

**Maskuliinisuusdiskurssit Docventuresin
kaikkien aikojen mieskeskustelussa**

**Maisterintutkielma
Juulia Sallinen
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos, Jyväskylän yliopisto
2019**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Juulia Sallinen	
Työn nimi – Title Maskuliinisuusdiskurssit Docventuresin kaikkien aikojen mieskeskustelussa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Elokuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 73
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielman aiheena on maskuliinisuuden diskursseista neuvottelemisen Docventuresin keskusteluohjelmassa ”Suuria tunteita kaikkien aikojen mieskeskustelussa”. Keskusteluohjelma esitettiin Ylellä syyskuussa 2018, ja se toimi alkusysäyksenä laajalle monimediaiselle keskustelulle miesten herkkyydestä. Aineiston tutkiminen on tärkeää, sillä tällaisilla huomiota herättävillä mediailmiöillä on valtaa muuntaa pinttyneitä diskursseja yhteiskunnassa. Näin tutkimus sivuaa osittain median valtaa. Tutkimuksen relevanssi liittyy vahvasti myös sukupuolinormien purkamiseen, sillä aineistosta erottuvia maskuliinisuusdiskursseja peilataan kriittisen diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti laajempiin yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin. Tutkimuskysymykset ovat: 1. Millaisista maskuliinisuuden diskursseista aineistossa neuvotellaan? 2. Millainen on diskurssien suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen, toistava vai hegemonisuutta purkava?</p> <p>Tutkimuksen teoriatausta pohjautuu kriittisen diskurssintutkimuksen ja miestutkimuksen viitekehyksiin. Tutkimuksen taustalla vaikuttaa laaja diskurssikäsitys, jossa merkitysten nähdään rakentuvan kielellisen ja sosiaalisen toiminnan yhteisvaikutuksessa. Keskeisenä käsitteenä käytetään monikollista diskurssien käsitettä. Kriittisen diskurssintutkimuksen valtasuhteita korostava näkökulma on tärkeä myös miestutkimuksessa, joka pyrkii muuttamaan vallitsevaa mieskulttuuria ja sukupuolijärjestelmää. Miestutkimuksen käsitteistöstä keskiöön nousevat maskuliinisuus sekä hegemoninen maskuliinisuus.</p> <p>Metodisena viitekehyksenä käytetään Scollonin ja Scollonin (2004) neksusanalyysiä, jossa lähtökohtana on kriittisen diskurssintutkimuksen tavoin kielen ja toiminnan yhteenkietoutuneisuus. Huomio suuntautuu aineistossa Scolloneita (2004) ja Pietikäistä (2012) soveltaen diskursseihin, kielenkäyttäjien elämänhistorioihin sekä keskustelun vuorovaikutusjärjestykseen. Sosiaaliseen toimintaan, eli maskuliinisuuden diskursseista neuvottelemiseen, päästään käsiksi näiden vaikuttimien risteyssä. Koska analyysin päähuomio on diskursseissa, analyysissä sovelletaan Pietikäisen (2012) tapaan myös foucault’laista vallan diskursiivisuutta.</p> <p>Aineistosta erottuu viisi maskuliinisuusdiskurssia. Herkkyydiskurssissa korostuu nimensä mukaisesti herkkyyden ilmentäminen. Uhkadiskurssi kokoaa yhteen aineistossa esiintyvää keskustelua väkivallan uhkaan ja pelkoon liittyen. Turvattomuusdiskurssissa korostuvat ympäristölliset tekijät: turva luetaan ympäristöstä, ja turvattomuus syntyy yhteisön ulkopuolelle sulkemisen pelosta. Riippuvuusdiskurssissa isäsuhde muodostuu monella tavalla olennaiseksi tekijäksi miehen elämän ja identiteetin kannalta. Riittämättömyysdiskurssissa esiin nousevat erilaiset yhteiskunnan tasolta miehiin kohdistuvat paineet ja vaatimukset.</p> <p>Diskurssit kertovat paitsi marginaalisista maskuliinisuuksista myös haasteista, rajoitteista ja paineista, joita vallalla oleva hegemoninen maskuliinisuus kohdistaa miehiin. Diskursseissa säilyy kautta linjan hegemonisuutta kyseenalaistava ja purkava ote. Median valtaa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta – tutkimusaineisto osoittaa, että median voimalla voidaan laittaa liikkeelle positiivisia muutoksia yhteiskunnassa.</p>	
Asiasanat – Keywords Kriittinen diskurssintutkimus, diskurssit, miestutkimus, maskuliinisuus, hegemoninen maskuliinisuus, neksusanalyysi, media	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1 Kriittinen diskurssintutkimus	6
2.1.1 Kieli sosiaalisena toimintana	6
2.1.2 Diskurssien järjestäytyminen ja hegemonia	10
2.1.3 Media ja valta	11
2.2 Miestutkimus	13
2.2.1 Sukupuolen tuottamisen tavat	13
2.2.2 Hegemonisen maskuliinisuuden kritiikistä	18
2.2.3 Hegemonista maskuliinisuutta toistavat ja purkavat näkökulmat	19
3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	22
3.1 Aineistona Docventuresin keskusteluohjelma	22
3.2 Tutkimusmenetelmänä neksusanalyysi	23
3.3 Analyysin toteuttaminen	27
3.4 Tutkimuksen eettisyys	29
4 MASKULIINISUUSDISKURSSIT	30
4.1 Herkkyysdiskurssi	30
4.2 Uhkadiskurssi	35
4.3 Turvattomuusdiskurssi	38
4.4 Riippuvuusdiskurssi	41
4.5 Riittämättömyysdiskurssi	45
5 PÄÄTÄNTÖ	55
5.1 Keskeiset tutkimustulokset	55
5.1.1 Maskuliinisuusdiskurssit	55
5.1.2 Diskurssien suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen	62
5.2 Tutkimustulokset yhteiskunnallisessa kontekstissa	64
5.3 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimus	66
LÄHTEET	71

1 JOHDANTO

Tutkielmani aiheena on maskuliinisuuden diskursseista neuvottelemisen Docventuresin keskusteluohjelmassa ”Suuria tunteita kaikkien aikojen mieskeskustelussa”. Tämä Docventures-televisiosarjan kuudennen tuotantokauden toinen jakso esitettiin Ylellä syyskuussa 2018, heti kauden ensimmäisen jakson #metoo-henkisen feminismiaiheen perään. Harppaus naisia maailmanlaajuisesti koskettaneesta ja puhuttaneesta #metoo-aiheesta miesten tunteisiin oli hyvin kontrastinen mutta samalla myös varsin perusteltu. Sarjan toisena isäntänä toimivan Tuomas ”Tunna” Milonoffin mukaan ainoa keino saada muutosta aikaan on pyrkiä muuttamaan sitä, miten miehet ajattelevat ja kohtaavat itsensä (Uusivirta 2018a). Tällainen miesten aktiivista itsereflektiota korostava näkökulma tasa-arvoon on varsin tuore ja lisää aiheen kiinnostavuutta.

Ennen keskusteluohjelmaa esitettiin Jairus McLearyn ohjaama dokumenttielokuva *The Work* (2017), joka käsitteli miesvankien intensiivistä ryhmäterapiasessiota amerikkalaisessa Folsomin vankilassa. Tämä miesvankien emotionaalisten lukkojen avaamista kuvannut dokumentti toimi pohjana keskusteluohjelmalle, jossa pureuduttiin miesten tunteiden ilmentämiseen viisihenkisen miespaneelin näkökulmasta. Keskusteluohjelma keräsi paljon huomiota sosiaalisen median kanavilla, kun katsojat rohkaistuivat jakamaan omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan miesten herkkyydestä. Sosiaalisen median kommentteissa ohjelman keskustelua ylistettiin rehellisemmäksi ja aidommaksi kuin koskaan aiemmin (Uusivirta 2018b). Tällaiset vahvat sosiaalisen median reaktiot kertovat ohjelman vaikuttavuudesta. Aineisto onkin tutkimuksen kannalta hyvin relevantti, sillä huomiota herättävillä mediailmiöillä on valtaa muuntaa pinttyneitä diskursseja yhteiskunnassamme.

Koska sukupuolta tehdään näkyväksi vahvasti kielen keinoin, kieli tarjoaa mielenkiintoisen lähestymistavan yhteiskunnassa vallitseviin sukupuolinormeihin ja tasa-arvokysymyksiin. Tutkimukseni perustuu ensisijaisesti kriittiseen diskurssintutkimukseen, mutta hyödynnän myös miestutkimuksen teoriataustaa ymmärtääkseni laajemmin sukupuolen rakentumisen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Husson ja Heiskalan (2016: 64) mukaan sukupuoli säätelee ihmisen mahdollisuuksia instituution tavoin. Maskuliinisuudella on yhteiskunnassamme edelleen vahva hegemoninen asema. Hegemonisesta valta-asetaan käsin maskuliinisuus alistaa alleen muita sukupuolia ja ylläpitää ahdasta, stereotyyppistä mieskategoriaa. Seuraukset ovat moninaiset ja johtavat ongelmiin niin yksilön kuin laajemmin yhteiskunnan tasolla. Hegemoninen maskuliinisuus on juurtunut syvälle yhteiskunnan rakenteisiin. Tätä

kuvaa hyvin esimerkiksi se, että tutkimusten mukaan jo päiväkotikäiset pojat tunnistavat valtasuhteita ja neuvottelevat niistä hegemonisen maskuliinisuuden rakentamista tukien (Huuki 2018: 183). Näin esimerkiksi aggressiivisuus normalisoituu jo hyvin varhaisessa iässä osaksi hyväksytyjä ja luonnollisia poikana toimimisen tapoja (mp.).

Kulttuuriset arvojärjestykset sekä diskurssit vaikuttavat yksilön arkielämään. Tällaiset vaikutukset näkyvät muun muassa kielenkäyttötavoissa, joilla yksilö hahmottaa omaa minäkuvaansa ja toimii vuorovaikutuksessa osana ympäröivää yhteisöä. (Tainio 2001: 11.) Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin puretua neksusanalyysiä hyödyntäen yksilön historiallisten kokemusten sekä vuorovaikutuksen kautta muodostuviin diskursiivisiin maskuliinisuuskäsitteisiin. Mies rajautuu aineiston perusteella niin biologiselta kuin kulttuuriselta sukupuoleltaan norminmukaiseksi, ja siksi keskityn tutkimaan norminmukaisen maskuliinisuuskokemuksen sisäisiä eroja. Aineistosta erottuvia maskuliinisuuden diskursseja peilaan kriittisen diskurssintutkimuksen perinteen mukaisesti laajempiin yhteiskunnallisiin hegemonisiin valtarakenteisiin. Näin tutkimukseni näkökulma liittyy vahvasti myös sukupuolinormien purkamiseen.

Huuki, Kivijärvi ja Lunabba (2018: 9) liittävät sukupuolinormien purkamiseen valtautumisen käsitteen. Kyseisellä käsitteellä he tarkoittavat oivallusta ahtaiden sukupuolinormien ylittämisestä erityisesti poikana toimimisen tapoihin liittyen. Valtautuneen poikasukupolven oivallukset voivat näkyä myöhemmin yhteiskunnan tasolla perinteisten maskuliinisuuskäsitteiden murtumisena. Tällainen maskuliinisuuskäsitteiden murtuminen voi johtaa muun muassa vähemmän sukupuolittuneisiin työmarkkinoihin, demokraattisempiin perhemalleihin, vähäisempään naisiin kohdistuneeseen väkivaltaan sekä kohonneeseen eliniänodotteeseen. (Mp.) Sukupuolinormien purkamisella voi siis olla todella monitahoisia seurauksia, minkä vuoksi tämä tutkimus on yhteiskunnallisesti tärkeä ja ajankohtainen. Normeja purkamaan pyrkivällä otteellaan tutkimus kietoutuu myös sukupuolipoliittisiin kysymyksiin. Koska sukupuoli kytkeytyy monin tavoin valtaan, on siitä puhuminen ja kirjoittaminen aina poliittista (Kimmel 2005: 6). Siksi sitä tulisikin lähestyä ennen kaikkea valtasuhteina, hierarkioina ja järjestelminä (Rossi 2010: 22). Kielen kautta me kaikki osallistumme sukupuoliroolien toistamiseen ja muuttamiseen, ja voimme näin tehdä myös poliittisia valintoja roolien uudistamiseksi (vrt. Connell 1995: 86).

Historian valossa voidaan todeta, että sukupuoli ja seksuaalisuus muuttuvat ajassa ja paikassa sitä mukaa, kun käsitykset niistä muuttuvat (Rossi 2010: 23). Samalla tavoin myös normit ja rajat muuttuvat aikakauden ja kontekstin mukaan. Esimerkiksi poikuutta on mahdollista toteuttaa nykyään monimuotoisemmin kuin vaikkapa vielä 30 vuotta sitten. (Lunabba 2018: 111.) Nykyään voidaankin ajatella, että maskuliinisuus muodostuu useista erilaisista ja

muuttuvista maskuliinisuuksista yhden oikeanlaisen sijaan (Connell & Messerschmidt 2005: 835). Toisaalta suvaitsemattomuus on kuitenkin edelleen näkyvä piirre yhteiskunnassamme, ja perinteisiin maskuliinisuushanteisiin takerrutaan paikoitellen hyvin tiukasti (Lunabba 2018: 111). Tukeudun tutkimuksessani näihin edellä avaamiini näkemyksiin. Ymmärrän maskuliinisuuden luonteen dynaamiseksi, ajassa ja paikassa muuttuvaksi. Dynaamisuus mahdollistaa useat erilaiset maskuliniteetit yhden oikeanlaisen sijaan – koen, että yksilö pystyy itse vaikuttamaan oman maskuliinisuutensa muotoutumiseen. Toisaalta ymmärrän kuitenkin myös kategorisoinnin ahtauden sekä Lunabban korostamat pinttyneet maskuliinisuushanteet, jotka rajaavat edelleen vahvasti miesten maskuliinisuuden ilmentämistä. Lähestyn aineistoa näistä lähtökohdista kahden tutkimuskysymyksen avulla:

1. Millaisista maskuliinisuuden diskursseista aineistossa neuvotellaan?
2. Millainen on diskurssien suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen, toistava vai hegemonisuutta purkava?

Muutos maskuliinisuuskäsityksissä näkyy vahvasti eri alojen maskuliinisuustutkimuksessa; maskuliinisuutta on alettu tutkia maskuliinisuuksina, jotka rakentuvat erilaisiksi kulttuurin ja ajan mukaan (Huuki ym. 2018: 12). Tutkijat ovat huomanneet, että esimerkiksi valkoisissa heteroseksuaalisissa maskuliinisuuksissa on alettu hyödyntää aineksia marginaalisista ja alistetuista maskuliinisuuksista (ks. Huuki ym. 2018; Bridges 2013). Myös poikien tasapainoilussa kovempien ja pehmeämpien maskuliinisuuksien välillä on havaittu muutoksia (ks. esim. Huuki 2010; Manninen 2010). Lingvistiikassa kieltä ja sukupuolta on tutkittu vuosikymmenten aikana erilaisten feminististen teorioiden näkökulmasta pääasiassa naisten asemaa korostaen, mutta pirstaloitunut maskuliinisuuskäsitys on kääntänyt tutkimuksen suuntaa myös miesten kielenkäyttöön (ks. Mille & McIlvenny 2000). Vaikka maskuliinisuuksia on tutkittu runsaasti ja monitieteisesti niin ulkomailla kuin Suomessa, varsinaista feminististä maskuliinisuustutkimusta on edelleen löydettävissä heikosti. Suomalaisen kielentutkimuksen kentällä maskuliinisuuksia on tutkittu viime vuosina lähinnä opinnäytteiden tasolla (ks. esim. Takatalo 2011; Kivelä 2018). Koenkin, että tutkielmani kaltaiselle feministiselle maskuliinisuustutkimukselle on runsaasti tilaa ja tarvetta kielen sekä sukupuolen monitahoisen yhteenkietoutuneisuuden vuoksi.

Oman tutkimusaiheeni kannalta keskeiseen osaan nousevat erityisesti Lehtosen (2017), Virtasen (2018) sekä Huukin ja Sunnarin (2015) tutkimukset, jotka esittelen lyhyesti seuraavaksi. Lehtonen (2017) on keskittynyt tutkimuksessaan toisenlaisiin mieheyden tuottamisen

tapoihin analysoimalla Facebookin bronies-ryhmän viestiketjuja. Ryhmässä kokoontuvat nuoret aikuiset miehet, jotka fanittavat My Little Pony -televisiosarjaa (brony on mukaelma sanoista *brother* ja *pony*). Sarjaa ihaillaan sen korostamien pehmeiden arvojen, ystävyys- ja suvaitsevaisuuden vuoksi ja faniyhteisöä pidetään vahvana tukiverkostonä. Hegemoninen maskuliinisuus ja tiukat maskuliinisuuden raamit saavat kuitenkin broniet pysymään ryhmän ulkopuolella ”kaapissa”, piilossa mahdollisilta sosiaalisilta seuraamuksilta. (Mts. 287–290, 304.) Virtanen (2018) on puolestaan tutkinut nuorten miesten ystävyys-suhteiden viestintää haavoittuvuuden ja tuenannon kannalta. Virtanen havaitsi tutkimuksessaan, että nuorilla miehillä on sukupuolinormatiivisia käsityksiä pärjäämisestä ja ongelmista puhumisessa. Hän ehdottaa avointa ja julkista haasteista käytävää keskustelua ratkaisuksi nuorten miesten kokemuksiin ongelmiin. (Mts. 247, 257). Koen, että Docventuresin keskusteluohjelman kaltainen julkinen miespuhe voi toimia tienraivaajana tällaisiin Virtasenkin havaitsemiin ongelmiin. Lehtosen (2017) ja Virtasen (2018) esiin nostamat hegemonisen maskuliinisuuden miehiin kohdistamat paineet konkretisoituvat merkittäväällä tavalla Huukin ja Sunnarin (2015) tutkimustuloksissa. Nuorten miesten tasapainoilua pehmeämpien arvojen ja maskuliinisuuden vaatimusten välillä tutkineiden Huukin ja Sunnarin mukaan paineet saattavat johtaa jopa siihen, että miesten tunteiden monimuotoisuus katoaa. Seitsemän vuotta kestänyt tapaustutkimus Mikaelin elämästä osoittaa, että pehmeiden arvojen, kuten myötätunnon ilmentämisestä tulee iän myötä yhä haastavampaa sosiaalisten normien ja paineiden vuoksi. (Mts. 559, 569.) Palaan niin Lehtosen (2017), Virtasen (2018) kuin Huukin ja Sunnarinkin (2015) tutkimuksiin tarkemmin tutkielmani päätäntöluvussa.

Alustavan aineistoon tutustumisen pohjalta oletan, että tutkimustulokseni toistavat jonkin verran hegemonista maskuliinisuutta mutta kuvaavat myös aiempien tutkimusten havaintoja marginaalisista maskuliinisuuksista. Uskon, että diskursseissa esiintyy tuoreita marginaalisina koettuja maskuliinisuuden piirteitä, jotka voivat mahdollisesti laajentaa osaltaan maskuliinisuuden kategoriaa. Tutkimustuloksia voidaan soveltaa yhteiskunnalliseen tasa-arvopuheeseen, ja ne kytkeytyvät vahvasti myös keskusteluun miesten hyvinvoinnista, elämänlaadusta sekä syrjäytymisriskistä. Tutkimus korostaa median asemaa ja merkitystä nykyajan sukupuolinormien toistamisessa sekä murtamisessa, ja siksi se voidaan liittää myös keskusteluun median vallasta yhteiskunnassamme. Uskon, että tämäntyppisellä maskuliinisuuden, kielen ja median tutkimuksella voidaan vaikuttaa siihen, kuinka maskuliinisuudesta puhutaan ja millaisena se koetaan tulevaisuudessa.

Tutkielmassa on viisi päälukua. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimuksen teoreettiset viitekehykset avaamalla sekä kriittisen diskurssintutkimuksen että miestutkimuksen pääperi-

aatteita. Kolmannessa luvussa kuvaan aineistoa, analyysin etenemistä ja tutkimuksen eettisiä näkökulmia. Samassa luvussa esittelen myös neksusanalyysin viitekehystä, jonka analyysikäsitteistöön tukeudun tutkimuksessani. Neljäs luku koostuu aineiston analyysistä – siinä erittelen aineistosta tekemiäni havaintoja diskurssi kerrallaan. Viidennessä luvussa käsittelen tutkimustuloksia suhteessa tutkimuskysymyksiin ja pohdin tulosten merkitystä niin aiemman tutkimuksen kuin laajemman yhteiskunnallisen kontekstin valossa. Luvun lopussa arvioin vielä tutkimuksen onnistumista ja esitän muutamia jatkotutkimusideoita.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Huukin, Kivijärven ja Lunabban (2018: 12) mukaan maskuliinisuutta ei voida selittää vain biologisen ruumiin, psyykeen, kulttuurin tai instituutioiden avulla, sillä se muodostuu näiden kaikkien ja useiden muiden tekijöiden vaikutuksessa. Siksi maskuliinisuutta onkin tutkittava monitieteisellä tutkimusotteella (mp.). Pohjaan tutkielmani teoriataustan kahteen eri viitekehukseen: lähestyn maskuliinisuuksia sekä kriittisen diskurssintutkimuksen että miestutkimuksen näkökulmista. Nämä viitekehukset kytkeytyvät toisiinsa erityisesti valtasuhteiden kautta, ja vallan erilaiset ilmentymät ovatkin oleellinen polttopiste tutkimuksessani.

2.1 Kriittinen diskurssintutkimus

2.1.1 Kieli sosiaalisena toimintana

Diskurssintutkimus pohjautuu sosiaalisen konstruktivismin viitekehukseen, joka korostaa merkitysten ja sosiaalisen todellisuuden rakentumista. Diskurssintutkimuksen keskiössä ovatkin kielellä luodut merkitykset. Kieli on paljon muutakin kuin vain merkkejä, sopimuksenva-
raisia sääntöjä ja viestinnän väline. Se on inhimillistä toimintaa, jonka avulla teemme itsemme näkyväksi ja kuuluvaksi yhteisössä sekä yhteiskunnassa; kielen avulla luomme sosiaalista todellisuutta ympärillämme. Kun käytämme kieltä, tulemme muokanneeksi sekä puheenaihetta että puhetilannetta. Vaikutamme siis kielenkäytöllämme meitä ympäröivään todellisuuteen. Toisaalta todellisuus vaikuttaa myös kielenkäyttöömme – muun muassa siltä osin, että yhteiskunnan ja vuorovaikutustilanteen normit ohjaavat meitä kielenkäyttäjinä. Tämä ajatus kielestä osana sosiaalisia käytänteitä on diskurssintutkimuksen ydinaluetta, ja sitä kuvataan tutkimusalalla **diskurssin** käsitteellä. (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 10–11, 39.) Diskurssilla viitataan siis kielen ja sosiaalisen kontekstin yhteenkietoutuneisuuteen (Fairclough 1992: 3). Näin sen voidaan ajatella punoutuvan yksityiskohtaisemman kielen mikrotason sekä laajemman sosiaalisen makrotason säikeistä. Tämä punouma muodostaa tutkielmani selkärangan; pohjaan tutkimukseni laajaan diskurssikäsitteeseen kielellisten merkitysten muotoutumisesta osana sosiaalisia käytänteitä.

Kun kieltä tutkitaan sosiaalisena toimintana, ei kiinnitetä niinkään huomiota kielen rakenteeseen, vaan kielenkäytön tapoihin, tilanteeseen ja aikaan (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 15). Tällöin voidaan liikkua yksittäisestä mikrotason kielenkäyttötilanteesta hyvinkin laajoi-

hin yhteiskunnallisiin ja historiallisiin makrotasoihin, jotka kertovat aina omaa kontekstisidonnaista tarinaansa kielenkäytöstä ja kielenkäyttäjistä. Oleellista kielen mikrotason tarkastelussa on variaation huomioiminen, sillä kieltä voidaan käyttää monella tapaa. Kielenkäytömme onkin jatkuvaa valintojen tekemistä, ja nämä valinnat suhteutuvat aina laajempaan kielenkäytön tilanteiseen kontekstiin. (Mts. 15, 52–53.) Faircloughin (1992: 85–86) mukaan mikro- ja makrotasot tarvitsevat toinen toistaan – mikrotaso ilmentää asioiden välisiä laajempia suhteita, mutta tulkintojen tekeminen vaatii tietoa makrotasolla vaikuttavista resursseista. Mikrotasolla ilmenevät kielenkäyttötavat saavuttavat siis täyden merkityspotentialinsa vasta, kun niitä tarkastellaan kontekstissään osana sosiaalista toimintaa (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 53).

Tutkimusalan laaja diskurssinäkökulma vaikuttaa tutkielmassani käytännön tasolla siten, että myös tutkimukseni tekstinäkökulma on laaja. Faircloughin (2003: 3) mukaan tekstinä voidaan pitää kirjoitetun kielen lisäksi esimerkiksi puhuttua kieltä, ääntä ja kuvia. Tämä on olennaista puhutun keskusteluohjelma-aineistoni kannalta, sillä aineisto sisältää myös sellaisia vuorovaikutuksellisia piirteitä, joita on haastavaa litteroida puheen tapaan konkreettiseksi tekstiksi. Fairclough (1992: 102) korostaa bakhtinilaista käsitystä siitä, että tekstit koostuvat aiemmista teksteistä. Tekstit muuntuvat sosiaalisten rajojen ohjailemina: ne osallistuvat historian luomiseen vastaamalla aiempiin teksteihin ja muovaamalla jo sanottua. Tämän historiallisen aspektinsa vuoksi tekstit ovat merkittävässä roolissa yhteisön sosiaalisessa ja kulttuurisessa muutoksessa. (Mts. 102–103.) Teksteillä on seurauksensa; ne voivat saada muutosta aikaan esimerkiksi tietoon, uskomuksiin, asenteisiin ja arvoihin liittyen. Laajemmassa mittakaavassa tekstien vaikutukset voivat näkyä muun muassa yksilöiden toiminnassa, sosiaalisissa suhteissa ja materiaalisessa maailmankuvassa. (Fairclough 2003: 8.) Näin yksittäinen teksti, olipa se sitten puhuttua tai kirjoitettua kieltä, ääntä tai kuvia, voi olla merkittävässä osassa aiempien ja tulevien tekstien ketjussa – ja samalla se voi vaikuttaa laajempiin diskursiivisiin käytänteisiin yhteiskunnan tasolla.

Teoreettinen kielen ja sosiaalisten suhteiden näkökulma, yksiköllinen diskurssi, todentuu käytännön tasolla tilanteisesti diskursseissa. Monikollisessa käsitteessä **diskurssit** lähestymistapa kielenkäyttöön yhteisössä on siis spesifimpi (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 21). Tässä näkökulmassa korostuvat konkreettisemmat kielenkäytön tavat sosiaalisissa tilanteissa. Oleellista näkökulmassa on, etteivät diskurssit vain kuvaa sosiaalisia suhteita, vaan osallistuvat myös suhteiden muokkaamiseen. (Fairclough 1992: 3.) Diskurssit ovat siis teoreettis-analyttisiä käsitteitä, kielenkäyttöyhteisön tunnistamia kiteymiä, jotka tulevat näkyviksi kielenkäytössä ja sisältävät laajan sosiaalisen sekä ajallishistoriallisen merkityskirjon (Mäntynen

& Pietikäinen 2009: 40, 46). Diskurssi ja diskurssit suhteutuvat toisiinsa siten, että diskurssit voivat olla oikeastaan mitä tahansa ajasta, paikasta, kielenkäyttäjistä ja kielestä riippuen, ja ne muotoutuvat laajan diskurssin kentällä näyttäen aina tietynlaisen spesifin puolen kielen ja sosiaalisen todellisuuden suhteesta. Koska tarkoitukseni on tutkia aineistoa juurikin näiden yksityiskohtaisten kielen ja sosiaalisen todellisuuden ilmentymien kannalta, viitataan diskurssin käsitteeseen tutkielmassani erityisesti sen spesifissä monikollisessa merkityksessä. Diskurssien käsite konkretisoituu tutkielmani neljännessä luvussa, jossa erittelen kielellisen analyysin avulla aineistossa esiintyviä näkökulmia, joiden kautta maskuliinisuutta tuotetaan. Tällaisia merkityksellistämisen tapoja ovat esimerkiksi herkkyydiskurssi ja riittämättömyysdiskurssi. Jokaisen diskurssin nimi kuvaa näkökulmaa, josta diskurssia tarkastelen. Näkökulmat hahmottuvat aineiston muotoa ja sisältöä tutkimalla – kielenkäytön sisältö on riippuvainen tavoista, joilla kieltä käytetään (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 27).

Ranskalainen filosofi Michel Foucault on vaikuttanut merkittävästi diskurssien käsitteen muotoutumiseen lähestyessään käsitettä sosiaalisesta näkökulmasta. Foucault'laisessa lähestymistavassa sosiaalisten suhteiden lisäksi korostuvat diskurssien suhteet tietoon sekä valtaan. (Fairclough 1992: 38.) Foucault'n (2005: 68–69) mukaan diskurssit konkretisoituvat merkeinä tekstissä, mutta merkit itsessään eivät ole yhtä kuin diskurssi; niiden taustalla piilee laajempi käytäntö, joka muotoilee puhunnan kohdetta. Puhunnan tavat muodostavat erilaisia suhteita toisiinsa, ja näiden suhteiden kautta päästään käsiksi itse kohteeseen. Yhteiskunnan instituutiot, normijärjestelmät, luokittelutyypit sekä luonnehtimistavat vaikuttavat puhetapoihin ja vakiinnuttavat niitä. Nämä tekijät ovat ikään kuin jatkuvasti muuttuvia esiintulopisteitä, jotka nostavat kohdetta esiin toisiinsa nähden aina hieman eri valossa. Tällaiset esiintulopisteet ovat itse diskurssien tavoin jatkuvassa muutoksessa. Pysyvää järjestelmässä on vain ajatus siitä, että on olemassa pintoja, joissa kohteet tulevat näkyviksi, ja että nämä pinnat muodostavat keskinäisiä suhteita. (Mts. 43, 63–66.) Foucault'laisessa diskurssianalyysissä yhteiskunnalliset tekijät ovat siis vahvassa asemassa diskurssien muotoutumisessa ja säilymisessä.

Diskurssit suhteutuvat aikaan siten, että millä tahansa aikakaudella ei voida puhua mistä tahansa – diskursseilla on omat monimutkaiset, historiallisista olosuhteista kumpuavat ilmaantumisehtonsa (Foucault 2005: 63). Diskurssien tuottaminen ja tulkinta onkin historiallista, eli se tapahtuu tietyssä ajassa ja paikassa. Tästä syystä myös kielenkäytön kontekstien huomioiminen on olennainen osa diskurssintutkimusta. (Meyer & Wodak 2001: 1, 3). Kontekstien laajuus vaihtelee tarkasteltavasta kohteesta ja näkökulmasta riippuen. Huomio voidaan kiinnittää hyvin pieneen osaan ympäröivää todellisuutta, mutta toisaalta kyse voi olla hyvinkin laajoista ja toisiinsa monikerroksisesti limittyvistä yhteiskunnallisista kokonaisuuk-

sista. Tutkijan valittavaksi jää, kuinka laajoihin konteksteihin hän huomionsa analyysissään kiinnittää. (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 25.) Kontekstit ovat tärkeä osa myös omaa tutkimustani, ja siksi erittelen aineistossani ilmeneviä konteksteja ja niiden monikerroksisuutta tarkemmin tutkielmani kolmannessa luvussa.

Kun diskurssintutkimusta tarkastellaan kriittisesti, valtasuhteiden näkökulma on oleellinen osa kielen ja sosiaalisten rakenteiden yhteenkietoutuneisuutta (Pietikäinen 2000: 193). Koska kielenkäyttö nähdään osana sosiaalista toimintaa, korostetaan myös sitä, että kielellä on muun sosiaalisen toiminnan tavoin valtaa. Kieltä ei voi käyttää ilman maailman nimeämistä, kuvaamista ja luokittelemista – nämä kielen funktiot ovat aina osa kielenkäyttöämme. Kun käytämme kieltä, oma näkökulmamme ja suhteemme ympäröivään tilanteeseen sekä maailmaan tuottavat erilaisia valintoja ja rajauksia puheeseemme. Näin kielenkäyttö voidaan nähdä myös vallan välineenä: kun muodostamme merkityksiä kielellä, meillä on aina valtaa esittää asiat juuri haluamallamme tavalla. Kielen kautta tämä valtakäsitys vaikuttaa myös diskurssien tasolla. (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 40–41, 56.) Faircloughin (1992: 9) mukaan kriittinen diskurssintutkimus keskittyy paljastamaan piilotettuja syy-yhteyksiä diskurssien sekä sosiaalisten ja kulttuuristen muutosten suhteissa. Valtasuhteiden ilmentämisen lisäksi oleellista on keskittyä siihen, kuinka valtasuhteet muokkaavat ja muuntavat yhteisön diskursiivisia käytänteitä ja kuinka diskurssit puolestaan rakentavat sosiaalisia suhteita sekä tietoa yhteisössä (mts. 12, 36).

Vallassa on kyse erilaisuuden suhteista ja näiden suhteiden vaikutuksista sosiaalisiin rakenteisiin (Meyer & Wodak 2001: 11). Heiskalan (2001: 245) mukaan vallalla on kolme ulottuvuutta: vallan voi nähdä resurssina, yhteistoimintana ja rakenteena. Rakenteellisen valtakäsityksen hän pohjaa Foucault'n ajatuksiin vallasta. Tässä näkemyksessä subjektin identiteetti rakentuu valtasuhteiden verkostossa kyseistä verkostoa kuvaten. (Mp.) Rakenteellisessa valtakäsityksessä valtasuhteen toimijoita tarkastellaan jonkin yhteisesti jaetun tekijän kautta. Esimerkiksi erilaiset sosiaaliset rakenteet roolittavat toimijoita suhteessa toisiinsa ja vaikuttavat toimijoiden identiteetteihin, usein tiedostamattomasti. (Seppänen & Väliaverron 2012: 128.) Tällainen rakenteellinen valtanäkökulma on mielenkiintoinen yksilön kannalta, sillä sen kautta päästään kysymykseen siitä, kuinka me muodostamme omaa minuuttamme. Myös kieli on yhteisesti jaettu tekijä, jonka kautta valtasuhteita voidaan tarkastella rakenteellisessa valtakäsityksessä (mp.). Ajatus palautuukin takaisin kriittisen diskurssintutkimuksen perusoletukseen kielen luonteesta; todellisuus vaikuttaa kielenkäyttöömme, mutta samalla kielenkäyttöömme muokkaa todellisuutta. Kieli ja valta kietoutuvat toisiinsa yhteiskunnan rakenteissa ja vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka yksilö rakentaa omaa subjektiuttaan. Kieli osoittaa ja il-

maisee valtaa ja on osallisena erilaisissa kiistanalaisissa tai haasteellisissa valtasuhteissa (Meyer & Wodak 2001: 11). Näin se kietoutuu sosiaaliseen valtaan useilla erilaisilla tavoilla. Kieli ei siis sinänsä tuota valtaa, mutta sitä voidaan käyttää vallan kyseenalaistamisessa ja heikentämisessä sekä valtasuhteiden jakautumisen muuttamisessa. (Mp.)

Tämän tutkielman kriittisyys pohjautuu kiinnostukseen kielen ja sukupuolen yhteenkietoutuneisuudesta – siihen, kuinka sukupuolta tuotetaan kielen keinoin ja millä tavoin kielen sekä sukupuolen kytkökset synnyttävät eriarvoisuutta yhteiskunnan kontekstissa. Sanat eivät itsessään kannata kaikkea diskursiivista merkityspotentiaalia, vaan kaiken sanotun ja sanomatta jätetyn taustalla vaikuttavat laajemman kontekstin asettamat rajat sekä ehdot (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 53, 56). Aineiston kielellisten valintojen peilaaminen hegemonisiin, norminmukaisiin maskuliinisuuskäsityksiin kertoo siitä, kannatetaanko aineistossa tällaisia laajempia yhteiskunnassa vallalla olevia rajoja ja ehtoja vai pyritäänkö niitä kyseenalaistamaan. Tarkastelenkin tutkielman neljännessä luvussa kielellisen analyysin ohessa sitä, kuinka diskurssit suhteutuvat hegemoniseen sekä norminmukaiseen maskuliinisuuteen. Tämä kriittinen ote jatkuu tutkielman päätäntöluvussa, jossa kokoan tutkimustuloksia yhteen ja pohdin diskursseja laajemmin yhteiskunnallisessa kontekstissa.

2.1.2 Diskurssien järjestäytyminen ja hegemonia

Diskurssien valta ilmentyy tilanteisesti siten, että eri tilanteissa vaikuttavat sosiaalisin ja yhteiskunnallisin perustein erilaiset diskurssit. Tällaista järjestäytymistä kuvataan **diskurssijärjestyksen** käsitteellä. (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 46.) Fairclough (2003: 24) täsmentää, että diskurssijärjestys voidaan nähdä eräänlaisena kielellisen variaation sosiaalisena järjestäytymisenä: kyse on siitä, millä tavoin variaatiota säännöstellään erilaisilla sosiaalisen elämän osa-alueilla. Diskurssien keskinäinen järjestäytyminen muodostaa aina tietynlaista tietoa ja sulkee samalla jotakin muuta tietoa ulkopuolelleen. Näin diskursiivinen järjestys kertoo siitä, millaisia asioita yhteisössä pidetään tärkeinä, läheisinä ja arvokkaina – ja mitä toisaalta taas ei arvosteta. Tämän järjestyneisyyden lisäksi on olennaista kiinnittää huomiota diskurssien liikehdintään ja muutoksiin, jotka sekoittavat vakiintuneita diskurssijärjestyksiä. Myös tällaiset muutokset korostavat kielen ja sosiaalisen toiminnan yhteyttä, sillä muutokset voivat kieliä esimerkiksi uudenlaisista sosiaalisista tilanteista, joissa kielenkäyttöä järjestellään uudella tavalla. (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 46, 88.)

Fairclough yhdistää diskurssijärjestykseen hegemonian käsitteen. Käsite on alkujaan peräisin Gramscilta, joka liittyy käsitteen yhden hallitsevan luokan kykyyn alistaa muita yhteis-

kuntaluokkia alleen. (Fairclough 1995: 93.) Hegemonia onkin yhteiskunnan taloudellisella, poliittisella, kulttuurisella ja ideologisella kentällä ilmenevää valtaa. Tällainen valta on jatkuvasti epävakaa tasapainossa ja käy ikään kuin taistelua asemastaan yhteiskunnan instituutioissa. (Fairclough 1992: 92–93.) Hegemonian käsite auttaa ymmärtämään, miksi tietyt diskurssit keräävät kannatusta ja nousevat normatiiviseen asemaan yhteiskunnassa, vaikka niiden suosimiseen ei liity minkäänlaista konkreettista pakkoa. Tässä tutkimuksessa hegemonian käsite esiintyy erityisesti hegemonisen maskuliinisuuden yhteydessä, jota kuvaan tarkemmin miestutkimusta käsittelevässä alaluvussa 2.2. Hegemoniaa voidaan tarkastella myös diskurssien järjestäytymisen kannalta; tällöin huomio kiinnittyy siihen, millaiset diskurssit nousevat hegemoniseen valta-asemaan tietyssä kontekstissa.

Sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset muokkaavat yhteisössä diskurssien keskinäisiä suhteita ja rajoja (Fairclough 1997: 77). Diskursiivisten käytänteiden luonnollistaminen on tehokkain tapa ylläpitää ja tuottaa kulttuurista ja ideologista hegemoniaa – ja vastaavasti, jo olemassa olevia käytänteitä kyseenalaistamalla voidaan saada aikaan hegemonista kamppailua (Fairclough 1995: 94). Tällaisessa hegemonisessa kamppailussa diskurssien uusiutuminen ja muuntuminen voidaan nähdä jännitteenä vallan ja vastarinnan välillä. Koska tulkinta sosiaalisesta todellisuudesta muuttuu jatkuvasti, ei myöskään vakiintuneiden, hegemonisten diskurssien asema ole pysyvä. Muutokset hegemonisia diskursseja ylläpitävissä käytännöissä johtavat diskurssien uudelleen muotoutumiseen. Muutoksen merkitys korostuu tutkimuksessa erityisesti silloin, kun voidaan osoittaa, että hegemonisten diskurssien seuraukset ovat osittain negatiiviset. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 99.) Diskurssijärjestyksen käsitteen kautta on mahdollista havainnollistaa tutkimuksessa ilmenevien diskurssien suhteutumista toisiinsa. Koska tutkimustulosten kautta muotoutuva diskurssijärjestys kuvaa tutkimuksessa valtaan nousevia diskursseja, voidaan järjestystä peilata myös laajemmin yhteiskunnan tasolla vaikuttaviin hegemonisoituneisiin diskursseihin. Palaankin diskurssijärjestykseen vielä tarkemmin tutkielmani viidennessä luvussa.

2.1.3 Media ja valta

Median valta ei rajaudu pelkästään median alueelle, sillä media ja yhteiskunta ovat kietoutuneet toisiinsa hyvin monitahoisesti. Siksi median vallasta puhuttaessa sivutaan aina myös median verkostoitumista osaksi eri yhteiskunnan alueita, kuten instituutioita ja ihmisten arkea. (Seppänen & Väliaverron 2012: 126.) Tiedotusvälineet sijoittuvat diskursseineen yhteiskunnassa vallitsevien yleisten ja yksityisten diskurssijärjestysten välimaastoon; media käyttää

lähteenään julkisia diskursseja ja muovaa niitä yksityisempää kulutusta varten (Fairclough 1997: 86). Näin tiedotusvälineet eivät siis vain ammenna yhteiskunnan tasolta mielenkiintoisia ilmiöitä käyttöönsä, vaan niillä on myös valtaa jalostaa kyseisiä ilmiöitä antamalla yhteisölle uudenlaista ajateltavaa ja keskusteltavaa. Diskurssien uudelleen muotoutumisen taustalla vaikuttavat kuitenkin laajemmat sosiokulttuuriset käytänteet ja valtasuhteet (mts. 104.). Diskurssijärjestyksen sisäinen hegemonia on osa laajempaa hallitsevan luokan tai ryhmän kulttuurista hegemoniaa, ja sillä pyritään kontrolloimaan diskurssijärjestyksessä ilmeneviä diskurssityyppien välisiä suhteita sekä rajoja (mp.). Mediassakaan ei siis voida esittää mielivaltaisesti luotuja uusia diskursseja, vaan prosessin taustalla vaikuttavat laajemmat hegemoniset valtarakenteet, kuten esimerkiksi käsitys siitä, millaiseen sävyyn mistäkin asiasta on hyväksyttävää puhua kyseisen ajan kontekstissa.

Kunelius (2003: 232) puhuu journalismista muiden toimijoiden tuottamien diskurssien työstämisenä. Hänen mukaansa journalismi on siis diskurssien tuottamista diskursseista. Tästä syystä olisikin tärkeää, että journalistisessa työssä opittaisiin huomaamaan ja purkamaan yhteyksiä, joita vallalla olevien lähteiden maailmankuvassa ilmenee. (Mp.) Tämä pätee mielestäni nykypäivänä muidenkin kuin vain journalistien työhön, sillä medioituneessa yhteiskunnassamme toimii valtava määrä erilaisia mielipidevaikuttajia erilaisilla kanavilla. Medioiden kirjo on laajentunut, ja uudenlaiset mediat ovat horjuttaneet perinteisten uutismedioiden valtaa (Seppänen & Väliaverron 2012: 137). Esimerkiksi Docventures-ohjelman Rantalan ja Milonoffin kaltaisilla mediapersoonilla on nykyään runsaasti valtaa arjessamme.

Valta on yhteisöllisen elämän kannalta välttämätön toiminnan muoto, sillä se on olennaisessa osassa esimerkiksi sosiaalisten rakenteiden muodostumisessa. Vallalla on kuitenkin negatiivissävytteinen maine, koska se synnyttää herkästi mielikuvia esimerkiksi pakottamiseen ja hallintaan liittyen. (Seppänen & Väliaverron 2012: 126.) Median valtaa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Negatiivisen, kontrolloivan otteensa lisäksi se voidaan nähdä myös positiivisessa valossa. Medialla on merkittävä tehtävä yhteisesti jaetun symbolisen todellisuuden rakentamisessa ja ylläpitämisessä – se on keskeinen yhdistävä tekijä ihmisten ja sosiaalisen maailman välillä (mts. 133, 139). Median valta perustuu suurelta osin sen jatkuvaan läsnäoloon ihmisten arjessa. Puheenaiheiden lisäksi media välittää kuluttajille samaistumisen kohteita, moraalisia arvioita sekä yhteiskunnallisia arvoja. Median avulla asetetaan osaksi yhteistä sosiaalista todellisuutta, ja erilaiset median kautta välittyvät kuvastot ja tarinat nousevat keskeisiksi identiteettien rakentumisessa. (Mp.) Johdannossa mainitsemani itsereflektion näkökulma korostuu juuri median kontekstissa, sillä media toimii heijastuspintana, jota vasten toteutamme omaa identiteettityötämme (Lehtonen 1999: 85). Median kautta

on mahdollista löytää myös vaihtoehtoisia samaistumisen kohteita ja valtavirrasta poikkeavia kuvastoja sekä diskursseja, joiden pohjalta rakentaa omaa identiteettiä. Näin mediassa esiintyvät diskurssit eivät olekaan vain toimintaa rajaavia, vaan voivat myös tuottaa toimintaa – diskurssit voivat tarjota ihmisille valtarakenteille alistumisesta poikkeavia rooleja (Kunelius 2003: 234).

Osallistamisen kulttuuri ja ihmisille tarjoutuvat toiminnallisuuden mahdollisuudet ovat olennainen osa median rakennemuutoksen jälkeistä valta-asetelmaa. Nykyään jokaisella on ainakin periaatteessa mahdollisuus tuottaa omia mediasisältöjä ja astua niiden kautta myös julkisuuteen. (Seppänen & Väliaverron 2012: 141–142.) Osallistamisen kulttuurin voikin nähdä positiivisena vallan ilmentymänä mediassa, sillä toiminnallisuuden kautta jokaisella on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja osallistua esimerkiksi vaihtoehtoisten diskurssien luomiseen. Osallistumisen aspekti oli vahvasti läsnä aineistona käyttämässäni Docventuresin keskusteluohjelmassa, sillä keskustelu innoitti katsojia jakamaan omakohtaisia kokemuksiaan keskustelun aiheisiin liittyen erilaisilla sosiaalisen median kanavilla. Tällainen kuluttajia osallistava kulttuuri voikin vahvistaa mediassa esitettyjä aiheita, sillä sosiaalisen median kanavien kautta aiheet leviävät nopeasti yhä suuremman yleisön tietoisuuteen.

2.2 Miestutkimus

2.2.1 Sukupuolen tuottamisen tavat

Sukupuolta kategorisoidaan monin tavoin. Sukupuolentutkimuksella osoitetaan tähän kategorisointiin liittyvää sukupuolen rakentamista, luonnollistamista ja normittamista (Jokinen 2010: 128). Miestutkimus on suhteellisen tuore tutkimussuuntaus sukupuolentutkimuksen kentällä. Suomessa se alkoi kehittyä hiljalleen 80-luvulla (Jokinen 1999b: 28). Jokinen (2010: 137) luonnehtii miestutkimusta poikkitieteelliseksi temaattiseksi kentäksi, jossa eri tieteenalojen tutkijat kohtaavat ja käyttävät omalle alalleen ominaisia metodeita. Tällainen eri tieteenaloilla tehtävä miestutkimus ohittaa kuitenkin usein sukupuolen sosiaalisen ja kulttuurisen vaikutuksen miesten elämän käytäntöihin sekä representaatioiden ideologisuuteen ja poliittisuuteen (mts. 138). Sukupuoleen liitettäviä kategorioita ja representaatioita rakennetaan vahvasti kielen avulla. Siksi koenkin, että kielentutkimuksella voidaan vastata tähän Jokisen kuvailemaan ”tutkimuskartan valkoiseen alueeseen”, kun kieltä tarkastellaan sosiaalisesta näkökulmasta maailmaa ja siten myös sukupuolta rakentavana toimintana.

Kielentutkimus kytkeytyy mielenkiintoisella tavalla miestutkimuksen kehitykseen. Mies- ja maskuliinisuustutkimuksen kehittyminen jaetaan kolmeen aaltoon, joista viimeisimmän katsotaan saaneen alkunsa 1980-luvun lopun kielellisestä ja diskursiivisesta käänteestä humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä (Jokinen 2010: 135). Tämän käänteen innoittajana toimi foucault’lainen diskursiivinen ajattelu kielen ja diskurssien merkityksestä sekä vallasta puhunnan kohteen rakentajana (mp.) Kielen diskursiivinen valta konkretisoituu muun muassa kategorioissa ja normeissa, joita sukupuoleen vielä nykyisinkin liitetään. Jokinen (2000: 146) korostaakin, että kielen omaksumisesta on varsin lyhyt matka asenteiden omaksumiseen. Tästä syystä normatiivisten puhetapojen tunnistaminen ja vaihtoehtoisten diskurssien esiin tuominen on tärkeää – näin voidaan vaikuttaa yhteiskunnan tasolla vallitseviin asenteisiin.

Miestutkimus tekee miessukupuolta näkyväksi tutkimalla, kuinka sukupuoli vaikuttaa miehiin sekä poikiin ja millaisia merkityksiä miessukupuoli saa niin yhteiskunnassa kuin kulttuurissa (Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012: 172). Miestutkimuksen pyrkimyksenä on muuttaa vallitsevaa mieskulttuuria ja sukupuolijärjestelmää. Siksi siinä keskitytään miehen sukupuolen tuottamisen tapoihin ja merkityksiin sekä siihen, millaisia miehet ovat ja miksi. (Jokinen 1999a: 8.) Mies nähdään sukupuolensa näkökulmasta kriittisen tarkastelun kohteena, osana sukupuolistuneiden valtasuhteiden järjestelmää (Hearn 2005: 171–172). Miestutkimuksen ja aiemman miehiä sivunneen tutkimuksen ero perustuu juuri miehisen sukupuolen huomioimiseen: aiemmassa tutkimuksessa mies nähtiin normina, eikä miehen sukupuolta siksi tarvinnut korostaa tai kyseenalaistaa (Jokinen 1999b: 15–16).

Miestutkimuksen käsitteistöstä keskiöön tutkimuksessani nousevat maskuliinisuus sekä hegemoninen maskuliinisuus. Jotta näitä käsitteitä voitaisiin ymmärtää, on ymmärrettävä laajempia ajatusmalleja, kategorisoiteja sekä normeja, joita sukupuoleen kulttuurissamme liitetään. Sukupuolidiskurssi on yksi tapa hahmottaa omaa paikkaa yhteisön jäsenenä – voimme samaistua yhteisössä vallitseviin stereotyyppisiin sukupuoli-identiteetteihin tai pyrkiä muuttamaan niitä (Tainio 2001: 12). Se, millaiseksi miellämme yhteisössä vallitsevan sukupuolidiskurssin, vaikuttaa asenteisiimme ja toimintatapoihimme, joiden kautta tuotamme omaa sukupuoltamme (mp.). Länsimaisessa kulttuurissa ja sen sisällä feministisessä keskustelussa on annettu sukupuolelle useita merkityksiä (Rossi: 2010: 21). Tätä merkityksellistämistä on ohjannut pitkälti biologia sekä ruumiillisuus. Sukupuoli on kuitenkin myös kulttuurinen ja sosiaalinen ilmiö, ja siksi 1960–70-luvuilta lähtien sukupuoleen liittyvää jaottelua on tehty englannin kielestä peräisin olevilla käsitteillä *sex* ja *gender*. *Sex*-termiin kiteytyvät biologiset, pitkälti suvunjatkamiseen liittyvät seikat, kun *gender*-termillä puolestaan korostetaan sukupuolen sosiaalista ulottuvuutta. Koska suomen kielessä on käytössä vain yksi sukupuoli tar-

koittava sana, on tätä käsitteiden välistä eroa ilmaistava puhumalla esimerkiksi biologisesta ja sosiaalisesta tai kulttuurisesta sukupuolesta. (Mts. 22–24.)

Tässä tutkielmassa huomioni on ensisijaisesti miehuuden sosiaalisissa ja kulttuurisissa kategorioissa, mutta en voi sivuuttaa miehuutta myöskään biologisena kategoriana, sillä se kietoutuu normatiivisessa ajattelussa hyvin monitahoisesti sosiaaliseen ja kulttuuriseen maskuliinisuuteen. Jokisen (2000: 211) mukaan kulttuurinen maskuliinisuus pitääkin sisällään ristiriidan: toisaalta miesten ajatellaan olevan luontaisesti maskuliinisia, mutta toisaalta maskuliinisuus on jotain, mikä miesten tulee ansaita yhä uudelleen ja uudelleen. Koska aineiston miehet puhuvat itsestään miehinä, oletan, että he kategorisoivat itsensä miehiksi sekä sukupuolen biologisessa että sosiaalisessa ja kulttuurisessa merkityksessä. Tästä syystä määrittelen tutkimuksessani miehen Jokisen (2010: 128) tapaan henkilöksi, jolla on tietynlainen fyysisanatominen hahmo eli miehen ruumis ja joka identifioituu miehen sosiaaliseen sekä kulttuuriseen kategoriaan.

Maskuliinisuus muodostuu tietyssä yhteiskunnassa, kulttuurissa ja ajassa siitä, millaiseksi miehen ruumis koetaan ja millaisia psykososiaalisia määritelmiä mieheen liitetään (Jokinen 2003a: 13). Maskuliinisuuden käsite sisältää siis sekä sukupuoleen liitettävän biologisen että sosiaalisen ja kulttuurisen merkityksen. Maskuliinisuudella ei kuitenkaan ole varsinaista perustaa, josta se syntyisi, sillä miehissä ei ilmene minkäänlaista fyysistä, psykologista tai sosiaalista piirrettä, jonka voisi nimetä maskuliiniseksi (mp.). Maskuliinisuudet, kuten myös feminiinisyydet, muodostuvat siis ennen kaikkea yhteiskunnallisissa rakenteissa (Jokinen 2003a: 13). Miehen kategoria tuotetaan maskuliinisinä pidettyjen piirteiden, kuten tunteiden kontrollin, toiminnallisuuden, hallitsevuuden, suoriutumisen, rationalisuuden sekä voimakkuuden kautta (Jokinen 2010: 128–129). Myös huumori, väkivalta, miehinen uho ja naisten objektivointi voidaan lukea maskuliiniseksi piirteiksi (Jokinen 2003b: 242). Tällaiset piirteet ovatkin keskeisiä juuri norminmukaisessa maskuliinisuudessa, johon viitataan myöhemmin tutkielman analyysi- ja päätäntöluvuissa. Butler (2004: 41) muistuttaa, että normit eivät ole sääntöjä tai lakeja, vaan ne toimivat sosiaalisten käytänteiden piirissä luontaisina pidettyihin arvoihin perustuen. Kun diskurssit luonnollistuvat normeiksi, ne alkavat ohjata sosiaalisia toimijoita (Tainio 2001: 12). Luontaisuus johtaa siihen, että normeja voi olla haastavaa havaita, mutta niiden tuottamat seuraukset ovat kuitenkin selkeitä (Butler 2004: 41).

Mitä enemmän miehellä on maskuliinisia piirteitä, sitä miehisempi hänen koetaan olevan. Feminiiniseksi määritellyt piirteet, kuten yhteisöllisyys, emotionaalisuus sekä empaattisuus, eivät puolestaan kuulu maskuliinisuuteen. Vastakkainasettelu maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välillä nähdään niin voimakkaana, ettei maskuliinisuuteen sen puhtaimmassa

muodossa katsota sekoittuvan mitään feminiinisyydestä. Maskuliinisuuden määreitä käytetäänkin erottelemaan maskuliiniset yksilöt vähemmän maskuliinisista ja heteromiehet homoseksuaaleista. Tämä on osa käsitteen sukupuolipoliittista ulottuvuutta, jolla luodaan rajaa esimerkiksi normaalin ja ei-normaalin sekä terveen ja sairaan välille. Näin maskuliinisuus taipuu lopulta myös miesten sukupuoli-identiteettejä arvottavaksi tekijäksi. Koska luonnollisena pidetty maskuliinisuuskäsitys kumpuaa ihmisen tuottamista ideologisista merkitysrakenteista, sitä voidaan purkaa sen normatiivisuutta ja poliittisuutta korostamalla. (Jokinen 2010: 128–129.)

Normatiiviset mieheyden mallit ovat hyvin valikoivia, ja niissä vaietaan monista keskeisistä miesten kokemuksista. Näin syntyy tilausta myös vaihtoehtoisille maskuliinisuuden muodoille. (Lehtonen 1999: 87.) Vaikka normatiiviset maskuliinisuuskäsitykset ovat juurtuneet osittain hyvinkin tiukasti osaksi mieheyttä, ovat käsitykset maskuliinisuudesta myös hiljalleen alkaneet laajentua. Tähän maskuliinisuuskäsitysten muuttumiseen on vaikuttanut merkittävästi australialainen mies- ja maskuliinisuustutkija, sosiologi R.W. Connell (Howson 2006: 2). Juuri Connell on tuonut vahvasti esiin, että yhden oikeanlaisen maskuliinisuuden sijaan on monia erilaisia maskuliinisuuksia (mp.). Connell (1995: 72) puhuukin maskuliinisuudesta konfiguraationa. Tällä hän tarkoittaa, että maskuliinisuus tulisi ymmärtää sukupuoli-projektina – dynaamisena prosessina, joka muuttuu ajassa ja jonka lähtöpiste on sukupuolirakenteissa. (Mp.) Käsitteelle ei ole vakiintunutta suomenkielistä vastinetta, mutta Jokisen (2003a: 14) mukaan konfiguraatio voidaan ajatella eräänlaiseksi kentäksi tai alueeksi, jolla vaikuttaa erilaisia toisiinsa kietoutuneita käytäntöjä. Näin konfiguraatio voidaan rinnastaa diskursiivisuuteen (mts. 15, 19). Connellin (1995: 37) mukaan pelkkä erilaisten maskuliinisuuksien tunnistaminen ei riitä, vaan on paneuduttava myös näiden maskuliinisuuksien väliin hallitseviin sekä alistaisiin suhteisiin. Suhteet muotoutuvat sukupuolipoliittisesti poissulkemisen ja mukaan ottamisen käytänteiden kautta (mp.). Connellin teoriassa maskuliinisuuksista voidaan erottaa symbolinen maskuliinisuuden ideaalityyppi, **hegemoninen maskuliinisuus**, joka määrittää muiden maskuliinisuuksien (ja feminiinisyysien) identiteettejä sekä paikkaa sukupuolijärjestelmässä. Sosiokulttuurisessa kontekstissa tällaisesta ideaalista tulee helposti keskeinen mittari menestymiselle sukupuolijärjestelmässä. (Howson 2006: 2–3.) Connell (ks. 1995) pohjaa hegemonisen maskuliinisuuden teoriansa gramscilaiseen hegemoniaan, jota sivusin aiemmin alaluvussa 2.1.2.

Hegemoninen maskuliinisuus kuvaa siis maskuliinisuuksien hierarkkista järjestäytyneisyyttä. Hegemonisessa maskuliinisuudessa tiivistyy länsimaisen miesideaalin keskeisimmät odotukset, joita ovat valta, voima, menestys, tunteiden hallinta sekä heteroseksuaalisuus (Jo-

kinen 2000: 217). Suomalaisen hegemonisen maskuliinisuuden keskiöön nousevat järjen korostaminen, tunteiden sivuuttaminen, peräänantamattomuus ja suorittaminen (Jokinen 2003b: 242). Tietynlaisten identiteetti- ja rooliodotusten lisäksi hegemonisella maskuliinisuudella viitataan toimintaan, jolla taataan miehisen valta-aseman jatkuvuus suhteessa naisiin (Connell & Messerschmidt 2005: 832). Näin sillä on siis miesten valtaa normalisoiva ulottuvuus. Jokinen (2010: 131–132) tiivistääkin hegemonisen maskuliinisuuden tarkoittavan tietyssä historiallisessa ajassa ja paikassa esiintyvää kulttuurisesti idealisoitua maskuliinisuutta sekä siihen liittyviä hallitsevassa asemassa olevia arvoja ja maailmankatsomusta. Tällaisen hegemonisen vallan voi ajatella yhdistävän miehiä mutta toisaalta myös erkaannuttavan heitä toisistaan (Jokinen 2003a: 16–17). Valta saa miehet kilpailemaan keskenään, kun miehuutta on osoitettava toisille miehille muun muassa erilaisin miehuuskokein. Tällaiseen kilpa-asetelmaan kuuluu kiinteästi myös pelko epäonnistumisesta ja oman maskuliinisuuden mitätöitymisestä muiden miesten silmissä. (Mp.)

Valta on sukupuolittunut yhteiskunnallisissa rakenteissa siten, että vallankäyttö assosioituu ensisijaisesti miehiin – se on tapa rakentaa maskuliinista subjektia. Valtaa käyttävä henkilö koetaan maskuliiniseksi ja vallan kohteena oleva henkilö puolestaan feminiiniseksi. Vallan keskittyminen miehille ei kuitenkaan tarkoita, että kaikilla miehillä olisi valtaa. (Jokinen 2003a: 14.) Harva mies pystyy täyttämään hegemonisen maskuliinisuuden vaatimukset sen normatiivisesta asemasta huolimatta (Connell & Messerschmidt 2005: 832). Silti ideologian tukemiseen osallistutaan, sillä se vaikuttaa järkevältä ja tavalliselta. Tämä onkin osa hegemonisen maskuliinisuuden valtaa; sillä on kyky hallita tapoja, joilla todellisuutta tulkitaan luonnolliseksi ja normaaliksi. (Jokinen 2010: 132.) Hegemonisella kentällä voi ilmaantua konflikteja, mikäli sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset muokkaavat yhteisön diskurssien keskinäisiä suhteita ja rajoja (Fairclough 1997: 77). Koska hegemoninen maskuliinisuus ilmentää tietyssä ajassa hyväksytyjä toimintatapoja, se voi ajautua muutoksen edessä myös kamppailuun ja korvautua uudemmilla maskuliinisuuden muodoilla (Connell 1995: 77; Connell & Messerschmidt 2005: 833).

Hegemoninen maskuliinisuus liitetään usein maskuliinisuuden kriisin käsitteeseen. Tällainen maskuliinisuuden kriisi, tai miehen kriisi kuten Jokinen (2003c: 137) sitä nimittää, pohjautuu sukupuolten muuttuneisiin suhteisiin ja siihen, että miesten yhteiskunnalliset mahdollisuudet, identiteetit sekä subjekti-positiot ovat ajautuneet yhä kauemmaksi kulttuurisesti tuotetuista tai historiallisista miehuuden malleista. Ajatus maskuliinisuuden ajautumisesta kriisiin saa uudenlaiset maskuliinisuudet kuulostamaan kuitenkin huonommilta ja vähempiarvoisilta, jos lähtökohtana pidetään perinteistä normatiivista maskuliinisuuskäsitystä. Lehtonen (1999:

74) suhteuttaa tällaisen maskuliinisuuden muutoksen muihin käynnissä oleviin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin muutoksiin, kuten yksilöitymiseen, globalisaatioon sekä medioitumiseen. Yksilöitymisen näkökulmassa maskuliinisuuden muutos voidaan liittää luokan, sukupuolen, seksuaalisuuden, etnisyyden, rodun ja kansallisuuden kulttuuristen maisemien pirstoutumiseen, millä on ollut merkittävä vaikutus yksilöiden identiteettityöhön. Globalisaation näkökulmassa perinteisten kansallisesti muotoutuneiden identiteettien rinnalle nousee uudenlaisia kansainvälisesti tuotettuja identiteettejä. Medioituminen puolestaan mahdollistaa mieheyden rakentamisen suuremman valikoiman varassa, kun saatavilla olevat mieheyden mallit eivät ole peräisin pelkästään omasta elinympäristöstä tai kansallisesta kulttuurista. (Mts. 77, 80, 83.) Näissä Lehtosen esittämissä näkökulmissa kriisi korvautuu siis luonnollisilla ja yksilön identiteettityötä edistävillä muutoksilla, mikä on mielestäni keskeistä uudenlaisista, marginaalisista maskuliinisuuksista puhuttaessa. Uudenlaiset maskuliinisuuden muodot saatetaan kuitenkin nähdä uhkana totutulle hegemoniselle maskuliinisuudelle, mikä selittää maskuliinisuuden kriisistä puhumista (mts. 87).

2.2.2 Hegemonisen maskuliinisuuden kritiikistä

Hegemoninen maskuliinisuus on muotoutunut paljon käytetyksi ja laajasti hyväksytyksi käsitteeksi miestutkimuksessa, mikä kertoo siitä, että tämän kaltainen aate on tarpeellinen miehistä ja vallasta puhuttaessa (Hearn 2004: 55–56). Useat eri tutkijat ovat kuitenkin myös kritisoineet käsitettä laajasti (ks. esim. Hearn 2004; Connell & Messerschmidt 2005). Sosiaalisena rakenteena hegemoninen maskuliinisuus saattaa muodostaa todellisuudesta virheellisen yhdenmukaisen kuvan. Toisin sanoen makrotasolla toimiva malli sivuuttaa mikrotason eli sen, kuinka yksittäisten miesten identiteetit muotoutuvat käytännössä. (Jokinen 2010: 136.)

Hearnin (2004: 59) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden käsite on alkujaan liian rajattu, sillä maskuliinisuuteen keskittyminen on siinä hyvin kapea-alaista. Hän ehdottaakin, että hegemonisen maskuliinisuuden sijaan tutkittaisiin miesten hegemoniaa – nimenomaan siltä kannalta, että huomio kiinnitettäisiin miehiin, itsestäänselvinä hyväksytyihin ja hallitseviin rakenteisiin. Näin voitaisiin analysoida entistä paremmin miesten suhdetta naisiin, lapsiin ja toisiin miehiin sen sijaan, että keskitytään vain siihen, mitä maskuliinisuus pitää sisällään. Painopiste olisi tällöin siis erilaisten maskuliinisuuden muotojen erittelyn sijaan miesten ja miehisten käytäntöjen erittelyssä. (Mts. 59–60.) Connell ja Messerschmidt pyrkivät vastaamaan artikkelissaan (2005) käsitteen keräämään kritiikkiin muotoilemalla käsitettä uudelleen. He korostavat muun muassa sitä, että aiemmin varsin staattisena pidettyä ja kaikille sa-

manlaisena näyttäytyvää hegemonista maskuliinisuutta tulisikin tarkastella useina erilaisina hegemonisen maskuliinisuuden muotoina, jotka saattavat vaihdella paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti (mts. 249–250).

Normatiivisten merkitysrakenteiden taustalla vaikuttavat monitahoiset valtarakenteet, joissa myös kieli ja diskurssit ovat osallisina. Koen, että hegemoninen maskuliinisuus ilmentää hyvin diskurssien ja vallan suhdetta maskuliinisuuden kontekstissa, ja siksi käytän tutkielmassani käsitettä sen perinteisessä merkityksessä – käsitteen keräämästä kritiikistä huolimatta. Käsitän hegemonisen maskuliinisuuden miehisenä ideaalina, joka vaikuttaa valta-asemansa vuoksi vahvasti niin erilaisten maskuliinisuuskäsitysten kuin laajempien sukupuoli-normien taustalla.

2.2.3 Hegemonista maskuliinisuutta toistavat ja purkavat näkökulmat

Tutkimuksessa käsitteiden käyttämiseen kuuluu aina kiinteästi myös niiden määrittelemineen. On tärkeää pohtia, minkälaisia käsitteitä tutkimuksessa käytetään ja millä tavoin kritisoidavaa aihetta kyseenalaistetaan, sillä määrittelyn kautta saatetaan vain vahvistaa sitä, mitä alun perin oli tarkoitus kyseenalaistaa. (Nieminen 2006: 25.) Muutokset sosiaalisissa jaotteluissa ovat johtaneet siihen, että on haastavaa erottaa yksi sukupuoli muista ja keskittyä tarkastelemaan pelkästään tätä sukupuolta muita huomioimatta (Hearn 2004: 65). Jo pelkkä miehen kategorisoiminen saattaa herättää lisäkysymyksiä siitä, pyritäänkö kategorisoinnin kautta tasa-arvoon vai miessukupuolen korostamiseen. Esimerkiksi maskuliinisuus-käsitteen käyttäminen korostaa herkästi kahtiajakautunutta sukupuolikäsitystä (Huuki ym. 2018: 16). Kimmelin (2005: 5) mukaan miessukupuoli on näyttäytynyt aina näkymättömänä sukupuolena. Tällä hän viittaa siihen, että kautta aikojen mies on ollut oletusarvo, johon muut sukupuolet ovat vertautuneet erilaisuuden kautta. Kimmel (mts. 6) korostaakin, että juuri tällainen näkymättömyys synnyttää epätasa-arvoa, ja siksi kategorisointi on tärkeää.

Myös hegemonisen maskuliinisuuden käsite saattaa osoittautua monella tavalla ongelmalliseksi. Kun hegemonista maskuliinisuutta pyritään purkamaan, herää kysymys siitä, kuka lopulta hyötyy tällaisesta hegemonisen maskuliinisuuden muutoksesta. Jokisen (2003b: 243) mukaan hallitsevan maskuliinisuuden kyseenalaistaminen ei välttämättä tarkoita suoraviivaisesti miehisyyden kyseenalaistamista. Tällä hän viittaa siihen, että isällisen patriarkaalisen vallan mureneminen ei johda suoraan sukupuolten väliseen tasa-arvoon, vaan lopputuloksena saattaa pikemminkin olla miesten välisen veljeskunnan valta-asema. (Mp.) Tulkitseen tämän näkökulman pohjautuvan siihen perustavanlaatuisen ajatukseen, jossa hegemonisen masku-

liinisuuden nähdään toteutuvan aina suhteessa sekä miehiin että naisiin. Näin se, minkä ajatellaan purkavan hegemonista maskuliinisuutta miesten osalta, koskettaa valtasuhteiden kautta kuitenkin lopulta myös naisia. Tämä ajatus kytkeytyy läheisesti tutkimukseeni, vaikka olenkin rajannut aiheeni koskemaan vain miehiä. Connell ja Messerschmidt kirjoittavat hegemonisen maskuliinisuuden kritiikkiä koskevassa artikkelissaan (2005: 848), että hegemonisen maskuliinisuuden käsitteeseen olisikin sisällytettävä kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä sukupuolista hierarkioista, esimerkiksi alistettujen ja valtaa pitävien ryhmien toimintaan liittyen.

Hegemonisen maskuliinisuuden toistamiseen ja purkamiseen liittyy vahvasti myös kysymys siitä, mikä lopulta on aatetta purkavaa maskuliinisuutta – voiko olla, että uudennaisiksi tulkitut maskuliniteetit ovatkin vain uusia hegemonisen maskuliinisuuden muotoja? Nieminen (2006: 20) toteaa, että miehiin kohdistuvassa tutkimuksessa on päädytty kerta toisensa jälkeen alistettujen maskuliinisuuksien vahvistamisen sijaan vain toistamaan hegemonista maskuliinisuutta sen uudennaisilla muodoilla. Bridgesin (2013: 61) mukaan tutkimuksissa viime aikoina laajasti esiintyneitä marginaalisia, esimerkiksi sensitiivisempiä piirteitä korostavia maskuliinisuuksia on havaittu lähinnä valkoisten heteroseksuaalien nuorten miesten ryhmässä. Tämä viittaa hänen mukaansa siihen, että uudennainen identiteettien joustavuus on etuoikeutettujen ryhmien piirre, mikä johtaa pikemminkin eriarvoisuuden korostumiseen kuin tasa-arvoisuuteen. (Mts. 61, 77.) Connell ja Messerschmidt (2005: 845) ovat sitä mieltä, etteivät tällaiset hybridit maskuliinisuudet haasta hegemonista maskuliinisuutta laajemmassa mittakaavassa, vaikka nousisivatkin suosioon paikallisesti tietyissä alakulttuureissa.

Sensitiivisiä piirteitä voidaan kuvailla feminiinisiksi ominaisuuksiksi. Työelämä on feminisoitunut viime vuosina monella tavalla – muun muassa siten, että feminiinisinä pidetyt piirteet, kuten sosiaalisuus ja tunneäly, ovat nykyään tärkeitä ominaisuuksia työssä kuin työssä (Julkunen 2008: 155, 160). Samalla sukupuolieroista on tullut liikkuvia siten, että sekä miehet että naiset voivat hyödyntää kulttuurisesti maskuliinisina tai feminiinisinä pidettyjä piirteitä (mts. 157). Nieminen (2013b: 12–14) kuvaa työelämän lisäksi myös julkisuuden feminisoitumista, mutta toteaa, että tällainen feminisoituminen ei ole kuitenkaan välttämättä tarkoittanut naisten aseman parantumista. Päin vastoin, ilmiöstä ovat hyötyneet eniten ylemmän keskiluokan miehet, jotka ovat osanneet hyödyntää feminiiniseksi ymmärrettyjä ominaisuuksia toiminnassaan (mts.). Tätä ilmiötä Nieminen (2010, 2013b) on käynyt läpi tarkastelemalla suomalaisten miespoliitikkojen maskuliinisuuden rakentumista sekä mediajulkisuuskuvausta suhteessa modernin maskuliinisuuden kriisiin. Niemisen (2013b: 12) mukaan esimerkiksi Mikael Jungner hyödyntää poliittisessa viestinnässään tunteita ja affekteja; tämän Nieminen liittää osaksi julkisuuden feminisoitumista. Nieminen (2010: 38) korostaa kuitenkin,

että miespoliitikkojen suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen poikkeaa merkittävästi siitä mieskuvasta, jota esimerkiksi miesurheilijat, liikemiehet tai ”tavalliset kadunmiehet” luovat. Huomionarvoista onkin, että poliitikot ovat varsin erilaisessa valta-asemassa suhteessa esimerkiksi tutkimusaineistoni miehiin. Poliitikoilla julkinen tunteiden ilmaiseminen voi olla strateginen suunnitelma laajemman yleisön kannatuksen saavuttamiseksi, mutta on vaikea kuvitella, minkälaista valtaa tutkimusaineiston miehet pyrkisivät saavuttamaan itselleen julkisella tunnepuheella. Tähän ajatukseen palaan vielä tarkemmin tutkielmani lopun pohdintaosiossa.

3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Aineistona Docventuresin keskusteluohjelma

Tutkimukseni aineistoksi olen valinnut syyskuussa 2018 Ylellä esitetyn Docventuresin keskusteluohjelman ”Suuria tunteita kaikkien aikojen mieskeskustelussa”. Docventures on Riku Rantalan ja Tuomas ”Tunna” Milonoffin isännöimä televisiosarja, jota on esitetty Ylellä vuodesta 2013 lähtien. Tähän mennessä sarjaa on tuotettu kuusi tuotantokautta. (Docventures 2019.) Sarjan jaksot koostuvat ajankohtaisista dokumenttielokuvista sekä keskusteluohjelmista, joissa voidaan dokumenttien sisältöä julkisuudesta tuttujen henkilöiden kanssa. Docventures on kerännyt menneinä vuosina useita palkintoja – ohjelma on palkittu muun muassa Kultaisella Venlalla parhaana ajankohtais- ja asiaohjelmanä vuosina 2013, 2014 ja 2017 (Docventures 2019). Lukuisat palkitsemiset kertovat sarjan suosiosta ja vaikuttavuudesta.

Aineistoksi valitsemassani keskusteluohjelmassa Rantalan ja Milonoffin vieraina ovat näyttelijä Ville Virtanen, koomikko Miika Pettersson sekä terapeutti Tommy Hellsten. Miesten tunteiden ilmentämiseen pureutunut keskusteluohjelma toimi alkusysäyksenä laajalle monimediaiselle keskustelulle miesten herkkyydestä, kun katsojat rohkaistuivat jakamaan omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan aiheesta sosiaalisen median kanavilla. Ohjelman keskustelua ylistettiin myös rehellisemmäksi ja aidommaksi kuin koskaan aiemmin (Uusivirta 2018b). Tällaisilla huomiota herättävillä mediaailmiöillä on valtaa muuntaa pinttyneitä diskursseja yhteiskunnassamme, ja siksi aineisto onkin tutkimuksen kannalta hyvin relevantti. Uskon myös, että puhuttuna ja suorana televisiolähteyksenä keskusteluohjelma tarjoaa aiheesta autenttimpaa tutkimusaineistoa kuin jälkepäin kirjoitetut tekstit.

Aineiston keskustelu kytkeytyy useaan eri kontekstiin. Pääkontekstina toimii ennen keskusteluohjelmaa esitetty Jairus McLearyn ohjaama dokumenttielokuva *The Work* (2017), jossa kuvataan miesvankien intensiivistä ryhmäterapiaa amerikkalaisessa Folsomin vankilassa. Dokumentissa vankilaan kuljetetaan vapaaehtoisia siviilejä, jotka pääsevät osallistumaan vankien neljäpäiväiseen terapiasessioon. Terapiasession tarkoituksena on luoda vangeille turvallinen tila tukahdutettujen tunteiden paljastamiseen. Patoutuneiden tunteiden purkaminen johtaa monen miehen kohdalla hyvin vahvaan emotionaaliseen lataukseen, ja tunnelukkojen murtuminen välittyy fyysisinä tunnemyrskyinä. Fyysiset tunnemyrskyt taltutetaan isomman miesryhmän voimin, ja lopulta tilanteet päättyvät halauksiin sekä lohdutuksen sanoihin. Usealla miehellä tunteenpurkauksien taustalla vaikuttavat esimerkiksi haastavat isäsuhteet ja isät-

tömyyden tunteet. Aineistossa käydään keskustelua osittain dokumenttielokuvan pohjalta siihen välillä viitaten. Keskusteluohjelma kytkeytyykin vahvasti dokumenttielokuvaan, sillä myös aineiston keskustelussa aiheena ovat muun muassa tunteiden ilmentäminen, herkkyydet sekä isäsuhteet.

Dokumenttielokuvaa laajempina kontekstina toimii aiemman jakson #metoo-henkinen feminismiaihe, jonka kautta keskustelu kytkeytyy osaksi yhteiskunnan ajankohtaisia tasa-arvokysymyksiä. #metoo-kampanja on ollut viime vuosina yksi maailmanlaajuisesti puhutuimmista ja näkyvimmistä tasa-arvoon liittyvistä ilmiöistä, ja siksi siirtymä kyseisestä aiheesta miesten tunteisiin on hyvin kontrastinen. Keskusteluohjelman alussa Rantala viittaa alkavaan keskusteluun *he too* -ilmauksella. Miesnäkökulman tärkeyttä avataan Ylen nettisivustolla julkaistussa artikkelissa, jossa Mari Uusivirta haastattelee Rantalaa ja Milonoffia #metoo-kampanjasta sekä jaksojen tasa-arvoaiheista. Artikkelin lopussa Milonoff kertoo, että *The Work* -dokumentti näytetään #metoo-teeman perään siksi, koska ainoa keino saada muutosta aikaan on pyrkiä muuttamaan sitä, miten miehet ajattelevat ja kohtaavat itsensä (Uusivirta 2018a). Tällainen miesten aktiivista itsereflektiota korostava näkökulma tasa-arvoon on varsin tuore ja lisää aiheen kiinnostavuutta.

Aineiston keskustelussa aiheeseen kietoutuvat miesten henkilökohtaiset kontekstit: Rantala on äänestetty vuonna 2014 Suomen seksikkäimmäksi mieheksi, ja hän kertoo kokevansa paineita kolmen pienen pojan isänä. Milonoff on omien sanojensa mukaan herkkä, hidas ja pohtiva, ja siksi hän kokee olevansa epämiehinen mies. Pettersson on entinen rikollinen, joka kirjoittaa runoja. Virtanen osaa ammatinsa puolesta näyttellä tunteita, mutta ei osaa itkeä aidosti siviilissä. Hellsten tuo puolestaan terapeuttina ammatillista näkökulmaa keskusteluun, mutta on hieman pidättyväisempi avaamaan omaa taustaansa. Näistä elämänhistoriallisista konteksteista huolimatta keskusteluun osallistuvien miesten ryhmä on pääpiirteittäin hyvin samankaltainen. He puhuvat keskustelussa itsestään ja toisistaan miehinä, ja keskustelun viittaukset naisiin sekä omaan perheeseen luovat myös kuvaa normatiivisesta heteromiehestä. Nämä seikat ovat vaikuttaneet olennaisesti siihen, että mies rajautuu tutkimuksessani niin biologiselta kuin kulttuuriselta sukupuoleltaan norminmukaiseksi.

3.2 Tutkimusmenetelmänä neksusanalyysi

Tässä alaluvussa luonnehdin tutkimusmetodina käyttämäni neksusanalyysiä ja kuvaan, kuinka olen soveltanut sitä analyysissä. Analyysin tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimusky-

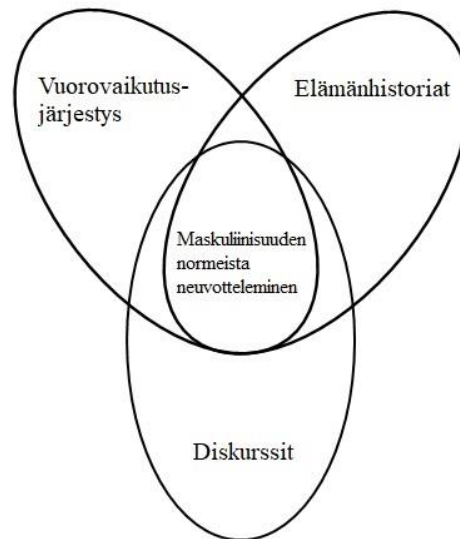
symyksiin: 1. Millaisista maskuliinisuuden diskursseista aineistossa neuvotellaan? 2. Millainen on diskurssien suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen, toistava vai hegemonisuutta purkava? Tutkimus on laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa, laadullisessa tutkimuksessa keskitytään ihmisten kokemuksiin sekä tapoihin merkityksellistää todellisuutta (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 107). Ilmiöitä, konteksteja ja merkityksiä kuvataan yksityiskohtaisesti ja kuvauksia peilataan valittuihin teoreettisiin käsitteisiin sekä tutkimuskysymyksiin (mp.). Analyysini perustuukin havainnoivaan ja selittävään otteeseen – pyrin tulkitsemaan aineistossa kielenkäytön kautta muodostuvia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä ja suhteuttamaan näitä merkityksiä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Tutkimusaineisto koostuu monenlaisista toisiinsa limittyvistä konteksteista: yhteiskunnan historiasta, haastateltavien henkilöhistorioista, vallalla olevasta ajankuvasta sekä itse haastattelutilanteesta. Nämä kaikki kontekstit vaikuttavat toisiinsa suoraan tai välillisesti jonkin toisen kontekstin kautta. Siksi koenkin, että aineisto muodostaa tietynlaisen rihmastomaisen kokonaisuuden, ja rihmastossa risteävät solmukohdat voivat tuottaa uutta tietoa maskuliinisuuksiin liittyen. Tällainen kontekstien monikerroksisuus on keskeinen osa neksusanalyytistä ajattelumallia, ja siksi olenkin valinnut tutkimuksen metodiseksi viitekehyykseksi Scollonin ja Scollonin (2004) neksusanalyysin.

Kuten kriittisessä diskurssintutkimuksessa, myös neksusanalyysissä lähtökohtana on kielen ja toiminnan yhteenkietoutuneisuus, kielenkäyttö kontekstissaan. Neksus voidaan ymmärtää eräänlaiseksi toisiinsa limittyviä kohteita yhdistäväksi risteymäksi, jonka avulla kohteiden muodostamat laajemmat verkostot hahmottuvat. Neksusanalyysi on monipuolinen viitekehys, jossa tutkija yhdistelee parhaiten aineistoonsa soveltuvia metodisia työkaluja esimerkiksi kriittisen diskurssintutkimuksen, etnografian ja vuorovaikutuslingvistiikan kentiltä. Kielenkäyttöä ei tutkita etukäteen valikoitujen kielenpiirteiden tai tasojen avulla, vaan huomio kiinnitetään tiettyyn sosiaaliseen toimintaan tutkimuksen kannalta relevantissa kielenkäytön tilanteessa, jossa risteää erilaisia kielellisiä resursseja. (Pietikäinen 2012: 418–419.) Tässä tutkimuksessa sosiaalinen toiminta konkretisoituu maskuliinisuuden normeista neuvottelemisena, kielenkäytön tilanteena on keskusteluohjelma ja kielellisiä resursseja ovat diskurssit.

Kriittinen diskurssintutkimus ja neksusanalyysi sopivat hyvin yhdisteltäväksi niiden yhteisen, kieltä kontekstissaan käsittelevän lähtökohdan ansiosta. Toisaalta metodit myös ikään kuin täydentävät toisiaan; siinä missä kriittinen diskurssintutkimus keskittyy enemmän laajoihin yhteiskunnallisiin diskursseihin ja valtarakenteisiin, neksusanalyysissä huomio kiinnittyy pikemminkin sosiaalisen toiminnan tilanteisuuteen (Lane 2014: 5). Koska aineiston keskuste-

lussa esiintyy useita toisiinsa verkostomaisesti kytkeytyviä dynaamisia konteksteja, suuntaan huomioni keskustelussa Scolloneita (2004) ja Pietikäistä (2012) soveltaen diskurssien (*discourses in place*) lisäksi kielenkäyttäjien elämänhistorioihin (*historical body*) sekä vuorovaikutusjärjestykseen (*interaction order*). Scollonin ja Scollonin (2004: 153) mukaan sosiaalinen toiminta tulee esiin näiden kolmen vaikuttimen risteymässä. Osallistujien elämänhistoriat vaikuttavat toimintaan, mutta samalla toiminta rakennetaan yhdessä osallistujien kesken vuorovaikutusjärjestyksessä. Diskurssit puolestaan mahdollistavat toiminnan kyseisessä tilanteessa; niitä käytetään ikään kuin välillisesti oman toiminnan mahdollistamiseksi. (Mp.) Näiden vaikuttimien suhdetta tämän tutkimuksen sosiaaliseen toimintaan kuvaan alla kuviossa 1.

Kuvio 1. Neksusanalyysin käsitteiden soveltaminen tässä tutkimuksessa (sovellus kuvioista Scollon & Scollon 2004: 20).

Vaikuttimia yhdistellen minun on mahdollista havainnoida kontekstien verkostoa syvemmin kuin perinteistä kriittisen diskurssintutkimuksen metodiikkaa käyttäen. Samalla pääsen käsiksi juuri kontekstien kannalta olennaisimpiin diskursiivisiin polttopisteisiin. Jotta kuitenkin myös kriittiselle diskurssintutkimukselle ominainen laajempi yhteiskunnallinen aspekti tulisi huomioitua, sovellan analyysissäni Pietikäisen (2012) tapaan foucault’laista vallan diskursiivisuutta. Näin voin tarkastella neksusanalyysin avulla tekemiäni havaintoja suhteessa vallalla oleviin sukupuolinormeihin sekä hegemoniseen maskuliinisuuteen ja selittää analyysini tuloksia laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin peilaten.

Scollon ja Scollon (2004: 14) viittaavat käsitteellä *discourses in place* siihen, kuinka kaikki sosiaalinen toiminta ja täten myös diskurssit toteutuvat aina jossakin todellisessa tilassa

eli fyysisessä paikassa, mikä vaikuttaa osaltaan toiminnan muotoutumiseen. Käsite ohjaa siis tarkastelemaan tietyssä ajassa ja paikassa toteutuvaa toimintaa ja sitä, mitkä diskurssit nousevat tilanteessa relevanteiksi. (Mp.) Koska käsitteelle ei ole vakiintunutta suomenkielistä vastinetta, tukeudun Pietikäisen (2012) tapaan yksinkertaiseen diskurssien käsitteeseen. Analyysissä päähuomioni on diskursseissa, mutta avaan paikoitellen myös diskurssien taustalla vaikuttavia elämänhistorioita sekä vuorovaikutusjärjestystä. Elämänhistorioista Scollon ja Scollon (2004) käyttävät käsitettä *historical body*. Käytän käsitteestä Virtasen (2017) tapaan suomenkielistä vastinetta elämänhistoria. *Historical body* -käsitteellä Scollon ja Scollon (2004: 13) viittaavat siihen, kuinka henkilökohtaiset kokemukset muovaavat yksilön toimintaa. Käsitteen kautta huomio kiinnitetään kokemusten lisäksi erilaisiin tavoitteisiin, tarkoituksiin sekä tiedostamattomiin ajattelutapoihin (mts. 46). Connellin (1995: 89) mukaan elämänhistorioiden tutkiminen antaa subjektiivisen näkökulman lisäksi todisteita laajemmista kollektiivisista prosesseista, sillä niihin on tallentunut piirteitä sosiaalisista rakenteista ja liikkeistä sekä instituutioista. Elämänhistorioiden tutkimisella voidaan korostaa maskuliinisuuden prosessimaista luonnetta: kyse on käytäntöjen kokoonpanosta, joka rakentuu, kehittyy ja muuttuu ajassa (Connell & Messerschmidt 2005: 852). Kolmas Scollonin ja Scollonin (2004: 13) käyttämä käsite, *interaction order*, pohjautuu ajatukseen siitä, että vuorovaikutus muotoutuu tilanteessa vaikuttavien toimijoiden välisten suhteiden mukaan. Käytän käsitteestä Pietikäisen (2012) tapaan suomenkielistä vastinetta vuorovaikutusjärjestys. Käsite on alkujaan peräisin Goffmanilta (1983), jonka mukaan vuorovaikutus järjestyy historiallisesti rakentuneiden normien sekä tilanteessa vaikuttavien kulttuuristen olettamuksien pohjalta. Vuorovaikutusjärjestys kertoo toimijoiden asemasta, suhteista sekä osallistumisen voimakkuudesta. Osallistuminen ilmenee monenlaisten psykobiologisten tekijöiden, kuten tunteiden, kognitioiden ja ruumiillisuuden kautta, ja näitä piirteitä tulkitsemalla voidaan saada tietoa myös toimijan aikomuksista sekä tarkoituksista. (Mts. 3–4.)

Erilaisten metodien yhdisteleminen tekee neksusanalyysistä monipuolisen ja joustavan tutkimustyökalun, mutta sovellettavuus tuo myös omat haasteensa sen käyttöön (ks. Pietikäinen 2012). Neksusanalyysi on melko tuore viitekehys, eikä siitä siksi ole vielä saatavilla kovinkaan paljoa suomenkielistä teoriapohjaa. Ehkä juuri näistä syistä johtuen neksusanalyysiä ei ole aiemmin hyödynnetty kuin muutamissa suomen kielen opinnäytteissä (ks. Alanen 2012; Kujanpää 2016; Strömmer 2017). Tutkielmani toimiikin esimerkkinä erilaisten viitekehysten yhdistelemisestä maisterintutkielman kokoisessa suomen kielen tutkimuksessa.

3.3 Analyysin toteuttaminen

Edellisissä alaluvuissa olen käsitellyt aineistossani ja sen taustalla vaikuttavia moninaisia, toisiinsa kietoutuvia konteksteja. Mäntynen ja Pietikäinen (2009: 24–25) korostavat, että myös tutkittavan aineiston tallennus- ja muokkausprosessit sekä rajaukset muodostavat tutkimuksen kannalta olennaisen kontekstin. Tässä alaluvussa kuvaan analyysiprosessin vaiheita ja analyysiluvun muotoutumista.

Keskusteluohjelman kokonaiskesto oli noin 57 minuuttia. Ohjelma litteroitiin analyysiä varten, ja aineistoa siitä kertyi kaikkiaan noin 15 sivua. Keskityin litteroinnissa ainoastaan miesten keskinäiseen keskusteluun, joten ohjelman aikana esitetyt erilliset osuudet, kuten lef-fakerhopuhelu sekä toimittaja Jaakko Keson video incel-ilmiöstä, rajautuivat kokonaan aineiston ulkopuolelle. Pysin aineiston litteroinnissa siihen, että litteraatio mukailisi mahdollisimman tarkasti aitoa keskustelussa käytettyä kieltä. Siksi jätin litteraation keskustelun mukaisesti hyvin puhekieliseksi. Analyysiluvussa esittämiäni kommenttiesimerkkejä olen kuitenkin tiivistänyt paikoitellen muun muassa puhekielisen toiston osalta luettavuuden edistämiseksi. Lisäksi olen karsinut kommentteista tulkinnan kannalta epäolennaista ainesta. Tällaista poistoa olen merkinnyt kahdella ajatusviivalla. Litteroidussa tekstissä välimerkit kuvastavat puheen tauotusta. Kommentteille monin paikoin ominaista pohtivaa tai kesken jäävää otetta olen kuvannut kolmella pisteellä, kesken kommentin ilmenevää uutta näkökulmaa tai puheen sisällöllistä muutosta olen puolestaan merkinnyt ajatusviivalla. Keskustelun sanattomasta viestinnästä olen huomionut vain sellaiset ilmeet, eleet ja liikkeet, joilla on merkitystä analyysin kannalta. Kuvakulmien ynnä muiden multimodaalisten piirteiden tarkastelun olen rajannut kokonaan tutkimukseni ulkopuolelle.

Olen tarkastellut analyysissä vaiheittain elämänhistorioita, vuorovaikutusjärjestystä sekä diskursseja. Analyysi alkoi näiden kategorioiden kartoittamisella aineistosta. Kartoitusvaiheessa keräsin mielenkiintoisimmat elämänhistorialliset, vuorovaikutukselliset ja diskurssiiviset esiintymät taulukkoon. Näin minulle muodostui tarkempi kokonaiskuva siitä, millaiset teemat ovat hallitsevassa asemassa aineistossa. Lopulliset diskurssit alkoivat muodostua näiden teemojen pohjalta. Seuraavassa vaiheessa keräsin aineistosta diskursseihin liittyvää materiaalia muistiinpanoja tehden. Tämän vaiheen pohjalta on muotoutunut tutkielman analyysiluku, jossa päähuomioni on diskursseissa. Neksusanalyttisessä viitekehyksessä tutkittavat kielenpiirteet sekä kielenkäytön tasot eivät ole ennalta määrättyjä. Siksi analyysi on edennyt hyvin aineistolähtöisesti sen mukaan, millaisia piirteitä juuri tästä aineistosta löytyy ja mitkä piirteet ovat ratkaisevassa osassa aineistossa ilmenevien diskurssien muotoutumisessa. Myös

tutkimuskysymykset ovat suunnanneet merkittävästi analyysin kohdistumista. Olen tarkastellut aineistosta muun muassa subjektiivisuutta, affektiivisiä ilmauksia, sanavalintoja, toistoja sekä modaliteetteja. Tällaiset kielelliset piirteet luovat merkityksiä, joiden kautta on mahdollista päästä käsiksi laajempiin merkityssysteemeihin eli diskursseihin (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 80).

Koska diskurssit muodostuvat aineistossa pitkälti elämänhistorioiden pohjalta ja saavat tukea keskustelun vuorovaikutusjärjestyksestä, nostan myös näitä kategorioita paikoitellen esiin analyysiluvussa. Elämänhistoriat ovat merkittävässä osassa diskurssien muotoutumisen kannalta, sillä keskustelijoiden puheenvuoroissa korostuu usein subjektiivinen, omiin kokemuksiin pohjautuva näkökulma. Poikkeuksen tekevät monet Hellstenin puheenvuorot, joissa aiheita yleistetään terapeutin asiantuntijarooliin tukeutuen. Elämänhistorialliset puheenvuorot ovat ikään kuin lyhyitä kertomuksia, joissa puhuja kielentää omia kokemuksiaan antaen kuulijalle mahdollisuuden samaistua sanomaansa. Mäntysen ja Pietikäisen (2009: 80) mukaan kertomukset kytkeytyvät diskurssintutkimuksen peruskysymykseen sosiaalisen todellisuuden ja merkitysten rakentumisesta, sillä kertomuksillakin rakennetaan ja välitetään todellisuutta. Vaikka puheenvuoroissa kuvastuvat puhujan yksilölliset merkitykset ja kokemukset, hyödynnetään niissä samalla kulttuurisia ja yhteisöllisiä kertomuksellisia resursseja. Näin yksilöllinen mikromaisema sulautuu osaksi laajempaa kulttuurista makromaisemaa. (Mp.) Samalla yksilöllisestä tuleekin oikeastaan yhteisöllistä. Keskusteluaineistossa vuorovaikutuksen kulku on keskeisessä osassa merkitysten muodostumisessa (Jokinen ym. 1993: 31). Siksi puheenvuoroja on analysoitava suhteessa keskustelun kulkuun. Erilaiset rajaukset, kannanotot ja keskustelijoiden väliset suhteet rakentuvat ja tarkentuvat keskustelun edetessä. (Mp.) Sivuan aineiston vuorovaikutusta analyysiluvussa muutamien esimerkkikatkelmien avulla muun muassa tuenannon näkökulmasta.

Koska laaja yhteiskunnallinen näkökulma maskuliinisuuteen on keskeisessä osassa tutkimuksessani, peilaan aineistosta erottuvia diskursiivisia havaintoja norminmukaiseen maskuliinisuuteen osittain jo analyysiluvussa. Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993: 33) mukaan kulttuurisen kontekstin voi huomioida analyysissä muun muassa pohtimalla, kuinka kielenkäyttäjät suhteuttavat lausumansa laajalle levinneisiin kulttuurisiin konventioihin. Tällainen suhteuttaminen on usein olennaista huomioida, vaikkei sitä esitettäisikään keskustelussa julki ääneen lausumalla (mp.). Kulttuuriset konventiot näkyvät siis analyysissäni norminmukaisena maskuliinisuutena.

3.4 Tutkimuksen eettisyys

Sukupuolikysymyksiä voidaan lähestyä erilaisten, näkökulmaa hieman eri tavoilla rajaavien käsitteiden avulla. Huuki, Kivijärvi ja Lunabba (2018: 11) antavat esimerkeiksi sukupuoli-neutraaliuden, sukupuolitietoisuuden, sukupuolisensitiivisyyden sekä sukupuolivastuullisuuden käsitteet. Käsitteistä ensimmäinen pyrkii yksilöivään otteeseen, mutta saattaa kääntyä kuitenkin lopulta itseään vastaan kieltämällä sukupuolen merkitykset. Jälkimmäiset puolestaan korostavat sukupuolistereotyyppien tiedostamista ja sitä, että erilaisten sukupuoli-oletusten ja -odotusten murtaminen vaatii aktiivisia toimenpiteitä. Sukupuolivastuulliselle lähestymistavalle ominaisia piirteitä ovat sukupuolisuuden moninaisuuden korostaminen sekä sukupuolistuneiden rakenteiden, kuten erilaisten odotusten, olemassaolon tunnistaminen. Yksilö nähdään kuitenkin näistä rakenteista huolimatta aktiivisena toimijana, joka pystyy vaikuttamaan ympäröiviin olosuhteisiin. Sukupuolivastuullisessa lähestymistavassa korostuu myös tutkijan eettinen vastuu, sillä tutkija asettaa itsensä osaksi tutkittavien arkea muodostaessaan näistä käsityksiä. (Mp.)

Käytän tutkimuksessani valmista ja julkista keskusteluaineistoa, enkä siten ole henkilökohtaisesti yhteydessä tutkittaviin henkilöihin. Näin vältyn monilta aineiston kokoamiseen ja säilyttämiseen liittyviltä eettisiltä kysymyksiltä. Tässä tutkimuksessa eettisyys liittyykin lähinnä sukupuolisen tiedon tuottamiseen. Tutkimus pohjautuu ajatukseen maskuliinisuuden moninaisuudesta ja dynaamisuudesta. Näen miehet aktiivisina osallistujina, jotka voivat muokata maskuliinisuuksia omanlaisikseen. Siksi perustan tutkimukseni sukupuolivastuullisuuden käsitteeseen sekä tapaan, jolla Huuki, Kivijärvi ja Lunabba (2018) käsitteen määrittelevät. Sukupuolivastuullisuus liittyy erityisesti tutkielman aineistolähtöiseen rajaukseen, joka korostaa norminmukaista mieskategoriaa. Koska kieli kantaa pinttyneitä merkityksiä, voi vaarana olla tietynlaisten stereotyyppisten ajatusmallien toistaminen. Olen pyrkinyt tiedostamaan tämän tutkimuksessani alusta alkaen. Käytän käsitteitä miehuus, maskuliinisuus ja hegemoninen maskuliinisuus lähinnä tutkittavien henkilöiden sekä ilmiöiden havainnollistamiseen, en korostaakseni tietynlaista ihmisryhmää muiden yli.

4 MASKULIINISUUSDISKURSSIT

Tässä luvussa käsittelen aineistosta erottuvia diskursseja kielellisen analyysin avulla. Diskursseja on viisi, ja käyn niistä jokaista läpi yksitellen omassa alaluvussaan. Joissakin alaluvuissa analyysi kohdistuu myös aineiston vuorovaikutukseen. Vuorovaikutusta kuvaavissa esimerkkikatkelmissa erittelen keskustelijoiden kommentit toisistaan *K*-kirjaimen ja numeron yhdistelmää käyttäen. Kaikki aineistosta erottuvat diskurssit esittävät maskuliinisuudesta marginaalisina koettuja piirteitä ja näyttäytyvät hyvin vastakohtaisena suhteessa normatiiviseen maskuliinisuuskäsitykseen.

Herkkyysdiskurssissa (alaluku 4.1) korostuu herkkyyden ilmentäminen ja siihen liittyvät haasteet. Herkkyyttä kuvataan myös rohkeuden ja uskaltamisen kautta. Uhkadiskurssi (alaluku 4.2) kokoaa yhteen aineistossa esiintyvää keskustelua väkivallan uhkaan ja pelkoon liittyen. Väkivalta koetaan mieheyteen kiinteästi kuuluvaksi piirteeksi, mutta tällaista väkivaltaa normalisoivaa ajatusmallia pyritään vastustamaan monin tavoin. Turvattomuusdiskurssissa (alaluku 4.3) korostuvat yhteisölliset tekijät: turva luetaan ympäristöstä, ja turvattomuus syntyy yhteisön ulkopuolelle sulkemisen pelosta. Riippuvuusdiskurssissa (alaluku 4.4) isäsuhte muodostuu monella tapaa olennaiseksi tekijäksi miehen elämän ja identiteetin kannalta. Riittämättömyysdiskurssissa (alaluku 4.5) esiin nousevat erilaiset yhteiskunnan tasolta miehiin kohdistuvat paineet ja vaatimukset. Normatiivinen maskuliinisuuden rajojen rikkominen nähdään kehityksenä ja rohkeutena. Avaan diskurssien keskinäisiä suhteita jo seuraavissa alaluvuissa osana analyysiä, mutta diskurssijärjestykseen palaan tarkemmin tutkielman päätäntöluvussa.

4.1 Herkkyysdiskurssi

Herkkyysdiskurssi saa nimensä aineiston tunnepitoisista sanavalinnoista – herkkyydellä viitataan nimenomaan ’tunne-elämän herkkyyteen’ (KS s.v. *herkkyys*). Diskurssi ilmentyy sanoissa kuten *herkkyys*, *heikkous*, *haavoittuvuus* ja *häpeä*, jotka toistuvat aineistoesimerkeissä usein. Herkkyys on keskustelussa jatkuvasti läsnä myös elämänhistorioiden ja vuorovaikutisuuden kautta, esimerkiksi kun kerrotaan omista kipeistä muistoista tai tuetaan keskustelukumppaneita. Herkkyysdiskurssi kytkeytyykin muihin diskursseihin hyvin monitahoisesti – tätä kuvaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

Vallassa olevien norminmukaisten maskuliinisuuspiirteiden kyseenalaistaminen jatkuu läpi koko herkkyysdiskurssin. Tämä kyseenalaistaminen näkyy hyvin muun muassa esimerkeissä (1) ja (2):

- 1) Ville: **Teen tunnustuksen että mä en itke**. Ehkä tossa viimeisen 30 vuoden aikana niin mä oon itkennyt ehkä kaks kertaa. – – mä en tunne tarvetta siihen ja sit mä oon miettiny et onks mus joku **vialla** ku mä en itke.
- 2) Tommy: Musta on vaan jännä siis kun noi miehet näytti heikkoutensa niin ainakin heissä siinä elokuvassa, mut mä veikkaan että meissäkin, **tulee semmoinen kunnioitus miestä kohtaan**. Et se ei oo-kaan se **pullistelu** ja se semmonen **räyhääminen** ja tällanen joka herättää kunnioitusta, **vaan heikkous**. Se herättää kunnioitusta.

Villen kommentin (esimerkki 1) ensimmäinen lause *teen tunnustuksen että mä en itke* korostuu aineistosta merkittävästi, sillä juuri ennen kommenttia on keskusteltu miesten itkemisestä. Itkevä mies nähdään keskustelussa normatiivisempänä kuin mies, joka ei itke, ja sen vuoksi Villen kommentti itkemättömydestään on *tunnustus*. Esimerkissä (1) Ville pohtii omaa itkemättömyyttään *viallisuutena*. Ihmisen ominaisuuksista puhuttaessa vika voi tarkoittaa esimerkiksi 'luonteen heikkoutta tai muuta huonoa piirrettä' (KS s.v. *vika*). Siksi sana korostuukin herkkyysdiskurssin kannalta olennaisesti Villen kommentissa – kommentin kautta Ville luo arvoa itkemiselle, ja näin hän myös kyseenalaistaa maskuliinisen itkemättömyyden periaatteen. Esimerkissä (2) Tommy kommentoi Folsomin vankien terapiasessiota ja liittää kunnioituksen maskuliinisuuteen lauseellaan *tulee semmoinen kunnioitus miestä kohtaan*. Kommentillaan hän osoittaa keskustelun ulkopuolelle normatiivisiin maskuliinisuuden piirteisiin, joihin hän viittaa substantiiveilla *pullistelu* ja *räyhääminen*. Nämä piirteet jäävät Tommyn kommentissa kuitenkin taka-alalle ja keskiöön nousee *heikkous*. Piirteiden välinen suhde ilmaistaan korrektiivisena eli korjaavana: ensin kielletään pullistelun ja räyhäämisen herättämä kunnioitus ja sitten tilalle tarjotaan toisenlainen vaihtoehto *vaan*-konjunktioita apuna käyttäen (VISK §1105). Seuraavissa esimerkeissä heikkoutta kuvataan puolestaan hieman vastakohtaisesti häpeän kautta:

- 3) Ville: **Tää tekee tän tilanteen myös vaikeeks** ku sit ku **siinä on se toinen puoli** ku **paljastaa heikkoutensa**, että jos **lähteekin** tota **yläkaakkoon tai lapasesta** niin **menettää kasvonsa** joka on se miehen – **häpäisee ittensä**.
- 4) Miika: AA-ryhmään menin kun tavallaan tää kyseinen vankitoveri omalla sitoutumisellaan siihen AA:han niin tavallaan **poisti** sen **häpeän** mikä sinne menemisessä oli. Sekin oli jo **heikkouden myöntämistä**, jos kävi AA-ryhmässä.

Esimerkeissä (3) ja (4) puhutaan *heikkouden paljastamisesta* ja *myöntämisestä*. Esimerkki (3) on keskustelussa Villen jatkokommentti esimerkissä (2) Tommyn esiin nostamalle

heikkouden kunnioittamiselle. Kommentissaan Ville esittää vastakohtaisen näkökulman heikkouden paljastamiselle. Tätä vastakohtaisuutta hän tuo esiin lauseella – – *siinä on se toinen puoli*. Hän rinnastaa heikkouden paljastamisen kontrollin menettämiseen, jota hän kuvaa idiomaattisesti ilmauksellaan *lähtee yläkaakkoon tai lapasesta*. Kontrollia pidetään yleisesti maskuliinisena piirteenä, ja tässä esimerkissä sen menettäminen johtaa *kasvojen menettämiseen ja itsensä häpäisemiseen*. Lauseella *tää tekee tän tilanteen myös vaikeeks* Ville korostaa, että heikkouden esiintuomisen ja kontrollin menettämisen välinen tasapainoilu on haastavaa. Riku ja Tommy myötäilevät Villen kommenttia mumisemalla ja nyökyttämällä päitään – näin he osoittavat olevansa samaa mieltä ja tukevat Villen esittämää näkökulmaa. Myös esimerkissä (4) heikkouden myöntämisen nähdään johtavan *häpeään*. Kyseinen esimerkki nousee merkittävään asemaan koko aineiston ja aiheen kannalta, koska siinä häpeän kerrotaan kuitenkin *poistuneen* vankitoverin näyttämän esimerkin myötä. Kommentti kuvaa hyvin sitä, kuinka niinkin maskuliinisessa instituutiossa kuin miesvankilassa maskuliinisuuden rajoja voidaan rikkoa ja muuttaa. Tällainen esimerkin kautta tapahtuva ajattelutapojen muutos on yleistettävissä laajemminkin muihin miesvaltaisiin konteksteihin, kuten urheilujoukkueisiin.

Myös esimerkeissä (5) ja (6) korostetaan muutosta – tämä tehdään prosessimaisuuden kautta, miehen aktiivisuutta painottaen:

- 5) Tommy: – – mut jos se saa sen sylin minusta niin et mä ymmärrän, mä kuuntelen, mä käännän katseeni sitä kohti, hyväksyn, olen hellä, niin tapahtuu se et mä yhdistyn siihen pikkupoikaan ja **musta tulee eheä**. Mä integroidun siihen. Se pieni poika tavallaan kohtaa minussa olevan aikuisen ja minussa oleva aikuinen kohtaa sen pienen pojan jossa on mun tunteet. Eli **musta tulee mies joka tuntee**. Joka on herkkä, joka on haavoittuva, **joka on totta**.
- 6) Tommy: – – meissä kaikissa miehissä, jos nyt puhutaan miehistä, on sekä maskuliininen että feminiininen puoli. Ja se feminiininen puoli on tässä kulttuurissa jollain tavalla miehen kohdalla yhdistetty niinkun **häpeään**. Et se on tavallaan **maskuliinisuuden romahdus**. – – Koska me pystytään liittymään toisiin ihmisiin vain olemalla yhteydessä siihen omaan heikkouteen, herkkään puoleen. Niin jos meidät ympäröi semmoinen **toksisen maskuliinisuuden vaatimus** niin se heittää meidät **yksinäisyyteen**, yhteydetttömyyteen. Ja se synnyttää meissä **pelkoa**. Koska pelko syntyy siellä missä mulla ei oo yhteyttä keheenkään. Et en oo liittynyt keheenkään. Silloin tavallaan sen **liikkeen, prosessin**, pitäis olla sen kaltainen että minä miehenä lähestyn omaa feminiinistä puoltani, herkistyn, tunnistan tunteeni ja opin ilmaisemaan niitä. Siis tavallaan niinkun **uskaltaudun** siihen haavoittuvuuteen, joka mun sisällä on.

Esimerkissä (5) Tommy käyttää tuloslauseita *musta tulee eheä* ja *musta tulee mies joka tuntee*, joilla hän kuvaa miehen herkkyyttä prosessiksi. Sanat *eheä* ja *totta* viittaavat epäsuorasti keskustelun ulkopuolelle mieheen, joka ei ole herkkä. Nämä sanavalinnat suhteuttavat siis tuntevan, herkän miehen vähemmän herkkään yksilöön siten, että herkkä mies on jollain tapaa eheämpi ja todellisempi. Esimerkissä (6) tähän prosessimaisuuteen viitataan substantiiveilla *liike* ja *prosessi*. Esimerkit (5) ja (6) muodostavat kuvan siitä, ettei

herkkyys ole miehelle itsestäänselvä tai ominainen piirre, vaan jotain, jota täytyy itse tavoitella aktiivisesti eheämmän minän saavuttamiseksi. Esimerkissä (6) Tommy kuvaa herkkyyden osoittamisen ja maskuliiniset vaatimukset hyvin ristiriitaiseksi kokonaisuudeksi. Hän kertoo feminiinisenä piirteenä yleisesti pidetyn herkkyyden yhdistyvän miesten kohdalla *häpeään*. Tätä hän korostaa voimakkaalla ilmauksella *maskuliinisuuden romahdus*. Tällainen ajatusmalli juontaa juurensa miehen ja naisen vastakohtaiseen sukupuolierotteluun, jossa nainen nähdään tunneihmisenä ja mies puolestaan järki-ihmisenä (Jokinen 2000: 207). Tästä syystä miehen tunteet ymmärretään hänen naiselliseksi puolekseen (mp.) *Toksisen maskuliinisuuden vaatimuksella* Tommy viittaa hegemoniseen maskuliinisuuteen ja maskuliinisina pidettyihin, miehille jopa haitallisiin myrkyllisiin piirteisiin. Nämä piirteet, vaikka haitallisia ovatkin, ovat yleisesti ajateltuna parempi vaihtoehto kuin feminiinisinä pidettyjen piirteiden ilmaiseminen. Tommyn mukaan nämä piirteet kuitenkin myös suistavat miehiä *yksinäisyyteen*, mikä aiheuttaa heissä *pelkoa*. Ristiriitaisuus voidaan tiivistää kommentissa esiintyvään sanapariin *pelko–uskaltautuminen*, jossa normatiivisista maskuliinisuuden piirteistä kiinni pitäminen aiheuttaa pelkoa, mutta haavoittuvuuden osoittaminen vaatii puolestaan rohkeutta. Yksinäisyys synnyttää pelon, jolloin mies on vain passiivisena pelon kohteena, mutta haavoittuvuuteen uskaltautuminen vaatii mieheltä aktiivista panosta. Näin esimerkeissä (5) ja (6) kyseenalaistetaan vallalla olevia käsityksiä maskuliinisista piirteistä ja toisaalta esitetään herkkyys tavoittelemisen arvoisena piirteenä. Myös seuraavissa esimerkeissä korostetaan sitä, kuinka herkkyyden osoittaminen vaatii rohkeutta:

- 7) Riku: **Uskalsitsä** itkeä siellä?
- 8) Miika: Siis **uskalsin** mä itkeä sellissä, yksin. Sitten mulla kävi niin että mulla tuli kaks kuolemantapausta lähipiirissä vankeusaikana ja sen jälkimmäisen kohdalla mä sit jo **uskalsin** itkeä sillainkin et vetäydyin siellä vankila-alueella sivuun – –. Silloin olin jo siinä kohtaa että **uskalsin** itkeä silloin kun itketti mutta kyllä mä vielä katoen sen paikan että missä mä niin teen.
- 9) Miika: Eiks olennaista oo se että **uskaltaa** tuntee sen minkä tuntee – –.
- 10) Tommy: – – **todellinen** vahvuus syntyy **vain** heikkouden kohtaamisen kautta.

Esimerkeissä (7–9) rohkeuden aspekti korostuu uskaltamisesta puhumalla. *Uskaltaa*-sanan merkitys viittaakin siihen, että joku on 'kyllin rohkea tekemään jotakin' (KS s.v. *uskaltaa*). Esimerkissä (10) antonymisen sanaparin *vahvuus–heikkous* välille luodaan kausaalisuhte. Adjektiivi *todellinen* vahvuuden määrittäjänä viittaa keskustelun ulkopuolelle ja implikoi sitä, että yleisesti vallalla olevan ajattelun mukaan vahvuus kuitenkin liitetään johonkin muuhun kuin heikkouden kohtaamiseen. Lauseen fokuspartikkeli *vain* ilmaisee rajauksen (VISK §1110), jolla korostetaan, ettei ole muuta tapaa osoittaa todellista vahvuutta kuin heikkouden

kohtaaminen. Rohkeus ja vahvuus ovat sinänsä hyvin maskuliinisina pidettyjä piirteitä, mutta tässä kontekstissa niihin viitataan paradoksaalisesti herkkyyden ja heikkouden kautta. Jokisen (2000: 207) mukaan tällaisilla uudenaikaisilla näkökulmilla voidaan uusintaa käsitystä sukupuolten välisestä jyrkästä vastakohtaisuudesta.

Aineiston keskustelu perustuu pitkälti omien heikkojen kohtien paljastamiseen muun muassa elämänhistoriallisten kokemusten kautta. Lisäksi herkkyyttä ilmennetään keskustelemalla vuorovaikutustilanteen herättämistä tunteista, kuten seuraavasta esimerkkikatkelmasta (esimerkki 11) käy ilmi. Ennen katkelmaa miehet ovat sivunneet sitä, kuinka merkittävään rooliin isäsuhteet nousivat dokumenttielokuvassa Folsomin vankien puheissa, ja tästä on siirrytty käsittelemään myös keskustelijoiden omia isäsuhteita.

- 11) (K1) Riku: Anteeks, anteeks, mun täytyy sanoa et tää on hyvin erikoinen tilanne olla tavallaan suorassa lähetyksessä ku niinku tuntuu et on vaikea puhua. Tää on ihan tosi outoa ja mulle harvinainen tilanne. Siis toi jotenkin vaikutti...
- (K2) Tunna: [Keskeyttää] Itkettäks sua?
- (K3) Riku: Joo, siis vähäsen joo. Toi jotenkin, en mä tiedä miten toi vaikutti niin paljon.
- (K4) Tunna: **Kyllä.**
- (K5) Riku: Että...
- (K6) Ville: [Keskeyttää] **Onks siis sellainen kun tuolla tyypit niinkun oikeesti avautu ja puhu...**
- (K7) Riku: [Puhuvat päällekkäin] Niin. Mä olin jotenkin hirveen onnellinen niiden puolesta.

Katkelmassa Riku keskeyttää Tunnan edellisen puheenvuoron pyytämällä anteeksi ja kertomalla sitten vaikeudestaan puhua (K1). Riku herkistyy kommenttinsa aikana eikä saa sanottua asiaansa loppuun, ja siksi Tunna kysyykin, itkettäkö Rikua (K2). Riku on tilanteessa liikuttunut ja hieman empivä. Tunna tukee Rikun myöntävää vastausta (K3) hyväksyvään sävyyn ilmaistulla *kyllä*-dialogipartikkelilla (K4). Myös Ville osallistuu tuenantoon kysymyksellään *onks siis sellainen kun tuolla tyypit niinkun oikeesti avautu ja puhu* (K6), jolla hän yrittää helpottaa Rikun puheen empivää otetta. Viimeisessä kommentissaan (K7) Riku tiivistää herkistymisensä johtuvan onnesta. Tilanne on hyvin rauhallinen: keskustelijat antavat Rikulle tilaa, ja keskustelu etenee pehmeästi. Näin vuorovaikutuksessa tuodaan herkkyyttä ja siihen liittyvää tuenantoa esiin hyvin pienilläkin asioilla. Rikun herkistymistä ei pyritä piilottamaan aiheen vaihtamisella, vähättelemisellä, vitsailulla tai muulla hälinällä, vaan sitä varten otetaan aikaa, ja asiaa käydään rauhassa läpi kysyen sekä kuunnellen.

4.2 Uhkadiskurssi

Uhkadiskurssi kokoaa yhteen aineistossa esiintyvää keskustelua väkivallan uhkaan ja pelkoon liittyen. *Uhka*-sana sopii hyvin diskurssin nimeksi, koska sillä tarkoitetaan 'mahdollisesti toteutuvaa epämieluisaa, pelottavaa tai vahingollista seikkaa' (KS s.v. *uhka*), jollaiseksi väkivalta aineistossa kuvataan. Jokisen (2000: 14) mukaan väkivallan tavoite on toisen ihmisen tai ihmisryhmän hallitseminen, kontrollointi ja hyväksikäyttö. Väkivalta liitetään perinteisesti miehiin ja maskuliinisuuteen muun muassa voimakkuuden sekä aggression kautta. Aineistossa väkivaltaa kuvataan pitkälti sitä normalisoivien ajatusmallien kautta, mutta miesten puheissa korostuu erityisesti tällaista normalisointia vastustava ote. Seuraavat esimerkit kuvaavat hyvin keskustelussa laajemminkin ilmenevää suhtautumista väkivaltaan:

- 12) Tunna: Väkivallan **pelko**...
 13) Ville: Valmius käyttää väkivaltaa elikkä **pelon** ja aggression tämmöinen... Et on koko aika, **tuntee itensä uhatuksi**.

Esimerkkien (12) ja (13) *pelko*-substantiivit sekä esimerkin (13) lause *tuntee itensä uhatuksi* viittaavat siihen, että miehet kokevat väkivallan paineen tulevan ulkoapäin. Pelko ja itsensä uhatuksi tunteminen kantavat konnotaatiota vaarasta ja viestivät täten myös siitä, että väkivalta nähdään enemmän negatiivisena kuin positiivisena asiana. Näin korostetaan uhkadiskurssin väkivaltaa kyseenalaistavaa näkökulmaa. Tällainen näkökulma on ristiriitainen suhteessa norminmukaiseen maskuliinisuuskäsitykseen, jossa aggressio katsotaan yleensä kuuluvaksi maskuliinisuuteen itseensä, ikään kuin mies olisi biologiselta perustaltaan väkivaltainen. Myös seuraavissa esimerkeissä (14–16) korostetaan sitä, kuinka paine väkivaltaan tulee ulkoapäin.

- 14) Ville: Tosta toksisuudesta tuli semmonen mieleen että ihan konkreettinen asia jonka alla tai varjossa on ainakin mä kasvanu, se on se mikä on **pojan ja miehen osa** ollu Suomessa vuodesta -61 eteenpäin, on se et **on koko ajan oltava valmis lyömään tai saamaan turpaansa**. Et se on ihan konkreettista elikkä...
 15) Ville: Eli jos mä **pudotan suojauksen** niin tulee joku ironinen läppä tai nyrkki. Mä **en oo mies enkä mikään**, jos mä en pysty **puolustautumaan**. Elikkä se on suhdetta väkivaltaan, et mies tuntee itensä uhatuksi. Et ikään kuin **miehen mitta on se et pitäis olla valmis käyttämään väkivaltaa**. Kaikille, jotka 80-luvulla halusi sivariin tai aseista kieltäytyi, esitettiin kysymys että noh, mitä tekisit jos sinun vaimoasi raiskattaisiin, etkö tarttuisi aseeseen? Että siinä kohtaa mä en ollut edes valmis kyseenalaistamaan armeijaan menoa, mut et siin kohtaa en olis tajunnut vastata että herra kapteeni en ole kummankaan, raiskaamisen tai väkivallan, ammattilainen. Jätän sen **väkivallan ammattilaisille**, poliisille tai armeijalle. Et **mul on oikeus sanoutuu irti tosta**. Et se ajatus tuli mulle vasta päälle kolmevitosena, et hetkinen **keneltä mä puolustaudun ja miks**. Ja se väkivallan uhka ja se uhan alla olo **laiskistaa ajattelua**. Siinä vaiheessa kun sanat loppuu on aina mahdollisuus vetää turpaan. Ettei tarttekaan niinku analysoida tai mennä itteensä.
 16) Miika: No vankilahan on sillä tavalla **väkivallan korkeakoulu** ainakin mulle että mä olin niinkun tunnetilassa, niinkun aggression keskellä ja humalapäissään ni kykenevä väkivaltaan lähes kaikissa muodoissaan. Mutta vankila teki sen että siitä tuli sellasta niinkun **tunteetonta toimintaa**, siis niinku

semmonen **työkalu vaan siellä pakissa**. Se kuului niinkun siihen niin sanottuun elämään ja siihen rooliin ja alamaailmaan kautta rikollisena elämiseen. **Väkivaltaa piti voida käyttää**. Mut kyllä mä koen että se on vaan niin että, en mä tiedä muuttuuko se ikinä mutta että, **miehen pitää osata** kirjoittaa sekä runoja että **vetää turpaan**.

Ulkoisesta pakosta kielivät yleistyksset, joissa väkivallan välttämättömyys liitetään koskemaan kaikkia miehiä (esimerkit 14, 15 ja 16): *pojan ja miehen osa – – on se et on koko ajan oltava valmis lyömään tai saamaan turpaansa, miehen mitta on se et pitäis olla valmis käyttämään väkivaltaa, miehen pitää osata – – vetää turpaan*. Esimerkissä (14) Ville korostaa välttämättömyyttä modaalisella, VA-partisiippia hyödyntävällä *on oltava* -verbiliitolla. Samalla hän tuo esiin väkivallan uhkan jatkuvan läsnäolon ajan adverbillä *koko ajan*. Seuraavassa kommentissaan (esimerkki 15) Ville käyttää *pitää*-verbiä modaalisen välttämättömyyden ilmaisemisessa: *pitäis olla valmis käyttämään väkivaltaa*. Samaa rakennetta käyttää myös Miika kommentissaan esimerkissä (16): *väkivaltaa piti voida käyttää, miehen pitää osata – – vetää turpaan*. VA-partisiippi sekä *pitää*-verbi sopivat yhteyksiin, joissa ilmaistaan ulkoista tai sisäistä pakkoa (Grönros 1982). Tällaiset väkivallan pakkoa ulkoistavat puhetavat muodostavat mielikuvan siitä, etteivät Ville ja Miika itse henkilökohtaisesti kannata väkivaltaa, vaan paine väkivallan käyttämiseen tulee yhteiskunnan tasolta miehisistä vaatimuksista. Näin he tulevat kuvanneeksi yleistämisen ja ulkoisen pakon kautta myös väkivaltaa normalisoivaa perinteistä maskuliinisuuskäsitystä.

Väkivaltaa normalisoivan ajatusmallin kyseenalaistaminen konkretisoituu keskustelussa vastustavana otteena. Vastustamista ilmenee esimerkissä (15), jossa Ville vetoaa omiin oikeuksiinsa ja kyseenalaistaa puolustautumisen tarpeen: *mul on oikeus sanoutuu irti tosta, keneltä mä puolustaudun ja miks*. Lisäksi hän rinnastaa väkivallan negatiivisena ominaisuutena pidettyyn laiskuuteen ilmauksellaan *laiskistaa ajattelua*. Esimerkki täydentää Villen suhtautumista väkivaltaan: vaikka hän kokee väkivallan maskuliinisuuteen kuuluvaksi, hän ei ihannoisi sitä, vaan pyrkii *sanoutumaan* siitä irti. Konkreettisesti merkityksessään irtisanomisella viitataan siihen, että 'ilmoitetaan toiselle sopijapuolelle sopimuksen purkamisesta' (KS s.v. *irti*). Vaikka Ville käyttää ilmausta kielikuvana, sopii ilmauksen konkreettinen merkitys hyvin aiheeseen, jossa keskustellaan hegemonisen maskuliinisuuden muovaamasta ideologiasta, eräänlaisesta sopimuksesta, joka liittyy väkivallan maskuliinisuuteen. Esimerkissä (15) Ville yhdistää kontrollin väkivallan uhkaan käyttäessään idiomia *pudotan suojauksen*. *Suojaus*-substantiivi toimii kielikuvana kontrollille, joka nousi esiin jo aiemmin herkkyyssdiskurssissa (ks. alaluku 4.1). *Suojaus* ja seuraavan virkkeen *puolustautuminen* viittaavat paitsi väkivallan

uhkaan, myös aktiiviseen ja konkreettiseen itsensä puolustamiseen. Jokisen (2000: 31) mukaan tällainen varustautuminen väkivallan uhkaa vastaan on keskeinen osa mieheyttä.

Uhkadiskurssissa korostuvat instituutiot armeija, poliisi ja vankila. Ville viittaa esimerkissä (15) *väkivallan ammattilaisiin* puhuessaan poliisista ja armeijasta, Miika puolestaan nimittää esimerkissä (16) vankilaa *väkivallan korkeakouluksi*. Nämä instituutiot, Villellä armeija ja Miikalla vankila, ovat selvästi vaikuttaneet merkittävästi miesten elämänhistorioihin. Lahtisen (1999: 80) mukaan instituutiot kuten armeija, urheilu ja kulttuurituotanto muovaavat mieheyttä erityisesti kansallisten identiteettikäsitysten kautta. Esimerkiksi armeijadiskurssin väkivaltakuvan juuret ovat syvällä miesten välisessä väkivallassa. Suomen puolustusvoimien toiminta perustuu oletukseen toisten valtioiden ja kansojen miesten maahamme kohdistamasta uhkasta (Jokinen 2000: 30). Armeija muokkaa instituutiona miesten identiteettejä ja liittää opettamansa väkivaltakäyttäytymisen suoraan miehiin sekä miehuuteen (mts. 127). Miehuuden militarisoitumisella on maassamme pitkä historia, sillä se juontaa juurensa Suomen itsenäistymisen aikaan. Jo noista ajoista lähtien asevelvollisuuden ja miehuuden suhde on muodostanut kansalaisissa ristiriitaisia mielikuvia. Toisaalta armeijaa on puolustettu puhumalla ”miesten koulusta”, jossa nuorukaiset kasvavat aikuisiksi, toisaalta taas on pelätty asepalveluksen vaikuttavan kielteisesti nuorten mieheyteen. (Ahlbäck 2012: 224–229.) Uhkadiskurssissa esiintyvä instituutioiden kyseenalaistaminen osoittaa, että armeijan miehuuteen liittämät ristiriitaisuudet ovat pysyneet elossa tähän päivään asti.

Elämänhistorioiden kannalta on huomionarvoista, että Ville ja Miika kuvaavat esimerkeissä (15) ja (16) hyvin samaan tapaan kokemuksensa siitä, kuinka väkivaltaa *pitää* olla valmis käyttämään, vaikka Miika puhuu vankilamaailmasta ja Ville vankilamaailman ulkopuolisesta elämästä. Erottavana tekijänä miesten kommenttien välillä on, että esimerkissä (16) Miika kuvaa väkivaltaa metaforisesti *työkaluksi pakissa* kertoessaan väkivallan olleen *tunteetonta toimintaa* vankilassa. Vastaavaa tunteisiin tai tunteettomuuteen viittaamista ei ole havaittavissa Villen kommentteissa. Näin muodostuu mielikuva siitä, että Miikan kohdalla väkivallan käyttö on ollut vankilamaailmassa automatisoituneempaa verrattuna Villen kokemuksiin vankilamaailman ulkopuolella. Miesten kommentit eivät kuitenkaan ole täysin verrattavissa toisiinsa, sillä Miikan kommentissa kuvastuu fyysisen väkivallan käyttäminen, kun Ville kuvaa puolestaan suhtautumistaan väkivallan käyttämiseen enemmän periaatteellisella tasolla.

Oleennaista on, että aineistossa esiintyvässä väkivallassa on kyse nimenomaan miesten toisiin miehiin kohdistamasta väkivallasta – naisiin ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta aineistossa ei keskustella. Jokisen (2000: 29) mukaan tällainen miesten välinen väkivalta on väkivallan näkyvin ja hyväksytyin muoto kaikissa yhteiskunnissa sekä erilaisissa kulttuuri-

tuotteissa, kuten elokuvissa, kirjallisuudessa ja leluissa. Miesten välinen väkivalta on osa mieheksi kasvamista ja kuuluu siten poikien ja miesten välisiin kaverillisiin käytäntöihin. Tällainen väkivalta tasapainottelee kielletyn, suvaitun ja tuetun ristipaineessa ja valmistaa kasvavia poikia asennoitumaan siihen, että toiset miehet ovat potentiaalisia väkivaltaisista vastustajia. (Mts. 29–30.) Tämä näkökulma korostuu myös aineistossa, jossa väkivalta kuvataan uhkan mutta toisaalta vahvasti myös suojautumisen kautta. Näkökulma selittää myös sitä, miksi keskustelu suuntautuu pelkästään miesten väliseen väkivaltaan niin, että naiset ja lapset rajautuvat väkivaltakeskustelun ulkopuolelle. Tulkitsemme, ettei naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivaltanäkökulman puuttumisella pyritä varsinaisesti häivyttämään tai vähättelemään kyseisiä väkivallan muotoja. Kyse on pikemminkin siitä, että normatiivinen maskuliinisuuskäsitys kohdistaa väkivallan paineen miehiltä miehille, ja naiset sekä lapset jäävät tämän paineistuksen ulkopuolelle.

4.3 Turvattomuusdiskurssi

Turvattomuusdiskurssin nimi viittaa miesten sanallistamaan turvattomuuden tunteeseen. Vaikka *turva* esiintyy aineistossa hieman useammin kuin *turvattomuus*, katson aineiston silti kuvastavan enemmän turvattomuuden kuin turvan tunnetta. Turvattomuusdiskurssi on hyvin läheisessä suhteessa herkkyysdiskurssiin, sillä turva ja turvattomuus liitetään useassa kommentissa herkkyuden osoittamiseen. Näin on muun muassa seuraavassa esimerkissä:

- 17) Tommy: Ja silloin kun mä luen, et mä oon turvassa ton toisen ihmisen tavallaan **sylässä**, niin se **itku voi tulla**.

Esimerkissä (17) turvan tunteminen johtaa siihen, että herkkyyttä voi ilmentää itkemällä. Tätä Tommy korostaa *voida*-modaaliverbillä: *itku voi tulla*. *Voida* on mahdollisuutta ilmaiseva modaaliverbi (VISK§1551), ja mahdollisuuden kautta Tommy implikoi puheenvuorossaan myös sitä, kuinka itkeminen ei kuitenkaan välttämättä aina ole mahdollista. Tällainen mahdollisuus yhdistyy kommentissa ympäristöllisiin tekijöihin, sillä *syli*-ilmauksellaan Tommy kuvaa metaforisesti turvallista ilmapiiriä, jonka toinen ihminen voi luoda omalla olemuksellaan. Ympäristölliset tekijät korostuvat myös esimerkkikatkelmassa (18). Ville on kertonut juuri ennen katkelman keskustelua, ettei osaa itkeä, ja asiaa on käsitelty yhdessä.

- 18) (K1) Tommy: Jos siellä on semmosta surua, jos siellä on sisällä jotain semmosta joka etsii väylää ulos niin se ei tule sieltä ennen kuin se lukee et mä oon **turvassa**. Niin kauan mulla on **kontrolli** päällä. Ja

se turva, tossakin elokuvassa, se luettiin niistä ihmisistä ja niistä ohjaajista ja siitä **ympäristöstä**, siitä että nää ties mitä ne tekee. Siellä vallitsi tällöinen tavallaan niinkun haavoittuvuuden ääretön kunnioitus ja kannustaminen.

(K2) Ville: Oonks mä **turvaton**?

(K3) Tommy: Mä en tunne sua, mä en tiä mikä siinä on.

(K4) Tunna: **Mistä turvattomuus syntyy?**

(K5) Miika: Varmaan siitä **pelosta** että tulee **tuomituks. Poissuljetuks.**

(K6) Tommy: Ja **haavoitetuksi.**

Kommentissaan (K1) Tommy kertoo surun tulevan vasta, kun ihminen kokee olevansa turvasa. Kuten jo aiemmin herkkyyss- ja uhkadiskursseissa, myös tässä kommentissa esiin nousee normatiivisesti maskuliinisena piirteenä pidetty kontrolli; *kontrolli* pysyy päällä niin kauan, kunnes mies kokee olevansa *turvassa*, ja turva luetaan *ympäristöstä*. Tähän asti keskustelussa on puhuttu vain turvasta, mutta seuraavassa kommentissaan (K2) Ville kääntään turvan karitatiivijohdoksella *-tOn* tarkoittamaan turvan puuttumista. Tommy vastaa Villen esittämään kysymykseen (K3), minkä jälkeen Tunna tarttuu heti *turvattomuus*-sanaan kysymällä *mistä turvattomuus syntyy* (K4). Seuraavissa kommentteissa (K5, K6) Miika ja Tommy vastaavat Tunnan esittämään kysymykseen. Heidän mukaansa turvattomuus syntyy *tuomituksi, poissuljetuksi* ja *haavoitetuksi* tulemisen *pelosta*. Puheenvuorossaan (K5) Miika käyttää nollalauseetta, jossa subjekti ja objekti on häivytetty. Näin hän yleistää tuomituksi ja poissuljetuksi tulemisen kokemuksen koskemaan laajempaa joukkoa kuin vain itseään. Samalla hän yleistää myös sen, kuka tuomitsee ja sulkee pois. Tämä luo mielikuvan siitä, että tuomitsevuus kohdistuu laajemmin yhteisön tasolta yksilöön. Näin kommentti kytkeytyy aiempaan puheenvuoroon, jossa Tommy kertoo, että turvallisuus luetaan ympäristöstä (K1). Puheenvuorojen välille muodostuu selkeä yhteys, joka nostaa ympäristölliset tekijät merkittävään osaan turvattomuuden tuntemisen kannalta.

Puheenvuorot rakentuvat esimerkkikatkelmassa vuorovaikutuksen kannalta sulavasti toistensa päälle jatkaen aihetta eteenpäin siten, ettei kenenkään puheenvuoroja sivuuteta. Näin vuorovaikutuksen dynamiikka pysyy tasapainoisena ja vastavuoroisena. Koska Tunna toimii keskustelussa haastattelijana, keskustelun ohjaaminen kysymyksin on hänen roolilleen luontevaa. Hänen kysymyksensä *mistä turvattomuus syntyy* (K4) onkin hyvää jatkoa edellisille Villen ja Tommyn kommentteille (K2, K3). Samalla Tunna nostaa Villen aiemmin esittämän henkilökohtaisen ongelman itkemättömyydestä ja turvattomuudesta yleisemmälle tasolle, niin kuin ongelma olisi kaikkien yhteinen. Vastatessaan Tunnan kysymykseen Miika ja Tommy osoittavat, että pystyvät samaistumaan Villen ongelmaan (K5, K6), ja samalla he antavat tukensa Villelle. Virtasen ja Isotaluksen (2009: 227) mukaan jo hyvin tavanomaisellakin vuorovaikutuksella voidaan vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta, ilman

että tuen tarvetta tai sen antamista selitetään auki vuorovaikutuksessa sen tarkemmin. Turvattomuuden tuntemisen myöntämisen voi katsoa vastakohtaiseksi suhteessa normatiiviseen maskuliinisuuskäsitykseen; normatiivista maskuliinisuutta myötäilevässä ilmapiirissä olisi odotuksenmukaisempaa kieltää turvattomuuden kokeminen. Jos keskustelijat olisivat vastanneet Tunnan kysymykseen kieltämällä tuntevansa turvattomuutta, keskustelu olisi saanut aivan toisenlaisen ilmeen, jossa Villen esittämään ongelmaan olisi suhtauduttu väheksyen.

Turvattomuusdiskurssi kytkeytyy esimerkin (18) kautta herkkyyss- ja uhkadiskursseihin ja liittää näitä aiempia diskursseja vahvasti yhteen. Herkkyyssdiskurssissa (ks. alaluku 4.1) Ville kuvaili samankaltaisia tunteita, kuten kasvojen menettämistä ja itsensä häpäisyä, herkkyyden osoittamisen kannalta (esimerkki 3). Näkökulma korosti heikkouden esiintuomisen ja kontrollin menettämisen välisen tasapainoilun haasteita. Haavoitetuksi tuleminen ja kontrolli liittyvät myös uhkadiskurssiin (ks. alaluku 4.2), jossa Ville kuvasi sitä, kuinka suojauksen pudottaminen johtaa henkisen tai fyysisen väkivallan kohteeksi joutumiseen (esimerkki 15). Kun näitä diskurssien risteymiä tarkastelee lähemmin, muodostuu hyvin monisäikeinen kuva siitä, kuinka turva, turvattomuus, kontrolli sekä herkkyyden osoittaminen vaikuttavat miesten elämässä: Turvattomuus kytkeytyy pelkoon tuomitukseksi, poissuljetuksi ja haavoitetuksi tulemisesta. Vääränlaisessa ympäristössä kontrollin vähentäminen ja herkkyyden osoittaminen voivat johtaa turvattomuuden tunteeseen ja näiden pelkojen toteutumiseen. Kontrollia säädellään ympäristön mukaan. Jos olo koetaan tarpeeksi turvalliseksi yhteisössä, kontrollia voidaan vähentää ja herkkyyys pääsee esiin.

Kaiken kaikkiaan turvasta ja turvattomuudesta puhuminen tässä kontekstissa on selkeästi ristiriidassa perinteiseen normatiiviseen maskuliinisuuskäsitykseen, jossa mies nähdään vahvana ja voimakkaana henkilönä, josta heikommat voivat hakea turvaa. Jokisen (2000: 176) mukaan miehinen voima näyttäytyy paitsi suhteessa toiseen myös suhteessa itseen: oman itsen kohdalla voima merkitsee itsekuria ja itsensä hallitsemista. Tämä näkökulma tukee aineistossa usein ilmenevää kontrollin piirrettä, joka tuntuu keskustelun perusteella olevan miehille tärkeä maskuliinisuutta ilmentävä ominaisuus. Kontrollin voi siis liittää miehiseen vahvuuteen, ja kontrollista luopuminen suistaa miehen herkästi turvattomuuden tunteeseen, jossa hän pelkää leimaantuvansa heikoksi yhteisön tasolla. Miehen kuvaaminen turvattomuutta tuntevana henkilönä luo miehestä haavoittuvan ja herkän kuvan, ja siksi turvattomuusdiskurssi tukee vahvasti herkkyyssdiskurssia.

4.4 Riippuvuusdiskurssi

Isäsuhdetta kuvaavan diskurssin olen nimennyt riippuvuusdiskurssiksi. Riippuvuudella viitataan 'epäitsenäisyyteen, johonkin sidoksissa olemiseen sekä jonkin mukaan määräytyvyyteen' (KS s.v. *riippuvuus*). Nimi kuvaa hyvin aineistossa ilmenevää epäitsenäisyyttä: isäsuhte muodostuu keskustelussa monella tapaa olennaiseksi tekijäksi miehen elämän ja identiteetin kannalta. Isäsuhte on yksi aineiston näkyvimmistä teemoista, ja sitä muodostetaan pitkälti subjektiivisten, elämänhistoriallisten kokemusten kautta. Isäsuhteeseen viitataan useita kertoja läpi keskustelun – se ilmenee suhteena omaan isään mutta myös suhteena itseen ja omiin lapsiin. Riku ja Tunna mainitsevat keskustelussa omat lapsensa ja isyyteen liittyvän pelon. Muut keskustelijat kertovat haastavista isäsuhteistaan, joissa isän kelvottomuus ja poissaolo sekä vääränlaiset tärkeysjärjestykset nousevat kokemusten keskiöön. Tämä kuvastuu hyvin seuraavissa esimerkeissä:

- 19) Tommy: Hän oli jotenkin niinkun niin täynnä itseään että hän ei koskaan yltänyt lapseen saakka. Jollonka mä oon ollut **isätön, täysin**. Et hän jäi pyörimään tähän ittensä ympärille ja sitten joi tietysti lähes 30 vuotta niin tota... Ei hän niinkun nähnyt lasta.
- 20) Miika: Hän nyt oli **poissaoleva** ja hyvin **lyhytpinnainen** ja enemmän niinkun **suoran toiminnan mies** --.

Esimerkissä (19) *isätön* on *isä*-substantiivista karitiivijohdoksella *-tön* johdettu adjektiivi, jolla kuvataan kantasubstantiivin tarkoitteen puuttumista (VISK §292). Tällä johdoksella Tommy konkretisoi isästään kertomaansa: vaikka hänellä on ollut isä, hän kokee, ettei tämä ole ollut läsnä hänen elämässään. *Täysin* on täyteen asteen adverbiksi, jolla kuvataan esitettävän tilan toteutumista kauttaaltaan. Sanalla viitataan ehdottomaan ääripäähän. (VISK §660.) Tässä kontekstissa Tommy korostaa isättömyyttään entisestään lisäämällä adverbien vasta virkkeen pääsanana jälkeen. Esimerkissä (20) Miikan kuvaus isästään ilmauksella *poissaoleva* osoittaa myös eräänlaista puuttumista, sillä sanalla viitataan 'ajatuksiinsa vaipuneeseen ja ympäristönsä unohtaneeseen' henkilöön (KS s.v. *poissaoleva*). *Lyhytpinnainen* ja *suoran toiminnan mies* ovat puolestaan eufemismeja äkkipikaisuudelle. Tällaiset isyyskuvat toistavat varsin hegemonista perinteisen isyyden mukaista mallia, jossa isää luonnehditaan muun muassa etäiseksi, kovaksi, hallitsevaksi ja tunteitaan kontrolloivaksi (ks. Huttunen 1999: 171).

Riippuvuussuhte piirtyy aineistosta esiin suurelta osin sen kautta, kuinka merkittävään asemaan isäsuhte nousee esimerkiksi miehen identiteetin muotoutumisen kannalta. Tätä kuvaavat muun muassa seuraavat Miikan kommentit:

- 21) Miika: Jotenkin mä ajattelen omaa elämäni niin että minun **minuus** tai **miehisyys** – siis mä oon monesti sanonut että nää mun **harhapolkuni**, niin että **ainoa** ihminen joka **olisi voinut** estää tai muuttaa oli niinkun mun biologinen isä. Mutta hänestä nyt ei siihen ollut sitte syystä tai toisesta. **Nyt** mä niinkun **tajuan**, että **mun minäkuva on pitkälti kehittynyt sen perusteella, ku mä oon katonu et mitä hänen silmistä heijastuu kun hän kattoo mua**. – –. Se, millaiseks mä koen itteni niinkun hänen kautta. Mä olen jotenkin niinkun alkanut uskoa siihen että mä olen sellainen. **Ei minkään arvoinen ja mitätön ja aina jaloissa**.
- 22) Miika: Mulla meni siis vuosikymmeniä meni ihan sillain että tuntui et se on **ihan sama miten mun käy koska ei sillä oo mitään väliä**. Mä saatoin ottaa ihan järjettömiä riskejä, mitkä ei oo sinällään mitenkään rationaalisesti perusteltuja muuten kuin sitä kautta että **mä en kokenut että mun elämällä sillain oli merkitystä**.

Esimerkissä (21) Miikan puheenvuorossa esiintyvät identiteettiin viittaavat substantiivit *minuus*, *miehisyys* ja *minäkuva*. Isän vaikutus Miikan minäkuvaan konkretisoituu kommentin kolmannessa virkkeessä: *mun minäkuva on pitkälti kehittynyt sen perusteella, ku mä oon katonu et mitä hänen silmistä heijastuu kun hän kattoo mua*. Verbi *tajuan* korostaa subjektiivista kokemusta, ja kun se yhdistetään aikaa ilmaisevaan adverbiin *nyt*, syntyy mielikuva siitä, että ymmärrys isän vaikutuksista omaan identiteettiin ei ole ollut aiemmin yhtä selvä. Miika kuvailee myös omaa identiteettiään, jonka on omaksunut peilaamalla itseään isänsä silmistä: *ei minkään arvoinen ja mitätön ja aina jaloissa*. Hän tuo esiin ajatuksensa siitä, että isä olisi ollut ainoa ihminen, joka olisi voinut estää tai muuttaa hänen *harhapolkinsa*. Kommentissaan hän käyttää konditionaalista perfektiä *olisi voinut*. Tällaista rakennetta käytetään, kun halutaan kertoa menneisyyteen sijoittuvan asiointilan toteutumatta jääneestä vaihtoehdosta (VISK §1594). *Ainoa*-partikkeli korostaa lauseen sanomaa siitä, että muutoksen mahdollistavia ihmisiä olisi todella ollut vain yksi – oma biologinen isä. Arvottomuuden kokemusta Miika avaa vielä tarkemmin esimerkissä (22): *ihan sama miten mun käy koska ei sillä oo mitään väliä, mä en kokenut että mun elämällä sillain oli merkitystä*. Nämä kuvaukset korostavat voimakkaasti sitä, millainen merkitys isällä on ollut Miikan identiteetin ja laajemmin koko elämän kannalta. Myös esimerkki (23) kuvaa vahvasti isäsuhteen ja identiteetin muotoutumisen välistä yhteyttä:

- 23) Tommy: – – se **isä kertoo sille pojalle**, minkä **arvoinen** tämä on, sillä tavalla, jolla hän on läsnä hänen kanssaan. Jos tavallaan niinkun **isä** jää sellaseks etäiseks tai ylimieliseks tai jopa väkivaltaiseks, ja nujertaa sitä **poikaa**, niin se **poika nujertuu**. Siis sen **ihmisarvo murenee**, jolloinka se on **hukassa lopun ikänsä** ja se ei löydä sitä semmoista niinkun **tervettä maskuliinisuutta** itsessään. **Jossa on kyse itsensä kunnioittamisesta ja arvostamisesta**. Ja tavallaan niinkuin se nujertuminen tarkoittaa esimerkiksi sitä että sulla voi olla kauhee auktoriteetin pelko. **Sä meet lukkoon**, kun on joku vahva mies lähellä tai johtaja tai joku. Ja sä tavallaan **kadotat ittes**, koska se vanha tunnetila jonka isä aikanaan sulle vyörytti, niin se aktivoituu. Kadottaessasi ittesi **sulta menee** tavallaan niinkun **toimintakyky ja sulla ei oo yhteyttä omaan persoonaan**. **Sä oot täysin kädetön**. Ja sit toinen asia mihin se johtaa, on tietysti se, että pojalle olis niinkun äärettömän tärkeää saada isän **arvostus ja kunnioitus**.

Tässä puheenvuorossa (esimerkki 23) Tommy käyttää substantiiveja *isä* ja *poika*, mikä johtaa mielikuvaan siitä, että isäsuhte on erityisen tärkeä miehelle tämän lapsuudessa. Hän korostaa isäsuhteen tärkeyttä myös useilla *arvoon* ja *arvostukseen* liittyvillä sanoilla. Tärkeys esiintyy runsaan väitelauseiden käytön kautta totena: *isä kertoo pojalle, poika nujertuu, sä meet lukkoon, sä oot täysin kädetön*. Väitelauseilla on asiainiloja kuvaava funktio (VISK §887), ja juuri tämä kuvaava ote korostaa ajatusta isäsuhteen tärkeydestä. *Maskuliinisuus*-substantiivi saa Tommyn puheenvuorossa määrittäjäkseen eteensä adjektiivin *terve*, ja seuraavassa lauseessa näiden sanojen muodostamaa merkitystä tarkennetaan vielä itsensä kunnioittamisella ja arvostamisella: *jossa on kyse itsensä kunnioittamisesta ja arvostamisesta*. Isäsuhteen tärkeyttä vahvistavat myös Tommyn käyttämät voimakkaat ilmaukset, joilla hän kuvailee huonon isäsuhteen vaikutuksia: *ihmisarvo murenee, hukassa lopun ikänsä, kadotat ittes, sulta menee toimintakyky ja sulla ei oo yhteyttä omaan persoonaan*.

Kokemus perinteistä isyyttä toteuttaneista etäisistä isistä heijastuu aineiston kuvauksissa erilaisina tarpeina ja toiveina isän ansaitsemiseen ja kunnioittamiseen liittyen:

- 24) Miika: No mun isä oli sellainen, että vuosikymmenet toivoin, että **olisin** niinkun isäni **ansainnu** ja sitmä pikkuhiljaa käsitin, etten minä eikä kukaan olisi ansainnut sellaista kuin hän oli.
- 25) Tommy: Mä muistan semmosen, että mulla oli **valtava tarve niinkun kunnioittaa isää**, mutta kun ei siellä ollut mitään semmosta mitä mä kunnioitin. Sit siellä oli yksi semmoinen mitä hän oli nuoruudessaan piirtänyt tämmösen kauhean kauniin lyijykynällä tämmösen merikuvan ja mä jollain tavalla että ”mun isä on tehnyt ton”. Ja siitä tavallaan mä **rupesin kokoamaan jotain isän palasia, että kyl-lähän siinä jotain hyvää on** että se on tämmösen tehny. Se tuli suhteettoman tärkeäksi se yksi lyijykynäpiirros, jollain tavalla että se isä oli jotenkin siinä.

Esimerkissä (24) Miika käyttää toiveestaan konditionaalista verbin perfektimuotoa *olisin ansainnu*. Konditionaali voidaan tulkita toteutumattomana ja todenvastaisena modaliteettinä (VISK §1594), ja siksi se korostaakin lausuman jäämistä toiveen tasolle. Esimerkissä (25) Tommyn lauseet – – *rupesin kokoamaan jotain isän palasia, että kyl-lähän siinä jotain hyvää on* kuvaavat isän hyvien piirteiden pirstaleisuutta. Lausuman lisämerkitystä korostetaan sävyartikkelilla *kyllä*, joka saa peräänsä vielä kliittisen sävyartikkelin *-hAn* (VISK §821). Väitelauseessa liitepartikkeli *-hAn* merkitsee lauseen sisältämän väitteen tunnetuksi, itsestään selväksi tosiasiaksi (VISK §830). Tässä yhteydessä itsestänselvyys ei kuitenkaan ole täysin ilmeinen, vaan sävyartikkelien kokonaisuus korostaa pikemminkin koko virkkeen selittelevää, jopa hieman uskottelevaa otetta. Näin muodostuu mielikuva siitä, kuinka Tommy on lyijykynäpiirroksen kautta uskotellut itselleen, että isässä on oltava jotain hyvää. Esimerkit (24) ja (25) ilmentävätkin nimenomaan tarvetta nähdä isässä positiivista, vaikka hyviä piirteitä ei välttämättä ole ollut.

Seuraavissa esimerkeissä puhutaan isäsuhteeseen ja omaan identiteettiin liittyen itsensä hyväksymisestä:

- 26) Miika: – – vaan jotenkin alkoi näkeä itensä tavallaan muitten kuin sen isän silmin ja alkoi uskoon siihen että minustakin on niinkuin tavalliseen ja kunnolliseen elämään. Ja mä **luulen** että mä niinkun **rakastuin** itteeni. Mä aloin niinkun **tykkäämään** ja **välittämään** itestäni.
- 27) Miika: Ei minkään arvoinen ja mitätön ja aina jaloissa. **Aikaa myöten** tietenkä ymmärtää, että eihän se niin oo.

Tällainen esimerkeissä (26) ja (27) kuvastuva itsensä hyväksyminen on linjassa dynaamisen maskuliinisuusnäkemysten (ks. esim. Connell 1995) kanssa, jossa maskuliinisuuden nähdään muuttuvan ajan myötä. Esimerkissä (26) *luulla* on intensionaalinen verbi, jolla ilmaistaan puhujan arviointia kuvaamastaan asiailasta tai asennoitumista sen paikkansapitävyyteen (VISK §1578). Kyseiseen verbiin liittyvää täydennystä ei voida pitää samalla tavalla totena kuin esimerkiksi verbin *tietää* täydennystä (VISK §1561). Näin puhuja pehmentää sanomaansa itseensä rakastumisesta, minkä ääneen ilmaiseminen ei ole välttämättä kulttuurisesti hyväksyttyä – varsinkaan miehen sanomana. Tästä syystä myös verbit *rakastaa*, *tykätä* ja *välittää* erottuvat aineistosta luoden kontrastia siihen, kuinka aiemmin on puhuttu muun muassa itsensä kadottamisesta ja ihmisarvon murenemisestä. Esimerkissä (27) ajan ilmaus *aikaa myöten* suhteuttaa asian ajalliseen mittakaavaan, mikä korostaa sitä, että Miikan suhde itseensä on kehittynyt hiljalleen arvottomuuden kokemuksesta itsensä rakastamiseen. Itsensä hyväksymisen lisäksi miehet keskustelevat oman isän hyväksymisestä:

- 28) Tommy: Mulla on **rauha** sen asian kanssa. Mun mielestä isä oli **upee tyyppi**. Lahjakas ja taiteellinen ja tämmönen niinkun vähän eksentrikko ja semmonen – aika mielenkiintoinen persoona, itseasiassa, mutta hän ei koskaan tajunnu, että hän oli isä. Sillä ei koskaan ollut niinkun mitään merkitystä.
- 29) Ville: Mä tunnistan muuten ton saman mun isästä mutta mä tunnistan sieltä takaa sen **kaipuun** siihen **isyyteen** ja tavallaan se **nyt vanhemmiten riittää**. Sillä ei ollu vaan keinoja ilmaista sitä että se tulee läpi että se on sen tärkeysjärjestyksessä niin ihan ensimmäisiä asioita ja se **riittää nyt**.

Ennen esimerkkiä (28) Tunna kysyy Tommyltä, millainen isäsuhde tällä on ollut. Riku täydentää Tunnaa kysymällä, miettiikö Tommy isäsuhdettaan vielä, kun on ehtinyt kokea niin paljon ja pohtia asioita. Esimerkissä (28) Tommy vastaa näihin kysymyksiin kertomalla saaneensa *rauhan* asian suhteen. Samalla hän kehuu isänsä olleen *upee tyyppi* – siitä huolimatta, ettei tämä koskaan tajunnut olleensa isä. Villen kommentti (esimerkki 29) sijoittuu keskustelussa Tommyn kommentin perään, joten Ville viittaa kommenttinsa alussa Tommyn edelliseen puheenvuoroon kertomalla tunnustavansa saman omasta isästään. Ville kertoo tunnustavansa isästään kuitenkin myös *kaipuun isyyteen*, mikä *nyt vanhemmiten riittää*. Ilmauksen *riittää nyt* hän toistaa vielä puheenvuoronsa lopussa. Esimerkit (26)–(29) täydentävät mielen-

kiintoisella tavalla riippuvuusdiskurssia, jossa on pääosin ollut kyse erilaisista isättömyyden kokemuksista ja siitä, kuinka tarpeellinen hyvä isäsuhte olisi ollut. Nämä esimerkit osoittavat, että myöhemmällä iällä on mahdollista oppia rakastamaan itseään ja hyväksymään niin menneet kuin oman isän puutteet. Kommenttien valossa Tommyn puheenvuoro (esimerkki 23) pojan nujertumisesta, ihmisarvon murenemisestä ja itsensä lopullisesta hukkaamisesta ei vaikuta enää niin lukkoon lyödyltä tai muuttumattomalta ajatusmallilta. Riippuvuusdiskurssin kannalta keskiöön nouseekin näiden esimerkkien myötä ajatus maskuliinisuuden muotoutuvuudesta. Riippuvuusdiskurssi vertautuu normatiivisessa maskuliinisuuskäsityksessä korostuvaan itsenäisyyden piirteeseen, jonka kautta mies nähdään apua tarvitsemattomana, vahvana ja yksin pärjäävänä yksilönä. Riippuvuusdiskurssi tuo uuden näkökulman tällaiseen itsenäisyyden aspektiin kuvaamalla isäsuhteen merkitystä pojan ja miehen identiteetin ja elämän kannalta.

Isäsuhteen korostaminen herättää kysymyksen siitä, miksi äitisuhdetta ei tuoda esiin aineistossa muutamaa sivujuonetta lukuun ottamatta. Hegemonista, perinteistä isyyttä korostaneen näkökulman jälkeisessä uuden isyyden ideologiassa on korostettu hellyyttä ja hoivaa tärkeänä osana isyyttä (Huttunen 1999: 188). Tällaisen isyyden merkitystä on pidetty tärkeänä erityisesti pojan kehitykselle, sillä isänsä hellyyden kautta poika pääsee kohtaamaan miehisen hoivan ja olemaan sen kohteena (mp.). Tämä näkökulma on merkittävässä yhteydessä aiempaan herkkyydiskurssiin (ks. alaluku 4.1), sillä jos mies saa jo lapsena isältään hellyyden ja hoivan kautta vahvan esimerkin miesten herkkyydestä, hän osaa todennäköisemmin osoittaa herkkyyttä myös itse myöhemmällä iällä. Lisäksi miesten kokemukset isistään ja herkkyyden ilmentämisestä kietoutuvat heidän tapoihinsa olla isä omille lapsilleen. Tällainen näkökulma tuo diskurssiin vahvan jatkuvuuden aspektin, jota esimerkiksi Riku ja Tunna sivuavat muuttaman kerran keskustelussa viitatessaan omiin lapsiinsa. Äitinäkökulman puuttumiseen palaan vielä tutkielmani päätösosiossa, alaluvussa 5.1.2.

4.5 Riittämättömyysdiskurssi

Riittämättömyysdiskurssi saa nimensä aineistossa kielenneyistä paineiden ja vaatimusten tunteista. Riittämättömyydellä viitataan 'niukkuuteen, puutteellisuuteen ja vaillinaisuuteen' (KS s.v. *riittämätön*), ja nämä piirteet kuvaavat hyvin miesten kokemusta itsestään suhteessa erilaisiin miehisyiden normeihin, joista aineistossa keskustellaan. Ennen esimerkkiä (30) on

puhuttu herkkyyden ja heikkouden paljastamisesta, ja tästä aiheesta Tunna siirtyy kommentissaan kokemiinsa miehisyyden paineisiin:

- 30) Tunna: Ja se **heikkous** on jotenkin... Mä jotenkin haluaisin tässä vaiheessa avautua semmosesta... **Miehisestä mallista** joka on tuonu mulle **aika paljon paineita**. Et meidän **yhteiskunnassa normi** on semmonen miehinen mies, joka **puhuu paljon ja kovaa** ja on **snadisti dominoiva** ja **käyttää valtaa** ja tota sit mä oon kokenu et **mä en oo semmonen mies**, mä oon **herkkä** ja **vähän hidas** ja **pohtiva**. Ja **mä en täytä niitä ikään kuin attribuutteja**, mitä siltä miehisyydeltä vaaditaan. Ja sitten mulla on tällainen miehinen mies tässä vieressä, joka täyttää ne kaikki attribuutit ja mä oon **jatkuvasti julkisuudessa ikään kuin vertaudun häneen** [osoittelee Rikua], mä en syytä häntä yhtään toksisesta maskuliinisuudesta mutta mulla on koko ajan äärimmäisen huono itsetunto siitä että **mä en täytä näitä miehisiä vaatimuksia**.

Tunna tekee siirtymän uuteen aiheeseen aloittamalla puheenvuoronsa (esimerkki 30) viittauksella *heikkouteen* ja jatkamalla sitten haluavansa avautua *miehisestä mallista*, joka on tuonut hänelle *aika paljon paineita*. Näin jo kommentin alku implikoi heikkouden sekä miehisten mallien liittämistä paineiden kokemiseen. Jatkossa Tunna luo vastakkainasettelua miehisen mallin ja itsensä välille. Hän kuvaa itseään *herkäksi*, *vähän hitaaksi* ja *pohtivaksi*. Tässä kohtaa alun maininta heikkoudesta yhdistyykin kuvaan hänestä itsestään. Miehisen miehen Tunna kuvaa puolestaan *paljon ja kovaa puhuvaksi*, *snadisti dominoivaksi* sekä *valtaa käyttäväksi*. Eroa itsensä ja miehisen miehen välillä hän korostaa kieltolauseilla *mä en oo semmonen mies* ja *mä en täytä niitä ikään kuin attribuutteja*. Tunnan kommentissa miehinen mies on oletusarvo, johon hän vertautuu toiseuden kautta. Tämä toiseus korostuu lauseissa *mä en täytä niitä ikään kuin attribuutteja* ja *mä en täytä näitä miehisiä vaatimuksia*; kiellon kautta ilmaistu *täyttää*-verbi muodostaa kuvan vajavaisuudesta suhteessa oletusarvoiseen miehiseen mieheen. Jokinen (2000: 147) havaitsi tällaisen toiseuden tutkiessaan sotilasteksteissä ilmenevää slangia. Sotilasslangissa toisia ovat muun muassa hipit, hintit, sivarit ja toisen joukko-osaston sotilaat, ja vaikka kyse on miehistä, heitä leimaa feminiinisyys. Jokisen (mp.) mukaan mies saatetaankin näin katsoa toiseuden kautta sosiaalisesti naiseksi. Tunnan kommentista paljastuu, että hänen mainitsemansa *miehinen malli* sekä *miehiset vaatimukset* liittyvät *yhteiskunnan normiin*. Ilmaus *jatkuvasti julkisuudessa ikään kuin vertaudun häneen* korostaa myös ulkoapäin yhteiskunnan tasolta tulevaa painetta. Seuraavassa esimerkissä (31) Tunna jatkaa samasta aiheesta:

- 31) Tunna: Ja **mun mielestä** on **tosi lohdullista** nähdä tämmönen elokuva ja nyt kun on tähän aiheeseen jonkun verran tutustunu, niin nähdä että miehisyyden mallit on ikään kuin **murtumassa** et on toisenlaistakin miehisyyttä – –.

Kommentissaan Tunna kuvaa miehisten mallien murtumisen *tos* *lohdullisena*. Lohtu on jotakin, mikä 'lieventää surua, mielipahaa tai huolta' (KS s.v. *lohtu*). Lohdullisuuden astetta Tunna vahvistaa intensiteettipartikkelilla *tos* (VISK §853). Subjektiiivista kokemustaan hän korostaa puolestaan ilmauksella *mun mielestä*. Tämän kommentin valossa edellisessä esimerkissä läpikäyty miehinen malli osoittautuu mielipahaa aiheuttavaksi tekijäksi, ja mallien *murtuminen* lieventää koettua mielipahaa. Myös esimerkit (32) ja (33) jatkavat Tunnan aloittamaa aihetta miehisisistä paineista:

- 32) Miika: Mä oisin sitä mieltä että toi sun **herkkyys** ja **haavoittuvuus** ja **hitaus** ni se on myös **siunaus**. Et sä oot niitä yksilöitä, jotka ei oo sillain **laumasieluja**. Että nyt kun tohon tulee sellainen **vapahtaja** tai **sateentekijä**, vahva miehinen mies niin sä et oo siinä **fanikerhossa perässäkulkijana**. Mä koen että sulla on kuitenkin elämässä **enemmän vapautta ja vähemmän kahleita**.
- 33) Tunna: No ihan mahtavaa, **tää vapauttaa kaikki tietenkin tosi paljon** koska kaikilla on jonkinlainen käsitys ja mielikuvat siitä että mimmosta sen miehisyiden tulisi olla. Ne lokerot on olleet kovin kapeita.

Esimerkissä (32) Miika viittaa Tunnan aiemmin mainitseisiin piirteisiin *herkkyys*, *haavoittuvuus* ja *hitaus*. Vahvoista miehisisistä miehistä Miika käyttää hieman ylevän tyyllisesti substantiiveja *vapahtaja* sekä *sateentekijä*, mutta kun nämä yhdistyvät kommentissa mainittuihin *laumasieluihin* ja *fanikerhon perässäkulkijoihin*, voi miehisten miehen kuvauksen tulkita pikemminkin ironiseksi kuin ylistäväksi. Tunnan piirteet Miika näkee puolestaan positiivisessa valossa *siunauksena*. *Siunaus*-substantiivin positiivinen konnotaatio tulee uskonnon kontekstista. Alun perin sillä on viitattu 'Jumalan suomaan hyvyyteen ja armoon', mutta sanaa voidaan käyttää myös uskonnollisen kontekstin ulkopuolella esimerkiksi 'vahvistuksen' tai 'hyväksymisen' merkityksessä (KS s.v. *siunaus*). Sanaa käyttämällä Miika korostaa herkkyyttä positiivisena asiana, mihin hän viittaa myös ilmauksellaan *enemmän vapautta ja vähemmän kahleita*. Kahleet voidaan ajatella metaforisesti vapautta rajoittavaksi tekijäksi, ja tässä kontekstissa ne yhdistyvät miehisten miesten kannattajiin – siis Miikan mainitseisiin *laumasieluihin* ja *fanikerhon perässäkulkijoihin*. Esimerkissä (33) Tunna vastaa Miikan aiempaan kommenttiin nollapersoonaisella lauseellaan *tää vapauttaa kaikki tietenkin tosi paljon*. Näin hän yleistää oman kokemuksensa tyypilliseksi kaikille, jotka ovat vastaavassa tilanteessa (VISK §1348).

Seuraavissa esimerkeissä (34–36) Riku sanallistaa kokemuksiaan miehiin kohdistuvista paineista, jotka syntyvät vertaamisen ja erilaisten vaatimusten kautta:

- 34) Riku: **On joku aina johon verrataan**, on joku isovelji tai pikkovelji tai serkkupoika tai duunikaveri tai joku, joka on niinku **parempi mies** ja vittu sitä ja tätä.

- 35) Riku: Tuolla on **varmaan** aika moni ihminen tällä hetkellä, **mies**, joka ajattelee et **miks aina puhutaan kaikista vähemmistöistä** ja miks **homojen** ja... On **muunsukupuolista**... Ja **miksen mä vaan saa olla. En mä osaa olla näiden saatanan vaatimusten alla**. Sit kun sä yrität tehdä parhaas saatana, joo, sulle sanotaan mee hoida opiskele, mene töihin, perusta perhe, tee kaikki viimesen päälle niin tulee joku palkinto. Sit aika moni saattaa tuntee tällä hetkellä tässä maailmassa missä on helvetin kova **kilpailu, kaikki muuttuu koko ajan**, sä et tiedä paskaakaan mitä tapahtuu tulevaisuudessa... Niin saattaa tuntea itensä aika saatanan petetyks.
- 36) Riku: – – **niin mua oikeesti ihan helvetisti pelottaa välillä**, mulla on kuitenkin kolme pientä poikaa himassa. Että tämä **riittämättömyys**, se vaan nousee aika usein esiin missä tilanteessa tahansa, tavaltaan **vaikka mitä olisit tehnyt perkele**.

Esimerkissä (34) Riku tuo esiin muihin miehiin vertaamista: *on joku aina johon verrataan*. Ajan adverbini *aina* korostaa, että tilanne vallitsee kaikkina aikoina. Näin se myös yleistää väitteen merkitystä. (VISK §649.) Virkkeen lopussa vertailua konkretisoidaan *mies*-substantiivina määrittävällä adjektiivin komparaatiojohdoksella *parempi*. Esimerkissä (35) Riku mainitsee *vähemmistöt, homot ja muunsukupuoliset* sekä sen, että *kaikki muuttuu koko ajan*. Näin hän esittää, että myös vähemmistöryhmien korostaminen sekä yhteiskunnalliset muutokset lisäävät paineita. Hänen kommentissaan rinnastuvat lauseet *miks aina puhutaan kaikista vähemmistöistä, miksen mä vaan saa olla ja en mä osaa olla näiden saatanan vaatimusten alla*. Lauseet implikoivat vähemmistöjen korostamisen kohdistavan jonkinlaisia *vaatimuksia* miehiin, ikään kuin miehet eivät *saisi olla* sellaisia kuin ovat. Esimerkin ensimmäisessä virkkeessä esiintyvällä *mies*-tarkennuksella Riku yleistää kokemuksen vaatimuksista useiden miesten yhteiseksi – näin hän häivyttää itsensä kokijan roolista. Virkkeen alun modaalinen adverbini *varmaan* edustaa episteemistä modalisuutta, jolla kuvataan puhujan varmuuden astetta tai arviota sanotun todenperäisyydestä (VISK §667). *Varmaan*-adverbini osoittaa, että kuvattu asiointi on todennäköinen, mutta samalla se pehmentää virkkeessä tehtyä yleistystä. Lauseessa *en mä osaa olla näiden saatanan vaatimusten alla* esiintyvä *osata*-verbi on merkitykseltään spesifi modaaliverbi, jolla ilmaistaan voimista erilaisten fyysisten tai mentaalisten edellytysten kannalta (VISK §1352). Näin lause implikoi mentaalista haastetta vastata vaatimuksiin, mikä kuvastaa hyvin vaatimusten luomaa painetta.

Esimerkissä (35) koulun, työn ja perheen liittäminen aiheeseen konkretisoi entisestään laajaa yhteiskunnallista ulottuvuutta, mihin viittaa myös ilmaus *kilpailu, kaikki muuttuu koko ajan*. Tällä ilmauksella Riku sanoittaa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin liittyvää epävarmuuttaan. Esimerkissä (36) hän kuvaa tätä epävarmuutta myös konkreettisesti lauseella *niin mua oikeesti ihan helvetisti pelottaa välillä*. Esimerkki (36) esiintyy aineistossa esimerkkien (34) ja (35) jälkeen, ja siinä Riku ikään kuin kokoaa yhteen aiemmin sanomaansa. Lauseessa – – *vaikka mitä olisit tehnyt perkele* hän viittaa sanallistamiinsa vaatimuksen kokemu-

siin. Sanan *riittämättömyys* Riku lausuu korostetusti artikuloiden, vaatimusten luomaa riittämättömyyden tunnettaan alleviivaten.

Tunnan ja Rikun tavoin myös Miika kommentoi kokemustaan miehiin kohdistuvista paineista:

- 37) Miika: Mut kyllä mä koen että se on vaan niin että, en mä tiedä muuttuuko se ikinä mutta että, **miehen pitää osata kirjoittaa** sekä **runoja** että **vetää turpaan**.
- 38) Miika: **Pitäs olla** 100 metriä **mökkirantaa**. **Kaunis vaimo** ja **kiltit lapset** ja **kaks nopeeta autoa** ja niin kiire ettei ehdi niillä mihinkään.

Esimerkeissä (37) ja (38) Miika käyttää *pitää*-verbiä modaalisen välttämättömyyden ilmaise-
misessä: *miehen pitää osata*, *pitäs olla*. Esimerkissä (37) myös *osata*-verbi saa modaalisen merkityksen – verbillä ilmaistaan voimista fyysisen tai mentaalisen edellytyksen kannalta (VISK §1352). Näin lauseen merkitys ei koskekaan konkreettista osaamista, vaan pikemminkin mentaalista kykeneväisyyttä. Tätä kautta päästään lauseen ytimeen, jossa ei varsinaisesti ole kyse siitä, että osaa *kirjoittaa runoja* tai *vetää turpaan*; lauseessa yhdistyy ajatus siitä, että miehen on oltava samaan aikaan herkkä sekä vahva. Runojen kirjoittaminen kuvastaa siis esimerkissä herkkyyden osoittamista, turpaan vetäminen puolestaan normatiivisen maskuliinisuuden mukaista aggressiota ja vahvuutta. Yksikkömuotoinen subjekti *miehen* implikoi lauseen tarkoittavan kaikkia miehiä. Kun herkkyyden osoittaminen edustaa herkkyydiskurssia ja turpaan vetäminen uhkadiskurssia, niin voidaan ajatella, että kyseiset diskurssit risteävät tässä kohtaa aineistoa, muodostaen riittämättömyysdiskurssiin uudenlaisen kuvan herkästä mutta vahvasta miehestä. Tämä riittämättömyysdiskurssin näkökulma herkkyyden osoittamiseen poikkeaa herkkyydiskurssin näkökulmasta, sillä riittämättömyysdiskurssissa herkkyyden osoittaminen esitetään paineistuksen kautta.

Esimerkissä (38) miehiä koskeva yleistys tehdään nollapersoonan avulla. Nollapersoonaa esiintyy yleisesti modaaliverbien yhteydessä, ja sillä lauseen sanoma yleistetään tarkoittamaan ketä tahansa ihmistä, johon sanottu soveltuu (VISK §1347, §1352). Tässä tapauksessa yleistys tehdään koskemaan miehiä, joihin on viitattu jo edellisessä esimerkissä. Kommentissaan Miika kuvaa kiiltokuvamaisen perheen ja elämäntyylin, johon miehen lisäksi kuuluvat *kaunis vaimo*, *kiltit lapset*, *mökkiranta* sekä *nopeat autot*. Kuvaus tapahtuu nollapersoonan kautta miehen näkökulmasta ja asettaa vaimon sekä lapset osaksi muuta omaisuutta, jota miehellä *pitäisi olla*. Näin tavoiteltava normatiivinen maskuliinisuus näyttäytyy hyvin voimakkaana ja epätasa-arvoisena suhteessa vaimoon. Tällaisten riittämättömyysdiskurssissa kautta linjan esitettyjen normatiivista maskuliinisuutta kuvaavien miehisyiden mallien voidaan katsoa

muodostuvan yhteiskunnan tasolla. Näin mallien tuottama paineistus suuntautuu yhteisön tasolta yksilöön. Tämän näkökulman kautta riittämättömyysdiskurssi kytkeytyy turvattomuusdiskurssiin (ks. alaluku 4.3), jossa turvattomuuden katsottiin liittyvän yhteisön ulkopuolelle joutumisen pelkoon. Kyseisten diskurssien risteäminen selittää sitä, miksi yhteiskunnassa laajasti vallitsevia normeja kannatetaan ja noudatetaan, vaikka ne saatetaan kokea negatiivisina; yhteisön ulkopuolelle joutumisen pelko ajaa yksilöitä toimimaan yleisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti.

Aiempien esimerkkien normatiivisten miehisyyden mallien rinnalle tuodaan myös toisenlainen malli sekä rohkeuden aspekti, kun Ville nostaa puheenaiheeksi David Bowien (esimerkit 39–41):

- 39) Ville: – – jos ajattelee sitä vaihetta kun itte haki sitä niinkun ensiaskeleita pojasta mieheksi niin osalla meidän sukupolven kapinaa oli tää androgynyisyys. Et luojan kiitos David Bowiesta. **En mä tiedä missä kohtaa minä olisin ja missä kohtaa maailma olisi jos sen kaltaista roolimallia ei olis ollut** – – ku Bowie joka oli jotain ihan muuta.
- 40) Riku: Niin ehkä aika **moni sai kokea olevansa vapaa sen avulla**.
- 41) Ville: Nimenomaan siinä henkilössä se että on **oikeus leikkiä rooleilla**. Testaan tota Ziggy Stardustia ja jätän sen. Testaan Thin White Dukea ja sit lähdenkin tonne. Ja sit kuitenkin kaikki tietää et se sen privaatti persoona on jotain ihan muuta, mut tota – **kehitys ja rohkeus rikkoa rajoja**.

Esimerkissä (39) Ville kuvaa Bowien positiivista vaikutusta niin itseensä kuin koko maailmaan: *en mä tiedä missä kohtaa minä olisin ja missä kohtaa maailma olisi jos sen kaltaista roolimallia ei olis ollut*. Kuten esimerkeissä (32) ja (33), myös esimerkissä (40) korostuu vapaus, kun Riku myötäilee Villen aiempaa puheenvuoroa: *moni sai kokea olevansa vapaa sen avulla*. Esimerkin (41) viimeisessä virkkeessä Ville mainitsee *rajojen rikkomisen*. Kyseisellä idiomilla voidaan tarkoittaa 'tottumusten asettamista rajoista luopumista' sekä 'jonkin uuden kokeilemista' (KS s.v. *raja*). Ilmauksellaan Ville viittaa normatiivisen maskuliinisuuden rajoihin, joiden rikkomisen hän näkee *kehityksenä* ja *rohkeutena*. Kommentin sanavalinnat *oikeus*, *kehitys* ja *rohkeus* ovat konnotaatioiltaan hyvin myönteisiä, ja näiden sanavalintojen kautta *rooleilla leikkiminen* sekä *rajojen rikkominen* vertautuvat myönteisessä valossa aiemmin puhuttuun ahtaaseen miesmalliin. Tällä tavoin keskustelussa heikennetään perinteisen miehisen mallin asemaa ja erilaisia rooleja puolestaan vahvistetaan tuomalla ne esiin positiivisessa, vapauttavassa valossa. Myös seuraava esimerkki (42) kuvaa rohkeutta ja yhteisön normeja vasten asettumista:

- 42) Miika: Sieltä se kaikki kumpusi ja johti siihen että mä sitten niinkun käsitin että munkin elämällä on merkitystä ja sit **sieltä tuli myös sellainen rohkeus, että mua ei niinku pelota**. Vankilassa saatoin sanoa ihan ilman mitään – **oman mielipiteeni uskalsin sanoa monissa asioissa**. – –. Ja ne oli hyvin-

kin semmosia tai että kun kaikki halusi äänestää edesmennyttä Tony Halmetta niin uskalsin kuitenkin sanoa että jos hän pääsisi ideologioineen valtaan niin meillä olisi todella huonot oltavat.

Esimerkki (42) liittyy olennaisesti riippuvuusdiskurssissa korostuneeseen isäsuhteeseen, sillä Miika on aiemmin (esimerkit 21 ja 22) kertonut huonon isäsuhteensa vaikuttaneen muun muassa siihen, kuinka merkityksettömänä hän on omaa elämäänsä pitänyt. Miikan puheenvuorosta (esimerkki 42) käy ilmi, että huonon isäsuhteen jäljiltä vasta oman elämän merkityksellisuuden ymmärtäminen toi hänen elämäänsä rohkeutta. Tätä hän kuvaa lauseilla *ja sit sieltä tuli myös sellainen rohkeus, että mua ei niinku pelota*. Vankilassa tämä rohkeus auttoi Miikaa asettumaan yleisenä pidettyjä ajatusmalleja vastaan: *oman mielipiteeni uskalsin sanoa monissa asioissa*. Tämä Miikan puheenvuoro yhdistyy rohkeudellaan Villen aiempaan kommenttiin (esimerkki 41) kehityksestä ja rajojen rikkomisesta. Miikan kommentti kuvastaakin hyvin hegemonisten ajatusmallien kyseenalaistamista ja tätä kautta myös rajojen rikkomista vankilamaailman kontekstissa. Rohkeuden aspekti korostui aiemmin vahvasti myös herkkyysdiskurssissa (ks. alaluku 4.1), jossa herkkyyttä kuvattiin uskaltamisen kautta aktiivista panosta vaativana ja tavoittelemisen arvoisena piirteenä. Tämän näkökulman kautta herkkyysdiskurssi kytkeytyy riittämättömyysdiskurssissa ilmenevään paineiden sietämiseen ja rajojen rikkomiseen.

Useat riittämättömyysdiskurssissa läpikäydyt esimerkit ovat osa laajempaa, aineiston vuorovaikutuksen kannalta olennaista kokonaisuutta. Tämän kokonaisuuden olen kuvannut alla esimerkissä (43). Kyseinen katkelma on aineistossa ainoa, jossa näkyy selvästi norminmukaiseen maskuliinisuuteen liitettyä huumoriin tukeutumista sekä kiusoittelua. Jokisen (2003b: 240) mukaan miehelle huumorille ominaisia piirteitä ovat muun muassa nokkeluus, nopeus, alatyylisyys sekä erottautuminen naisista ja naiselliseksi leimatuista homoseksuaaleista. Tällaiset piirteet jäävät kuitenkin aineistokatkelmassa hyvin vähäisiksi; esimerkissä korostuvat oikeastaan vain hetkellisesti nokkeluus ja nopeus. Toisaalta katkelmassa sukelletaan vastakohtaisesti myös hyvin syvälle tunteiden skaalassa, jolloin herkkyys korostuu entistään.

- 43) (K1) Tunna: Ja se heikkous on jotenkin... Mä jotenkin haluaisin tässä vaiheessa avautua semmosesta... Miehisestä mallista joka on tuonu mulle aika paljon paineita. Et meidän yhteiskunnassa normi on semmonen miehinen mies, joka puhuu paljon ja kovaa ja on snadisti dominoiva ja käyttää valtaa ja tota sit mä oon kokenu et mä en oo semmonen mies, mä oon herkkä ja vähän hidas ja pohtiva. Ja mä en täytä niitä ikään kuin attribuutteja, mitä siltä miehisyydeltä vaaditaan. Ja sitten mulla on tällainen miehinen mies tässä vieressä, joka täyttää ne kaikki attribuutit ja mä oon jatkuvasti julkisuudessa ikään kuin vertaudun häneen [osoittelee Rikua], mä en syytä häntä yhtään toksisesta maskuliinisuudesta mutta mulla on koko ajan äärimmäisen huono itsetunto siitä että mä en täytä näitä miehisii vaatimuksia.

(K2) Ville: Mikä se on joka puuttuu?

(K3) Tunna: No mä luulen, että kun varsinkin kun mä mä vertaudun tässä tämmöseen tyyppiin joka on valittu Suomen seksikkäimmäksi mieheksi niin...

(K4) Riku: [Osittain päällekkäin] **Huumorivaihtoehto.**

(K5) Tunna: No se on ihan oikea vaihtoehto...

(K6) Ville: [Osittain päällekkäin] **Minä vuonna?** Anteeks...

(K7) Tunna: 2014...

(K8) Ville: [Päällekkäistä naurua taustalla] **Sori, toi oli toksista...**

(K9) Tunna: ...Ja mun mielestä on tosi lohdullista nähdä tämmönen elokuva ja nyt kun on tähän aiheeseen jonkun verran tutustunu, niin nähdä että miehisyiden mallit on ikään kuin murtumassa et on toisenlaistakin miehisyyttä ku tiettyyn pieneen rasiaan...

[Puhetta Bowiesta, minkä jälkeen Tunnan aiheeseen palataan taas.]

(K10) Miika: **Mä oisin sitä mieltä että** toi sun herkkyyys ja haavoittuvuus ja hitaus ni se on myös siunaus. Et sä oot niitä yksilöitä, jotka ei oo sillain laumasieluja. Että nyt kun tohon tulee sellainen vahtaja tai sateentekijä, vahva miehinen mies niin sä et oo siinä fanikerhossa perässäkulkijana. **Mä koen että** sulla on kuitenkin elämässä enemmän vapautta ja vähemmän kahleita.

(K11) Tunna: No ihan mahtavaa, tää vapauttaa kaikki tietenkin tosi paljon koska kaikilla on jonkinlainen käsitys ja mielikuvat siitä että mimmosta sen miehisyiden tulisi olla. Ne lokerot on olleet kovin kapeita.

[Puhetta turvattomuudesta ja toksisuudesta, minkä jälkeen Tunnan aiheeseen palataan taas.]

(K12) Riku: Mutta en tiedä mä oon miettinyt tätä aika paljon, Tunna sä äskä **avauduit** siitä millaseks sä koet tän tilanteen ja tän vertaamisen ja mä luulen että aika moni muikin ihminen vaikei työskentellessä tällaisen **julkisen** arvostelun alla olevassa työssä niin voi tuntea jotain yhteyttä tohon tunteeseen. On joku aina johon verrataan, on joku isovelvi tai pikkovelvi tai serkkupoika tai duunikaveri tai joku, joka on niinku parempi mies ja vittu sitä ja tätä. Ja must toi **tuntuu ihan hirveeltä, et sä joudut miettiin tollasta...** Ja sit samaan aikaan mä mietin sitä että en mä oo siihen saatana syyllinen. **Et pitääks mun muuttaa jotain...**

(K13) Tunna: Ei.

(K14) Riku: ...Oonks mä toksisen maskuliininen... Tuolla on varmaan aika moni ihminen tällä hetkellä, mies, joka ajattelee et miks aina puhutaan kaikista vähemmistöistä ja miks homojen ja.. On muunsukupuolista... Ja miksen mä vaan saa olla. En mä osaa olla. Näiden saatanan vaatimusten alla. Sit kun sä yrität tehdä parhaas saatana, joo, sulle sanotaan mee hoida opiskele, mene töihin, perusta perhe, tee kaikki viimesen päälle niin tulee joku palkinto. Sit aika moni saattaa tuntee tällä hetkellä tässä maailmassa missä on helvetin kova kilpailu, kaikki muuttuu koko ajan, sä et tiedä paskaakaan mitä tapahtuu tulevaisuudessa... Niin saattaa tuntee itensä aika saatanan petetyks. Ja mähän oon helvetin hyväosainen, se pitää sanoa ääneen. Mut musta **tuntuu** ihan vitun **pahalta** se että sä joudut tunteen tollasii ja mä en voi sille oikeesti hirveesti mitään muuta ku et...

(K15) Tunna: Se ei oo sun syy. Se ei oo oikeesti sun syy. [Halaa Rikua.] Sitä mä en todellakaan oikeesti tässä tarkottanut.

Perinteisessä haastattelutilanteessa haastattelijan ja haastateltavan välille muodostuu monimutkainen valtasuhde, jossa molemmilla toimijoilla on omat roolinsa. Haastateltavalla on valtaa päättää sanomisistaan, mutta haastattelijan vallan piiriin kuuluu lopulta se, millainen kuva haastattelusta muotoutuu julkisuuteen. (Seppänen & Väliaverronon 2012: 127–128.) Aineistossa haastattelutilanteen rooleissa tapahtuu muutos, kun Ville hakee kysymyksellään (K2) tarkennusta Tunnan puheenvuoroon (K1). Tilanne kuvaa hyvin sitä, kuinka aineiston keskustelu poikkeaa paljon perinteisemmän haastattelutilanteen tai keskusteluohjelman tyylistä: jako haastattelijoiden ja haastateltavien välillä on häilyvä. Kaikki osallistuvat keskusteluun, ja ohjelman isännille, Rikulle ja Tunnalle, esitetään myös kysymyksiä.

Keskustelun tunnelma vaihtuu hyvin nopeasti Tunnan herkkyyden pohtimisesta toiseen ääripäähän, kun Tunna tuo esiin, että Riku on valittu aiemmin Suomen seksikkäimmäksi mieheksi (K3), ja Riku täsmentää olleensa äänestyksessä *huumorivaihtoehto* (K4). Jokisen

(2003b: 240) mukaan itsensä vähättelyllä saatetaan pyrkiä torjumaan jo ennalta mahdollinen itseän kohdistuva kritiikki. Tulkitsenkin, että Riku pyrkii tällaisella huumoriin vetoavalla ja itseään vähättelevällä vastauksella varautumaan jo ennalta miesten seuraaviin kommentteihin. Ville takertuu aiheeseen kysymyksellään *minä vuonna* (K6). Hetken ajan keskustelussa puhutaan päällekkäin ja nauretaan, ja samalla Ville pyytää edelliseen kysymykseensä viitaten anteeksi *toksista* kommenttiaan (K8). Tässä kohtaa keskustelussa tukeudutaan hyvin normatiiviseen maskuliiniseen huumoriin ja kiusoitteluun. Vaikka kiusoittelu kohdistuukin Rikuun tälle äänestyksessä myönnetyn tittelin kautta, tilannetta voi tulkita myös siten, että huumorilla pyritään keventämään Tunnan alun perin aloittamaa herkkää aihetta. Kun Tunna palaa aiheeseensa (K9), tilanne syvenee taas entiselle tasolle. Levottoman puheensorinan keskeyttäminen ja herkkään aiheeseen palaaminen on Tunnalta hyvin rohkeaa, ja tällä on myös keskustelua edistävä funktio. Näin Tunnan voi ajatella toteuttavan rooliaan keskustelun vetäjänä.

Ennen Miikan kommenttia (K10) on puhuttu hetki David Bowiesta ja rajojen rikkomisesta. Puheenvuorossaan Miika palaa takaisin Tunnan aloittamaan aiheeseen ja tarjoaa näkemyksellään hyvin konkreettista tukea Tunnalta. Tämän hän tekee osoittamalla oman mielipiteensä selkeästi ilmauksilla *mä oisin sitä mieltä että ja mä koen että*. Tunnan vastakommentin (K11) jälkeen siirrytään puhumaan turvattomuuden tuntemisesta ja toksisesta maskuliinisuudesta. Seuraavassa kommentissaan (K12) Riku nostaa miehiset paineet jälleen puheenaiheeksi. Siirtymän tähän aiheeseen hän tekee viittaamalla Tunnan *avautumiseen* sekä *julkiseen* työhön, josta Tunnakin puhui ensimmäisessä kommentissaan (K1). Puheenvuoronsa lopuksi Riku kertoo, että hänestä *tuntuu ihan hirveeltä* Tunnan puolesta, ja kommentti päättyy pohtivaan kysymykseen *pitääks mun muuttaa jotain*. Tähän Tunna vastaa kieltävästi (K13), ja samalla Riku jatkaa kommenttiaan miehisistä paineista (K14). Tämän kommentin lopuksi Riku toistaa taas, että hänestä *tuntuu pahalta* Tunnan puolesta. Pahoitteluillaan Riku osoittaa empatiaa Tunnaa kohtaan, ja kuten aiemmassa Miikan kommentissa (K10), myös näissä puheenvuoroissa tuenanto on kielellisesti ilmaistuna hyvin konkreettista. Vastakommentillaan (K15) Tunna pyrkii puolestaan lievittämään Rikun tunteita toistelemalla, ettei Riku ole syyllinen hänen tuntemuksiinsa. Tässä ollaan todella syvällä miesten välisessä tunteiden osoittamisessa ja toisaalta myös tuenannossa, jota korostetaan vielä halauksella. Halatessaan toisiaan Riku ja Tunna poistuvat haastattelijan rooleistaan; halaus kuvastaa pikemminkin miesten välistä haastattelutilanteen ulkopuolista ystävyyttä kuin keskusteluohjelman raamittamia rooliodotuksia.

Vuorovaikutuskatkelmassa korostuvat siis ennen kaikkea herkkyys ja tuen antaminen. Norminmukaiseen maskuliinisuuteen liitetty huumoriin tukeutuminen jää katkelmassa loppujen lopuksi hyvin vähäiseksi, vaikka keskustelussa onkin hetkellisesti havaittavissa hieman

kiusoitteleva sävy. Jokisen (2003b: 241) mukaan huumori on yksi keskeinen maskuliinisuuden muoto, jolla marginaalisempiakin maskuliinisuuksia liitetään osaksi maskuliinisuuden hegemoniaa. Virtanen (2018: 250) havaitsi tutkimuksessaan, että huumori on nuorten miesten keskuudessa vahva vastavoima henkevien puhumiselle miesten välisissä ystävyys-suhteissa. Huumori ei kuitenkaan esiinny puhtaasti välineellisenä puhetapana välittämisen sijasta, sillä kaveriporukassa vitsailu saattaa vaihtua myös syvemmäksi kahdenväliseksi keskusteluksi (mp.). Mielenkiintoista onkin, kuinka vähäiseen osaan huumori jää tämän tutkimuksen aineistossa. Voisi olettaa, että erityisesti juuri riittämättömyysdiskurssin kontekstissa erilaisia paineita ja riittämättömyyden tunteita olisi odotuksenmukaista käsitellä maskuliiniseen vitsailuun ja huumoriin tukeutuen. Tämä ei kuitenkaan kuvastu keskustelun vuorovaikutusjärjestyksessä.

Esimerkkikatkelma korostaa koko aineiston vuorovaikutuksessa vallitsevaa luonnollista sävyä. Yleisesti ajateltuna keskusteluille on luonteenomaista rytmi, jossa siirrytään välillä puhumaan muista aiheista, ja sitten aiempaan aiheeseen palataan taas uudelleen – sitä käydään läpi ehkä vähän toisesta näkökulmasta tai siihen lisätään jotain olennaista. Myös aineiston keskustelu noudattaa pitkälti tällaista rytmiä. Rytmien vuoksi keskustelun sävy säilyy hyvin luonnollisena verrattuna vaikkapa tavalliseen keskusteluohjelman tilanteeseen, jossa saatetaan edetä mekaanisemmin kysymyksestä toiseen. Luonnollista sävyä tukee myös keskustelun avoin ilmapiiri, jossa miehet keskustelevat välillä hyvin haastavistakin aiheista sekä antavat vallitsevien tunteidensa näkyä vuorovaikutuksessa.

5 PÄÄTÄNTÖ

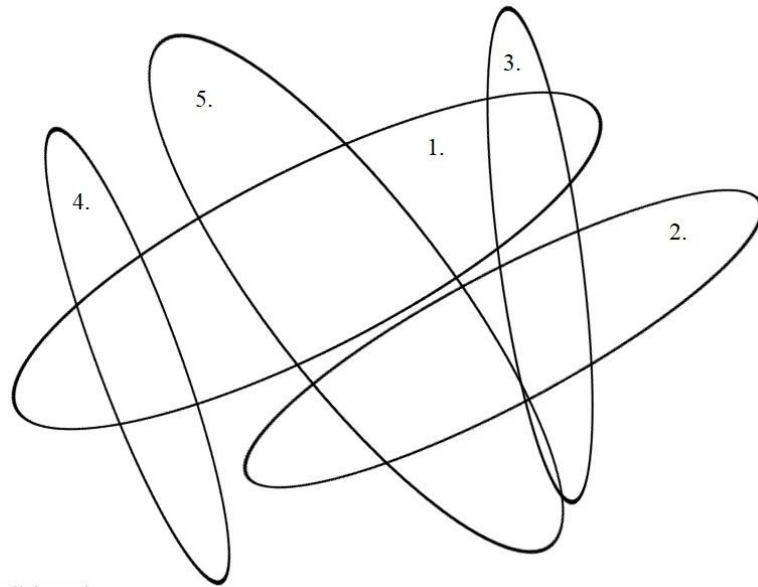
Tässä tutkielman viimeisessä luvussa käsittelen tutkimustuloksia suhteessa tutkimuskysymyksiin. Pohdin myös tulosten merkitystä niin aiemman tutkimuksen kuin laajemman yhteiskunnallisen kontekstin valossa. Lopuksi arvioin tutkimuksen onnistumista ja käyn läpi muutamia jatkotutkimusideoita.

5.1 Keskeiset tutkimustulokset

5.1.1 Maskuliinisuusdiskurssit

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni avulla halusin selvittää, millaisista maskuliinisuuden diskursseista aineistossa neuvotellaan. Tässä alaluvussa käyn läpi keskeisiä tutkimustuloksia kyseiseen tutkimuskysymykseen liittyen. Tutkimuksen tavoitteena on ollut yksilön historiallisten kokemusten sekä vuorovaikutuksen kautta muodostuvien maskuliinisuusdiskurssien kartoittaminen ja näiden diskurssien peilaaminen vallalla oleviin normatiivisiin maskuliinisuuskäsityksiin. Diskurssien keskinäinen järjestäytyminen muodostaa aina tietynlaista tietoa ja sulkee samalla jotakin muuta tietoa ulkopuolelleen (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 46). Näin diskurssijärjestys kuvaa yhteisössä arvostettuja piirteitä (mp.). Diskurssijärjestys siis ikään kuin konkretisoi diskurssien keskinäisiä valtasuhteita. On olennaista huomioda, että tutkimustuloksissani valtaan nousevat diskurssit kuvaavat sellaisia maskuliinisuuden piirteitä, joita pidetään tärkeänä juuri aineistona käyttämäni keskusteluohjelman kontekstissa. On myös muistettava, että oma subjektiivinen tulkintani on ohjannut näiden diskurssien analyysiä ja vaikuttanut täten diskurssien rajautumiseen – aineistoa olisi varmasti voinut tarkastella monesta eri suunnasta, ja myös diskurssijaon olisi voinut toteuttaa eri tavalla.

Tässä tutkimuksessa esiintyvien diskurssien järjestäytymistä kuvaan alla kuviossa 2. Kuvio on oma hahmotelmani diskurssien suhteista, ja se konkretisoi sitä, kuinka diskurssit risteävät keskenään ja muodostavat laajemman verkostomaisen kokonaisuuden. Kuvio havainnollistaa myös diskurssien läheisiä suhteita. Aineiston diskurssijärjestyksessä ei siis ilmene vastakohtaisuutta, vaan diskurssit pikemminkin tukevat toisiaan.

1. Herkkyysdiskurssi
2. Uhkadiskurssi
3. Turvattomuusdiskurssi
4. Riippuvuusdiskurssi
5. Riittämättömyysdiskurssi

Kuvio 2. Tässä tutkimuksessa esiintyvien diskurssien järjestäytyminen.

Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993: 95) puhuvat diskurssien hegemonisoitumisesta viitattaessaan tapaan, jolla diskurssit kietoutuvat yhteen. Tässä näkökulmassa korostuu se, millä tavoin tiettyjä diskursseja tuetaan muiden merkityssystemien palasilla. Vahvin diskurssi ei kuitenkaan esiinny tekstissä välttämättä selkeimpänä, vaan tällainen diskurssi saattaa itsestäänselvyytensä takia olla jopa haastava havaita. Tällöin määrällisesti useammin toistuvat diskurssit ovat ehkä vain sivudiskursseja, joilla vahvinta diskurssia pyritään oikeuttamaan. (Mts. 81, 95.) Herkkyys- ja riittämättömyysdiskurssit korostuvat aineistosta vahvasti, sillä ne kytkeytyvät merkittävällä tavalla osaksi muita diskursseja. Toisaalta esimerkiksi aineistoesimerkkien määrän valossa ohuimpaan asemaan jäävällä turvattomuusdiskurssilla on hyvinkin keskeinen tehtävä osana herkkyys- ja uhkadiskurssien kanssa muodostamaansa kokonaisuutta. Lisäksi turvattomuusdiskurssi kytkeytyy riittämättömyysdiskurssiin. Koenkin, että aineistossa esiintyviä diskursseja on haastavaa laittaa järjestykseen niiden vahvuuden perusteella. Tämä ei oikeastaan ole edes tarpeen – mielestäni on olennaisempaa huomioida, että kaikki diskurssit esittävät maskuliinisuudesta marginaalisina koettuja piirteitä, kytkeytyvät vahvasti toisiinsa ja näyttäytyvät hyvin vastakohtaisena suhteessa normatiiviseen maskuliinisuuskäsitykseen. Seuraavaksi käsittelen jokaista diskurssia kokoavasti yksitellen, diskurssin keskeisiä piirteitä aiempiin tutkimuksiin sekä teoriakirjallisuuteen peilaten.

Herkkyysdiskurssissa korostuu nimensä mukaisesti herkkyiden ilmentäminen. Herkkyiden ja maskuliinisen kontrollin välillä tasapainoilu nähdään haasteellisena. Toisaalta herkkyyttä ilmennetään läpi koko keskustelun hyvin konkreettisesti puhumalla vuorovaikutustilanteen herättämistä tunteista ja kertomalla elämänhistoriallisista kokemuksista. Lehtosen tutkimuksessa (2017) keskiöön nousseita miesten arvostamia pehmeitä arvoja olivat muun muassa ystävyys ja suvaitsevaisuus. Kuten olen alaluvussa 2.2 kirjoittanut, erilaiset pehmeät piirteet luetaan feminiinisiksi eikä niiden osoittamista siksi hyväksytä osaksi maskuliinisuutta sen puhtaimmassa muodossa (ks. Jokinen 2010). Esimerkiksi herkkyiden osoittaminen voidaan miesten kohdalla lukea laajemmin yhteisön tasolla heikkoudeksi, mikä korostuu myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Virtasen (2018: 243) mukaan miehen on kiellettävä henkisen yhteyden tarve ja haavoittuvuuden tunteet, mikäli hän haluaa toteuttaa maskuliinisuutta sen normatiivisessa merkityksessä. Jokinen (2010: 43) kuvaa tällaista tunteiden torjumista panssariksi, jonka miehet kehittävät itsensä ja tunteidensa väliin. Tunteet liitetään heikkouteen, passiivisuuteen ja feminiinisyteen, ja siksi ne saatetaan kokea jopa oman itsen vihollisina (mts. 43–44).

Virtanen (2018: 250–251) havaitsi tutkimuksessaan, että miehet suhtautuivat naisten herkkyteen avoimesti ja tukea antaen, mutta toisten miesten osoittamaan haavoittuvuuteen suhtauduttiin puolestaan ankarasti, asioiden kestämistä korostaen. Miehet eivät myöskään itse avautuneet mielellään tunteistaan muille. Perinteinen maskuliinisuuskäsitys onkin haitallinen läheisten vuorovaikutussuhteiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta, sillä se saattaa saada miehet vaikenemaan itsestään ja haavoittuvuudestaan. (Mts. 243, 250.) Huuki ja Sunnari (2015) totesivat tutkimuksessaan, että tällaiset normatiiviset maskuliinisuuskäsitykset ja niiden tuottamat paineet saattavat johtaa miehillä jopa tunteiden moninaisuuden häviämiseen. Kuten omassa tutkimuksessani, myös Virtasen (2018: 254) tutkimuksessa kontrollin menettämisen pelko ja häpeä liitettiin haavoittuvuuden osoittamiseen. Vaikka miehet tiedostivat avautumiseen liittyvät haasteet ja paineet, samalla he myös olettivat, ettei muilla miehillä ole suurempia ongelmia, kun niistä ei puhuta yhdessä (mp.). Tällaisten olettamusten näkökulmasta olisikin tärkeää, että julkisen herkkyyspuheen merkitystä korostettaisiin entisestään. Näin miehet huomaisivat, että myös muilla miehillä voi olla elämässään erilaisia ongelmia – ja että näistä ongelmista on hyväksytyä puhua.

Herkkyysdiskurssissa mielenkiintoiseksi piirteeksi nousee se, että normatiivisesta maskuliinisuudesta poiketen herkkyyttä kuvataan myös rohkeuden ja uskaltamisen kautta. Näin herkkyiden ilmaisemisesta muodostuu tavoittelemisen arvoinen, omaa aktiivisuutta vaativa prosessimainen kuva. Diskurssissa korostuu myös se, että esimerkin kautta voidaan vaikuttaa

hyvinkin vahvasti toisten ajattelu- ja toimintatapoihin – myös miesvankilan kaltaisessa äärimmäisen maskuliinisessa instituutiossa. Jokisen (2000: 207) mukaan tällaisia uudenlaisia näkökulmia tarvitaan, jotta näkemystä sukupuolten jyrkästä vastakohtaisuudesta voidaan purkaa. Loppujen lopuksihan herkkyys on inhimillinen, universaali ja ihmisyyden kannalta hyvin tärkeä piirre, joka meistä kaikista löytyy sukupuoleen katsomatta. Kyse on vain siitä, millaiset piirteet ovat hyväksytyjä millekin ihmisryhmälle yhteiskunnan ja kulttuurin tasolla. Näin sukupuoliroolit ja tunteiden ilmaiseminen limittyvät laajempiin kysymyksiin vallasta yhteiskunnassamme.

Uhkadiskurssi kokoaa yhteen aineistossa esiintyvää keskustelua väkivallan uhkaan ja pelkoon liittyen. Tällainen näkökulma väkivaltaan on varsin mielenkiintoinen, sillä uhkan aiheuttamasta pelosta ja miesten välisestä epävarmuudesta vaietaan herkästi (Jokinen 2000: 31). Väkivalta näyttäytyy aineistossa yhteiskunnan tasolta miehiin kohdistuvana paineena, ja keskustelussa pyritään kyseenalaistamaan tällaista väkivaltaa normalisoivaa ajatusmallia. Lisäksi kyseenalaistetaan instituutioita, joiden toimintaan väkivalta kuuluu. Jokisen (mts. 15) mukaan väkivaltateoriat voidaan jakaa yleisesti neljään erilaiseen ryhmään: biologisiin, psykologisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin teorioihin. Näistä aineistossa korostuu erityisesti sosiaalinen ja osittain myös kulttuurinen näkökulma. Sosiaalisessa teoriassa väkivalta opitaan mallien ja vahvistamisen kautta; siihen siis soviaalistutaan (mts. 16). Väkivalta omaksutaan ympäristöstä, esimerkiksi vanhemmilta, kavereilta, kasvatusinstituutioista sekä mediasta. Teoriassa korostuu myös näkökulma patriarkaaliseen väkivaltakulttuuriin, jossa erityisesti miesten väkivaltaisuutta siirretään perintönä sukupolvelta toiselle. Kulttuurinen väkivalta liittyy puolestaan kulttuurisiin aspekteihin, joilla suoraa tai rakenteellista väkivaltaa pyritään oikeuttamaan. Tällaisia elementtejä sisältyy muun muassa uskontoihin, taiteisiin, tieteisiin ja kielijärjestelmiin. Kulttuurinen väkivalta ilmenee herkästi esimerkiksi puhetavoissa, joilla poikien väkivaltaisuutta lievennetään ja liitetään kiinteäksi osaksi poikana olemista. (Mts. 16–18.) Aineiston kyseenalaistavassa otteessa kuvastuu hyvin väkivaltaa normalisoivan ajatustavan limittyminen niin yhteiskunnan sosiaalisiin kuin kulttuurisiin rakenteisiin: poika kasvaa mieheksi väkivaltakulttuuriin soviaalistuen, ja keskeinen osa tätä soviaalistumista ovat muun muassa erilaiset puhetavat, joilla väkivaltaa normalisoidaan sekä oikeutetaan kiinteästi mieheyteen kuuluvaksi osaksi.

Olellaista on huomioida, että uhkadiskurssissa on kyse nimenomaan miesten toisiin miehiin kohdistamasta väkivallasta – naisiin ja lapsiin kohdistuvasta väkivallasta aineistossa ei keskustella. Tulkintani mukaan naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan näkökulman puuttumisella ei kuitenkaan pyritä häivyttämään tai vähättelemään kyseisiä väkivallan muotoja.

Naiset sekä lapset rajautuvat keskustelun ulkopuolelle siksi, koska keskustelun pääpaino on normatiiviseen maskuliinisuuskäsitykseen liitettyssä väkivallan paineistuksessa, joka kohdistuu ensisijaisesti miehiltä miehille. Jokisen (2000: 34) mukaan miesten välinen väkivalta on ensisijainen kulttuurisesti hyväksyty tapa opetella väkivallan taitoja, kuten lyömistä ja solvaamista. Näiden taitojen ohessa miehet oppivat voiman ja vallan käytön omien päämääriensä ajamisessa. Samalla miehet sosiaalistuvat siihen, että heidän on tietyissä tilanteissa kyettävä käyttämään väkivaltaa sekä kestämään itseän kohdistuvaa väkivaltaa. (Mp.)

Väkivallasta pitäisi aina olla mahdollisuus kieltäytyä. Väkivallattomaan kulttuuriin ei kuitenkaan päästä ennen kuin ymmärretään maskuliinisuuden ja väkivallan liitos. Tämä edellyttää erityisesti miehiltä sen huomioimista, kuinka väkivalta liittyy mieheyteen asenteina, ajattelutapoina sekä sosiaalisina käytäntöinä. Näin väkivalta kuuluu kaikille miehille – ei vain niille, jotka syyllistyvät fyysiseen väkivaltaan. (Jokinen 2000: 249–250.) Koen, että uhkadiskurssin kaltaisella avoimella miehisellä puheella väkivaltakulttuurin kääntöpuolesta, siis väkivallan uhkasta ja pelosta, voidaan vaikuttaa laajemmin miesten ajattelutapoihin. Myös Jokinen (mts. 251) ehdottaa kommunikointia tärkeäksi keinoksi poikien ja miesten väkivaltasenteiden muuttamisessa. Erityisen tärkeäksi aiheesta keskustelemisen tekee se, että väkivalta on edelleen maassamme kätkeytynyttä; sitä torjutaan vähättelyn ja valehtelun kautta eikä sitä haluta korostaa julkisuudessa (mts. 250).

Turvattomuusdiskurssissa korostuvat ympäristölliset tekijät. Turva luetaan ympäristöstä, ja pelko yhteisön ulkopuolelle sulkemisesta aiheuttaa miehissä turvattomuutta. Miehen kuvaaminen turvattomuutta tuntevana henkilönä on ristiriitainen suhteessa normatiiviseen maskuliinisuuteen, jossa mies nähdään vahvana ja voimakkaana henkilönä. Diskurssissa korostuu miehen kontrollin tarve. Kontrollin voi ajatella olevan vahvuutta suhteessa itseän, siis toisin sanoen itsekuria ja itsensä hallitsemista (ks. Jokinen 2000). Kontrollista luopuminen aiheuttaa miehissä pelkoa; se suistaa miehen turvattomuuden tunteeseen, jossa mies pelkää tulewansa leimatuksi yhteisön tasolla heikoksi. Tätä kautta diskurssi kytkeytyy herkkyyssdiskurssiin, sillä turva ja turvattomuus liitetään vahvasti herkkyyden osoittamiseen. Haavoitetuksi tuleminen ja kontrolli liittävät turvattomuusdiskurssin myös uhkadiskurssiin, ja kun näitä diskurssien risteymiä tarkastelee lähemmin, muodostuu hyvin monisäikeinen kuva siitä, kuinka turva, turvattomuus, kontrolli sekä herkkyyden osoittaminen vaikuttavat miesten elämässä.

Riippuvuusdiskurssi ilmentää aineistossa esiin nousevia isäsuhteita. Diskurssin nimi viittaa epäitsenäisyyteen: keskustelussa isäsuhte muodostuu monella tapaa olennaiseksi tekijäksi miehen elämän ja identiteetin kannalta. Isäsuhteiden kuvauksissa kuuluu Huttusen (1999: 171) määrittelemä hegemoninen mutta jäänteellinen perinteisen isyyden malli,

jossa isää luonnehditaan muun muassa etäiseksi, kovaksi, hallitsevaksi ja tunteitaan kontrolloivaksi. Myöhemmässä uuden isyyden ideologiassa on puolestaan korostettu hellyyttä ja hoivaa tärkeänä osana isyyttä. Tällaisen isyyden merkitystä on pidetty tärkeänä erityisesti nimenomaan pojan kehitykselle, jotta poika pääsisi kohtaamaan miehisen hoivan ja olemaan sen kohteena. (Mts. 188.) Kokemus perinteistä isyyttä toteuttaneista etäisistä isistä heijastuu aineiston kuvauksissa erilaisina tarpeina ja toiveina isän ansaitsemiseen ja kunnioittamiseen liittyen. Aineistoesimerkit osoittavat kuitenkin myös, että myöhemmällä iällä on mahdollista oppia rakastamaan itseään ja hyväksymään menneet sekä oman isän puutteet, vaikka isällä olisikin ollut alkuaan negatiivinen vaikutus identiteettiin. Keskiöön nouseekin näin ajatus maskuliinisuuden muotoutuvuudesta.

Riippuvuusdiskurssi vertautuu norminmukaisessa maskuliinisuuskäsityksessä korostuvaan itsenäisyyden piirteeseen, jonka kautta mies nähdään apua tarvitsemattomana, vahvana ja yksin pärjäävänä yksilönä. Näin diskurssi tuo uuden näkökulman itsenäisyyden aspektiin kuvaamalla isäsuhteen merkitystä pojan ja miehen identiteetin ja elämän kannalta. Myös Lehtonen (2017) nostaa riippuvuuden esille tutkimuksessaan. Lehtosen (2017: 305) mukaan on ironista, kuinka yhteiskunnassamme tiedostetaan marginalisoituvien miesten kasvava määrä, mutta silti herkkyyttä, huolehtimista tai riippuvuutta ei arvosteta maskuliinisina piirteinä. Isyyden kautta riippuvuusdiskurssi muodostaa herkkyydiskurssin kanssa mielenkiintoisen risteymän, sillä potentiaalisesti voidaan ajatella, että jos mies saa jo lapsena isältään hellyyden ja hoivan kautta vahvan esimerkin miesten herkkyydestä, hän osaa todennäköisemmin osoittaa herkkyyttä myös itse myöhemmällä iällä. Näin isien pojilleen antaman mallin voikin katsoa olevan merkittävässä asemassa normatiivisten maskuliinisuuskäsitysten muuttamisessa. Miesten kokemukset isistään ja herkkyyden ilmentämisestä kietoutuvat myös heidän tapoihinsa olla isä omille lapsilleen, ja tällainen näkökulma tuo diskurssiin vahvan jatkuvuuden aspektin. Uuden isyyden näkökulmassa hellyyttä ja hoivaa ei nähdä vain naisellisena piirteenä, vaan vastoin normatiivista maskuliinisuuskäsitystä myös miehellä on kyky hoivaavuuteen (Huttunen 1999: 188). Näin miehen hoivaavuutta ei siis tulkita miehen naiseudeksi vaan osaksi mieheyttä (mp.). Tällaisessa isyyden mallissa marginaaliset pehmeät maskuliinisuusarvot yhdistyvät uudenlaiseen tapaan toteuttaa isyyttä.

Riittämättömyysdiskurssi kokoaa yhteen erilaisia yhteisön tasolta miehiin kohdistuvia paineita, kuten miehisiä vaatimuksia, muihin vertaamista sekä erilaisten yhteiskunnallisten muutosten aiheuttamaa epävarmuutta. Miestutkimuksen teorian valossa vaatimukset ja vertaaminen näyttävät osana hegemonisen maskuliinisuuden valta-asemaa, ja täten ne voidaan katsoa myös osaksi miesten keskinäistä valtakamppailua. Valtanäkökulmasta ajateltuna mies-

ten välistä suhdetta määrittääkin jatkuva ystävyuden ja potentiaalisen vihollisuuden jännite (Jokinen 2003a: 17). Tässä jännitteessä korostuvat oman miehuuden todistelu sekä pelko epäonnistumisesta ja oman maskuliinisuuden mitätöitymisestä (mts. 16–17). Kuten olen jo aluvussa 2.2 kirjoittanut, hegemonisen vallan voikin ajatella paitsi yhdistävän myös erkaannuttavan miehiä toisistaan (ks. Jokinen 2003a). Juuri tällainen kahtiajakautuneisuus miehisyyden todistamisen ja miehenä epäonnistumisen pelon ristipaineesta on havaittavissa myös riittämättömyysdiskurssin painepuheissa. Yhteisön tasolta yksilöön suuntautuvan paineistuksen kautta riittämättömyysdiskurssin voi ajatella kytkeytyvän turvattomuusdiskurssiin, jossa turvattomuuden tunne syntyi juuri yhteisön ulkopuolelle joutumisen pelosta. Aineistossa korostuu kuitenkin myös toisenlainen miehisyyden mallien näkökulma, sillä normatiivisen maskuliinisuuden rajojen rikkominen nähdään osittain kehityksenä ja rohkeutena. Keskustelussa pyritäänkin heikentämään perinteisen miehisyyden mallin asemaa negatiivisella sävyllä, ja erilaisten roolien asemaa puolestaan vahvistetaan tuomalla ne esiin positiivisessa, vapauttavassa valossaan. Tämä rohkeuden ulottuvuus kytkee riittämättömyysdiskurssin herkkyydiskurssiin, jossa herkkyyttä kuvattiin uskaltautumisen kautta aktiivista panosta vaativana ja tavoittelemisen arvoisena piirteinä. Riittämättömyysdiskurssissa mies kuvastuu myös herkkänä mutta vahvana, ja tämän näkökulman kautta diskurssin voidaan katsoa yhdistävän herkkyy- ja uhkadiskursseja toisiinsa.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että kaikki tutkimusaineistossa esiintyvät diskurssit kuvaavat piirteitä, joita ei liitetä maskuliinisuuteen sen normatiivisessa merkityksessä ja joiden ilmentäminen ei näin ole myöskään välttämättä kulttuurisesti hyväksyttyä mieheltä. Herkkyyys, riippuvuus, riittämättömyys sekä erilaiset turvattomuuden ja uhkan tunteet ovat kuitenkin kaikki hyvin inhimillisiä piirteitä sukupuoleen katsomatta. Millaisena yksilö kokee tällaiset tunteet, muotoutuu sosiaalisuuden kautta (Virtanen 2018: 243–244). Siksi olisikin tärkeää pyrkiä eroon tällaisten inhimillisten piirteiden nimittämisestä joko maskuliiniseksi tai feminiiniseksi (Jokinen 2000: 207). Kun kulttuuriset stereotypit laajenevat, mies voi osoittaa herkkyyttä tai heikkoutta leimaantumatta feminiiniseksi. Tällöin herkkyyys ja heikkous voivat olla myös maskuliinisia piirteitä, ja maskuliinisuus muotoutuu paljon nykyistä monipuolisemmaksi kokonaisuudeksi.

Tutkimusaineiston vuorovaikutuksessa näkyvin piirre on herkkyyys. Keskeisiksi piirteiksi nousevat myös avoimuus ja tuen antaminen. Esimerkiksi maskuliinisena pidettyyn huumoriin tukeudutaan keskustelussa hyvin vähän. Henkilökohtaisten asioiden käsitteleminen vuorovaikutuksessa on hyvin yksilöllistä; toisille vaikeista asioista puhuminen on helpompaa kuin toisille (Virtanen & Isotalus 2009: 230). Toisaalta vuorovaikutukseen vaikuttavat kuitenkin

myös erilaiset puhekuulttuurin mallit, kuten oletus siitä, etteivät miehet puhu tunteistaan (mts. 227). Tuenanto konkretisoituu aineistossa kuuntelemisena, tarkentavien kysymysten esittämisenä ja tilan antamisena. Muiden esille nostamia näkökulmia vahvistetaan samanmielisyyttä ilmaisemalla. Tämä tehdään joko nonverbaalisesti elehtimällä tai lyhyillä mukailevilla dialogipartikkeleilla, kuten *kyllä* ja *niin*. Normatiivisten odotusten asettamat paineet, erityisesti pelko kasvojen menettämisestä, voivat muodostua vuorovaikutustilanteen kannalta merkittäviksi haasteiksi, joiden mukaan vuorovaikutustilannetta pyritään säätelemään (mts. 227, 247). Vaikka erilaiset paineet ja esimerkiksi kasvojen menettämisen pelko ovat diskursiivisesti keskeisessä asemassa aineistossa, ne eivät korostu keskustelun vuorovaikutuksessa merkittävästi. Päin vastoin, keskustelu on avoimempaa kuin vasten normatiivisen maskuliinisuuskäsityksen mukaisia odotuksia voisi olettaa. Keskustelussa ei myöskään esiinny selkeää arvojärjestystä, valtasuhteita, voimakkaita kannanottoja tai runsasta keskeyttämistä, jotka voisi liittää hegegoniseen maskuliinisuuteen. Tulkitsenkin, että keskustelun avoin ja pehmeä vuorovaikutus tukee näin kauttaaltaan aineistossa esiintyviä diskursseja.

5.1.2 Diskurssien suhde hegegoniseen maskuliinisuuteen

Tutkimukseni pohjalla on kautta linjan vaikuttanut diskurssianalyttinen näkökulma merkitysten rakentumisesta osana kielellistä ja sosiaalista toimintaa (ks. Mäntynen & Pietikäinen 2009). Olennaiseen osaan on noussut myös kriittiselle diskurssitutkimukselle ominainen kielen ja vallan suhde. Tämän suhteen tarkastelua on ohjannut erityisesti toinen tutkimuskysymykseni, joka käsitteli diskurssien suhdetta hegegoniseen maskuliinisuuteen. Tutkimuskysymyksen avulla halusin selvittää, toistavatko diskurssit tällaista hegegoniaa vai kuvastuuko niissä mahdollisesti jopa hegegonista maskuliinisuutta purkava ote. Tässä alaluvussa käyn läpi keskeisiä tutkimustuloksia toiseen tutkimuskysymykseeni liittyen.

Vaikka keskustelun osallistujat voidaan asetella kapeaan normatiiviseen heteromiehen kategoriaan, aineiston keskustelusta käy ilmi, että miehet kuvailevat itseään hyvin erilaiseksi suhteessa toisiinsa ja vallalla olevaan norminmukaiseen maskuliinisuuteen. Kuvaamani diskurssijärjestys poikkeakin huomattavasti kulttuurisesti vallalla olevasta maskuliinisuuden diskurssijärjestyksestä, jossa voima, valta, kontrolli ynnä muut miehisiinä pidetyt piirteet eivät jätä tilaa esimerkiksi herkkyyden tai turvattomuuden ilmaisemiselle. Keskustelijoiden kuvaukset norminmukaisen maskuliinisuuden käsityksistään konkretisoivat hyvin sukupuolisen kategorisoinnin ongelmaa – norminmukaisen maskuliinisuuden kategoria on ahdas laatikko, josta on vain haittaa sekä miehille itselleen että yhteisölle, jossa he elävät.

Alaluvussa 2.2.3 olen käsitellyt sitä, kuinka uudenlaiset maskuliinisuudet voivat olla vain tapa vahvistaa hegemonisen maskuliinisuuden asemaa. Muun muassa Jokinen (2003b: 244) on huomionnut tämän piirteen Yhdestä Puusta -teoksen artikkeleita kokoavassa päätäntötekstissään. Jokisen (mp.) mukaan teoksen artikkeleissa esiin nousevat miesvaltaiset osa-, ala- ja vastakulttuurit eivät olekaan loppujen lopuksi kovin marginaalisia: niille kaikille yhtenäistä on käsitys miehen sukupuolesta sekä siihen liittyvästä vallasta. Miehen sukupuolta ei siis kyseenalaisteta, vaan se sivuutetaan itsestäänselvyytenä (mp.). Vastoin tätä näkökulmaa voin tutkimustulosteni valossa todeta, että hegemonista maskuliinisuutta kyseenalaistetaan tämän tutkimuksen aineistossa paikoitellen hyvinkin vahvasti. Vaikka miehet eivät suoranaisesti kyseenalaista omaa sukupuoltaan, he tuovat kuitenkin esiin, että eivät koe olevansa tarpeeksi maskuliinisia tai eivät edes halua olla maskuliinisia määritelmän normatiivisessa merkityksessä. Tämä näkyy esimerkiksi uhkadiskurssissa, joka kokoaa yhteen aineistossa esiintyvää keskustelua väkivallan uhkaan ja pelkoon liittyen.

Jokisen (2003b) tapaan myös Nieminen (2013b) on tuonut hegemonista maskuliinisuutta uusintavaa näkökulmaa esiin tarkastellessaan poliitikkojen tapoja tuottaa moninaisempaa mieheyttä muun muassa tunteiden ilmaisemisen kautta (ks. alaluku 2.2.3). Jos tunnepuhe nähdään tällä tavoin vain vallan välineenä, myös tämän tutkimuksen aineistossa esiintyvä tunteiden ilmaiseminen voidaan kyseenalaistaa. Näin herääkin kysymys siitä, minkälaista valtaa aineiston miehet voisivat pyrkiä petaamaan itselleen herkkyyden korostamisella. Hearn (2005: 173) huomauttaa, että kaikkia sosiaalisia tilanteita ei ole olennaista tulkita valtasuhteiden näkökulmasta – ja että toisaalta valtanäkökulman ylikorostamiseenkin voi sisältyä vaaroja. Koenkin, että tunteiden ilmentämistä on epärelevanttia kyseenalaistaa vallan näkökulmasta tämän aineiston kontekstissa. Laajempien valtasuhteiden kyseenalaistaminen on kuitenkin tärkeää, koska siten voidaan välttää ongelmia, joihin epäkriittiset analyysit miehistä ja sukupuolten välisistä suhteista ovat aiemmin sortuneet (mp.). Tämän näkökulman olen pyrkinyt huomioimaan tutkielmassani. Vaikka olen lähtökohtaisesti rajannut tutkimuksen käsittelemään vain miehiä, en ole halunnut jättää kokonaan myöskään naisnäkökulmaa huomiotta, sillä naiset kietoutuvat olennaisesti osaksi hegemonisen maskuliinisuuden valta-asetelmia.

Hegemonisen maskuliinisuuden suhteesta naisiin päästään erääseen aineistossa ilmenevään mielenkiintoiseen piirteeseen: maskuliinisuus esiintyy aineistossa oikeastaan vain suhteessa toisiin miehiin ja maskuliinisuuksiin, ja naiset sivuutetaan keskustelussa lähes kokonaan. Koska keskustelu käydään miesnäkökulmasta, miehen ongelmat ovat argumentoinnin perustana, ja näin mies nousee etualalle. Konkreettisimmin tämä näkyy esimerkiksi viitauksissa omaan isään ja toisiin parempiin miehiin sekä puheessa kunnioituksesta miestä kohtaan.

Naiset, niin äidit kuin kumppanit, mainitaan vain sivujuonteina. Tästä asetelmasta tarkasteltuna aineiston voisi tulkita toistavan hegemonista maskuliinisuutta. Jokisen (2003b: 244) mukaan Yhdestä Puusta -teoksen artikkeleiden alisteisia maskuliinisuuksia yhdistää miehisen sukupuolen ja vallan itsestänselvyytenä pitämisen lisäksi myös suhde naisiin ja feminiinisyyteen – naiset nähdään kaipuun, vitsailun ja lainailun kohteena. Tämän tutkimuksen aineistossa naisiin viittaavien puheenvuorojen määrä on niin vähäinen, että syvemmät tulkinnat diskurssien suhteesta naisiin on syytä jättää tekemättä. Kriittisessä diskurssitutkimuksessa on kuitenkin olennaista keskittyä kaiken sanotun lisäksi myös siihen, mitä jätetään sanomatta (Mäntynen & Pietikäinen 2009: 11). Tästä näkökulmasta ajateltuna naisten sivuuttaminen miespainotteisessa keskustelussa onkin hyvin huomionarvoinen seikka, mikä avaa kysymyksiä myös jatkotutkimukselle. Kokoavasti voidaan kuitenkin toiseen tutkimuskysymykseeni vastaten todeta, että tutkimustulokset asettuvat pääsääntöisesti vastakkain hegemonisen maskuliinisuuden kanssa: tulosten suhde hegemoniseen maskuliinisuuteen on pikemminkin purkava kuin toistava. Näin ollen myös johdannossa esittämäni hypoteesi aineiston diskurssien hegemonista maskuliinisuutta toistavasta otteesta voidaan todeta puutteelliseksi.

5.2 Tutkimustulokset yhteiskunnallisessa kontekstissa

Kriittisessä diskurssitutkimuksessa pyritään tekemään näkyväksi syy-yhteyksiä diskurssien sekä sosiaalisten ja kulttuuristen muutosten suhteissa (ks. Fairclough 1992). Näkökulma on siis vahvasti yhteiskunnallinen. Tämän tutkimuksen tuloksista ei voida vetää laajoja yhteiskunnallisia johtopäätöksiä aineiston suppeuden vuoksi. Tulokset ovat kuitenkin varsin yhdenmukaiset esittelemäni aiemman maskuliinisuustutkimuksen kanssa, mikä vahvistaa tulosten yhteiskunnallista merkitystä.

Johdantoluvussa olen esittänyt, että muun muassa Huukin ja Sunnarin (2015), Lehtosen (2017) sekä Virtasen (2018) tutkimukset osoittavat, kuinka hegemonisen maskuliinisuuden miehille asettamat paineet sekä tiukat sosiaaliset normit vaikuttavat miehiin vahvasti. Hegemonisen maskuliinisuuden vaikutukset eivät myöskään kohdistu vain miehiin, sillä jo päiväkotij- ja kouluikäiset pojat toteuttavat hegemonista maskuliinisuutta toiminnassaan (ks. Huuki 2018). Esimerkiksi väkivalta on normalisoitunut niin vahvaksi osaksi mieheyden kulttuuria, että siitä on tullut hyväksytty ja arkipäiväinen, jopa lähes näkymätön osa maskuliinisuutta. Hegemonisen maskuliinisuuden merkittävien vaikutusten ja seurausten vuoksi olen kokenut käsitteen tutkimukseni kannalta relevantiksi, vaikka käsitettä on kritisoitu laajasti (ks. alaluku

2.2.2). Kuten olen maininnut alaluvussa 2.1.2, muutoksen merkitys korostuu tutkimuksessa erityisesti silloin, kun voidaan osoittaa, että hegemonisten diskurssien seuraukset ovat osittain negatiiviset (ks. Jokinen ym. 2016). Olenkin pyrkinyt korostamaan tällaista hegemonisten diskurssien negatiivisuutta sekä muutokseen pyrkivää otetta tutkielmassani. Liittyessään yhteiskunnan tasolla laajempaan sukupuolipuheeseen tutkimustulokset voivat osaltaan vaikuttaa sukupuolinormien muuttumiseen ja sukupuolikategorioiden laajenemiseen. Näin tutkimustulokset voivat, ainakin potentiaalisesti, olla osa laajempaa valtautumista eli ahtaiden sukupuolinormien ylittämistä, josta kirjoitin tutkielman johdantoluvussa (ks. Huuki ym. 2018).

Olennaista tämän tutkimuksen kannalta on huomioida, että tutkimustulokset esiintyvät marginaalisina suhteessa vallalla olevaan normatiiviseen, hegemoniseen maskuliinisuuteen. On siis täysin mahdollista, että analyysissä esiin nousseet diskurssit ovat vallassa esimerkiksi miesten välisissä ystävyyssuhteissa, kuten kahdenvälisessä yhteydenpidossa tai pienten kaveriporukoiden ajanvietossa. Tutkimustulokset kuvaavat kuitenkin miesten sanoittamien paineiden kautta sitä, että diskurssit eivät ole laajemmin yhteiskunnan tasolla yleisesti hyväksytyjä, vaan hegemoninen maskuliinisuus rajoittaa selkeästi miesten elämää laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa. Toiseen tutkimuskysymykseeni liittyen on korostettava myös, että maisterintutkielman kokoisen tutkimuksen kautta ei ole mahdollista purkaa pinttyneitä hegemonisia valtarakenteita käytännön tasolla. Kysymyksenasettelussa korostuukin potentiaalisen purkamisen näkökulma; jos tutkimuksessa ilmenneet diskurssit pääsisivät laajemmin valtaan, ne voisivat haastaa normatiivisia näkemyksiä ja mahdollistaa siten muutoksen myös hegemonisessa maskuliinisuudessa.

Virtanen (2018: 257) puhuu artikkelissaan siitä, kuinka yksilöt vertaavat omia selviytymisresurssejaan sosiaalisiin odotuksiin, joiden ajatellaan koskevan itseä. Koska maskuliinisuuden odotukset vaihtelevat eri kontekstien mukaan, saattaa miesten olla haastavaa tulkita, millainen käyttäytyminen on missäkin tilanteessa hyväksyttyä tai tuomittavaa. Tästä syystä toisten ihmisten joustavat odotukset voivat vaikuttaa miesten haavoittuvuuden ilmentämiseen positiivisesti. (Mts. 256–257.) Odotusten joustavuus olisikin olennaista normatiivisten maskuliinisuuskäsitysten purkamisen kannalta. Virtasen (mts. 256) mukaan ystävän viestimällä hyväksynnällä on perinteisen maskuliinisuuden vaatimuksia sovitteleva vaikutus. Siksi läheiset ystävyyssuhteet voivat tarjota miehille kontekstin, jossa he pääsevät toimimaan enemmän yksilöinä kuin sukupuolensa edustajina (mp.). Tutkimukseni tulokset kietoutuvat lopulta vahvasti tähän Virtasen esittämään näkökulmaan – jotta normatiivisista ajattelumalleista päästäisiin eroon, olisi ihmisiä lähestyttävä pikemminkin yksilöinä kuin sukupuolensa edustajina.

Olen jo aiemmin todennut, että Docventuresin mieskeskustelun kaltainen keskusteluohjelma on merkittävässä osassa yhteiskunnan tasolla tapahtuvassa keskustelussa. Medialla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia asioita julkisuuteen tuodaan ja millä tavoin – sillä on suuri rooli esiin nostettujen aiheiden määrittelemisessä sekä sisältöjen valikoimisessa ja esittämisessä (Seppänen & Väliverronen 2012: 136–137). Mediassa esiin nostetut puheenaiheet voivat vaikuttaa vahvasti ihmisten käsityksiin, arvoihin ja asenteisiin. Keskusteluohjelman kautta tutkielma linkittyikin osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua sukupuolten tasa-arvosta ja maskuliinisuuden moninaisuudesta. Analyysissä erottuneet diskurssit kertovat paitsi marginaalisista maskuliinisuuksista myös haasteista, rajoitteista ja paineista, joita vallitseva hegemoninen maskuliinisuus kohdistaa miehiin. Diskursseissa säilyy kautta linjan hegemonisuutta kyseenalaistava ja purkava ote. Koska sosiaalisen todellisuuden tulkinnat muuttuvat jatkuvasti, ei myöskään vakiintuneiden, hegemonisten diskurssien asema ole pysyvä (Jokinen ym. 2016: 99). Hegemonisista valtdiskursseista poikkeavien puhetapojen tunnistaminen ja korostaminen on tärkeää, sillä niiden kautta voidaan vaikuttaa uudenlaisiin sosiaalisen todellisuuden tulkintoihin. Näin esimerkiksi sukupuolia voidaan oppia näkemään nykyistä laajempina kokonaisuuksina. Parhaimmillaan tällaiset muutokset voivat johtaa siihen, että ihmiset aletaan nähdä enemmän yksilöinä kuin ahtaiden normien muokkaamina sukupuolensa edustajina. Oleelliseen asemaan tällaisen muutoksen mahdollistamisessa nousee media, jolla on keskeinen tehtävä nykypäivän kulttuurimaiseman muodostamisessa. Median valtaa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta – tutkimani aineistopalanen osoittaa, että median voimalla voidaan laittaa liikkeelle positiivisia muutoksia yhteiskunnassamme. Muutoksen mahdollistamiseksi tarvitaan monipuolista keskustelua, tuoreita näkökulmia sekä uudenlaisia ääniä nostamaan esille ajatuksia muutoksen taustalla.

5.3 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimus

Tutkielman tekeminen on edennyt hyvin aineistolähtöisesti, sillä juuri tutustuminen käyttämäni aineistoon toimi innoittavana alkusysäyksenä koko tutkimukselle. Olen hyödyntänyt tutkimuksessani kriittistä diskurssianalyysiä, miestutkimusta sekä neksusanalyysiä luoden tuoreen esimerkin erilaisten viitekehysten yhdistelemisestä maisterintutkielmassa. Neksusanalyysin valitseminen tutkimusmetodiksi on mahdollistanut aineistolähtöisen otteen myös analyysivaiheessa, sillä neksusanalyysissä tutkittavat kielenpiirteet tai kielenkäytön tasot eivät ole ennalta määritettyjä. Tutkimuskysymyksenäni ovat suunnanneet analyysin kohdistumista, mutta

tähän ovat vaikuttaneet myös aineiston kartoitusvaiheessa mielenkiintoni herättäneet risteymät. Diskurssit eivät löydy aineistosta koskaan valmiina, vaan niiden muotoutuminen on aina analyysiprosessin tulos (Pietikäinen 2012: 423). Tämä on tärkeä huomio tutkimuksen arvioinnin kannalta; tiedostan, että oma subjektiivinen tulkintani on vaikuttanut tutkimusprosessiin ja siten myös tutkimustuloksiin. Aineiston toisenlainen lähestyminen olisikin voinut muodostaa hieman erilaisen lopputuleman. Tutkimustulokset ovat kuitenkin pitkälti yhden-suuntaiset aiemman tutkimuksen kanssa, mikä on keskeistä tulosten luotettavuuden arvioinnin kannalta. Tutkimusprosessissa olen pyrkinyt läpinäkyvyyteen kuvaamalla analyysin eri vaiheet mahdollisimman tarkasti ja kirjoittamalla analyysin johtopäätöksineen selkeästi auki. Näin olen lisännyt tutkimuksen luotettavuutta, mikä on sidoksissa myös tutkimuksen eettisyyteen sekä sukupuolisen tiedon tuottamiseen (ks. alaluku 3.4).

Suomen kielen kentällä tehdään perinteisen diskurssintutkimuksen ohessa runsaasti esimerkiksi representaatiotutkimusta. Soveltamalla neksusanalyysin kaltaista monitieteistä viitekehystä tutkimuksen painopistettä voidaan siirtää entistä tarkemmin kielelliseen toimintaan, kielikäytänteisiin sekä kielenkäyttäjän kokemuksiin (Pietikäinen 2012: 415). Neksusanalyysin merkittävin anti lienee siinä, että sen avulla voidaan yhdistellä yksittäistä, tilanteista kielenkäyttöä sekä laajempia, pitkittäisiä kehityskaaria. Tällainen lähestymistapa on ollut viime aikoina keskiössä kriittisen diskurssintutkimuksen teoreettisissa ja metodisissa siirtymissä. (Ks. Pietikäinen 2012: 415.) Tällaista lähestymistapaa olen soveltanut myös tässä omassa kriittisen diskurssintutkimuksen tutkielmassani. Olen tarkastellut neksusanalyysin avulla kielenkäytön kautta muodostuvia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä – sitä, kuinka yksilöllisten elämänhistorioiden ja vuorovaikutuksellisen tilanteen yhteen kietoutuminen muodostaa laajempia rakenteita, diskursiivisia kiteytymiä. Elämänhistorialliset ja vuorovaikutukselliset vaikuttimet ovat auttaneet diskurssien syvällisemmässä tulkinnassa. Siksi koenkin, että neksusanalyysi on tarjonnut varsin toimivan työkalun maskuliinisuuden kaltaisen kompleksisen kokonaisuuden tarkasteluun. Erityisesti vuorovaikutuksellisten piirteiden analysoiminen on ollut merkityksellistä tutkimustulosten kannalta, sillä vuorovaikutus on osoittautunut hyvin yhdensuuntaiseksi tutkimuksessa ilmenneiden diskurssien kanssa.

Neksusanalyysin käyttöön on liittynyt myös haasteita. Metodien monipuoliset soveltamismahdollisuudet tarkoittavat käytännössä sitä, että tutkijan päätettäväksi jää, mitkä työkalut palvelevat juuri hänen analyysiään ja tutkimuskysymyksiään (Pietikäinen 2012: 419). Näin metodin soveltaminen vaatii tutkijalta syvällistä paneutumista metodin käytettävyyteen, teoriapohjaan sekä aiempaan tutkimukseen. Aloittelevana tutkijana olenkin kokenut paikoitellen epävarmuutta uuden, itselleni ennestään tuntemattoman tutkimusmetodin haltuunotossa ja

soveltamisessa. Mielestäni olen kuitenkin onnistunut käyttämään metodia kattavasti ottaen huomioon maisterintutkielman laajuuden sekä tutkielman lingvistisen painotuksen. Käyttämälläni neksusanalyttisellä sovelluksella olen onnistunut vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin ja kytkemään kielellisen, tilanteisen tason laajempiin yhteiskunnallisiin kehityskaariin. Näin olen voinut liikkua sekä yksilön että yhteisön tasolla, mikä on tärkeää myös tutkielmani teoreettisten viitekehysten, kriittisen diskurssintutkimuksen sekä miestutkimuksen, kannalta.

Myös käyttämäni aineistoon on liittynyt omat hyvät ja haastavammat puolensa. Toisaalta valmiin keskusteluaineiston käyttäminen on ollut tutkimusprosessin kannalta helppoa, kun aineistoa ei ole tarvinnut kerätä erikseen esimerkiksi haastatteleamalla. Samalla se on kuitenkin luonut omat rajoitteensa tutkimukseen. Valmista aineistoa käyttäessäni en ole voinut itse enää vaikuttaa esimerkiksi keskustelun aiheisiin. Myös lisäkysymysten esittäminen on ollut mahdotonta, ja nämä seikat ovat osaltaan kaventaneet mahdollisuuksiani tutkijana. Vajaan tunnin mittainen keskusteluohjelma-aineisto rajoittaa tietysti myös tulosten yleistettävyyttä; on olennaista huomioida, ettei yhdestä keskusteluohjelmasta voida tehdä kovin pitkälle vietyjä päätelmiä. Keskusteluohjelma on kuitenkin toiminut merkittävänä palana aiheesta käytyä mediakeskustelua, ja siksi olen kokenut sen tutkimisen erittäin relevantiksi aiheen kannalta.

Huuki (2018: 183) kuvaa maskuliinisuutta muun muassa diskursiivisten, sosiaalisten, kulttuuristen, biologisten ja historiallisten tekijöiden yhteisvaikutuksena rakentuvaksi kietoumaksi. Näitä kietouman eri säikeitä ja säikeiden muodostamaa kokonaisuutta olen pyrkinyt tuomaan esille läpi koko tutkielman. Olen tiedostanut alusta lähtien tutkimukseni miehiin kohdistuvan rajauksen sekä haasteen puhua miehistä ryhmänä – kuten olen alaluvussa 2.2.3 tuonut ilmi, hegemoninen maskuliinisuus esiintyy aina suhteessa sekä miehiin että naisiin. Täten kysymykset hegemonisen maskuliinisuuden toistamisesta ja purkamisesta herättävät lisäkysymyksiä muun muassa siitä, kuka lopulta hyötyy hegemonisen maskuliinisuuden muutoksista ja millä tavalla. Olen pyrkinyt toimimaan Huukin, Kivijärven ja Lunabban (2018) sukupuolivastuullisuuden periaatteen mukaisesti (ks. alaluku 3.4). Käsitteiden käyttöön liittyy aina omat ongelmansa, sillä niiden kautta tullaan väistämättä rajanneeksi myös itse kohdetta. Vaikka tutkimusten avulla voidaan todentaa uudenlaisia maskuliinisuuden muotoja, ei maskuliinisuus-käsitettä käyttämällä kuitenkaan päästä eroon kahtiajakautuneesta sukupuolikäsitteestä (Huuki ym. 2018: 16). Näin saatetaan herkästi korostaa näkökulmaa, jossa maskuliinisuus ja feminiinisyys sekä heteroseksuaalisuus ja homoseksuaalisuus pysyvät keskeisinä sosiokulttuurisina eronteon välineinä (mp.). Maskuliinisuuden ja feminiinisyden käsitte-

den käyttämisen ei kuitenkaan tarvitse liittyä ihmisryhmien nimeämiseen, vaan niitä voidaan käyttää ensisijaisesti eriarvoisuutta ylläpitävien sukupuolittuneden käytäntöjen tunnistamisessa (Connell 2000: 16–17). Tämä on ollut tutkielmani kantava ajatus alusta alkaen.

Connell (1995: 86) muistuttaa, että kukaan ei ole vain viaton sivustaseuraaja sukupuoliroolien muutoksessa; me kaikki osallistumme näiden roolien muodostamiseen. Se, millaisin strategioin, tavoittein ja seurauksin rooleja muodostetaan, liittyy poliittisiin kysymyksiin (mp.). Sukupuolesta puhuminen ja kirjoittaminen on aina poliittista, sillä sukupuoli kietoutuu monin tavoin valtaan – esimerkiksi siihen, miten valtaa ylläpidetään, laajennetaan ja oikeutetaan (Kimmel 2005: 6). Myös miehet voivat tehdä sosiaalisten olosuhteiden rajoissa poliittisia valintoja uudistaakseen sukupuolisia rooleja (Connell 1995: 86). Aineistona käyttämäni keskusteluohjelma toimii sosiaalisen median reaktioineen hyvänä esimerkkinä siitä, kuinka hdelmällistä normatiivisista sukupuolikäsityksistä keskusteleminen voi olla, kun ympäröivä yhteisö on kypsä muutokselle.

Sukupuolten välinen tasa-arvo on aihe, joka ei lepää yhteiskunnassamme koskaan – esimerkiksi mediassa on jatkuvasti esillä erilaisia tekstejä ja kannanottoja sukupuolikysymyksiin liittyen. Koska mediatekstit peilaavat aikaamme ja kuvaavat erilaisia sukupuoleen liitettäviä käsityksiä, voidaan median avulla tutkia, kuinka erilaisten toimijoiden kielenkäyttö aiheesta kehittyy. Tutkimuksessa on kuitenkin varottava korostamasta vain jo valmiiksi yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaisia tekstejä ja diskursseja, sillä tällöin sorrutaan helposti toistamaan pinttyneitä valtajärjestyksiä. Nykyisessä mediamaisemassa myös alistetussa asemassa olevien äänet ja eriarvoisuutta korostavat mielipiteet pääsevät aiempaa paremmin kuuluviin, sillä sosiaalinen media on luonut vahvan alustan erilaisten tarinoiden esittämiselle. Sosiaalisen median tutkimisessa korostuvatkin ihmisten yksilölliset kokemukset, jotka ovat tärkeässä osassa uudenlaisten sukupuolidiskurssien kartoittamisessa. Tämän tutkimuksen kannalta olisi sikiin ollut mielenkiintoista paneutua myös kommentivyyryyn, jonka keskusteluohjelma sai aiheineen aikaan sosiaalisen median kanavilla.

Jatkotutkimusta ajatellen minua jäi erityisesti kiinnostamaan hegemonisen maskuliinisuuden suhde naisiin. Myös aineiston vähäiset kannanotot muihin sukupuoliin herättivät mielenkiintoni. Kuten olen jo alaluvussa 5.1.2 maininnut, naisten sivuuttaminen miespainotteisessa keskustelussa on hyvin huomionarvoinen seikka, mutta siitä ei kuitenkaan voida tehdä syvempiä tulkintoja pelkästään käyttämäni aineiston perusteella – johtopäätöksiä varten tarvittaisiin huomattavasti laajempi aineisto. Olisi mielenkiintoista kerätä aineistoa myös naisten kokemuksista siihen liittyen, millaisia paineita ja vaatimuksia heihin kohdistuu yhteiskunnan tasolta. Näin miesten ja naisten kokemuksia voitaisiin vertailla keskenään. Lisäksi voitaisiin

paneutua laajemmin esimerkiksi siihen, millä tavoin pinttyneet normatiiviset sukupuoliroolit vaikuttavat nykypäivänä sukupuolen kokemukseen sekä identiteettien muotoutumiseen. Tällainen tutkimus kuvaisi sukupuoliroolien ja normatiivisuuden nykyistä tilannetta yhteiskunnassamme – sitä, millaisista normeista on siirrytty jo eteenpäin, millaiset normit vaikuttavat sukupuolten tuottamiseen mahdollisesti edelleen ja millaisia uusia normeja on ehkä muodostunut vanhojen tilalle. Koska tämä tutkimus on keskittynyt vain niin biologiselta kuin kulttuuriselta sukupuoleltaan normatiivisten miesten kokemukseen maskuliinisuudesta, voisi jatkotutkimuksessa suunnata huomion myös siihen, millainen on näiden kategorioiden ulkopuolelle itsensä määrittelevien miesten kokemus maskuliinisuudesta. Muun muassa tällaisilla kieleen ja sukupuoleen pureutuvilla jatkotutkimuksilla voitaisiin vaikuttaa positiivisesti yhteiskunnassamme edelleen vallitseviin ahtaisiin sukupuolinormeihin, jolloin yksilöillä olisi tilaa toteuttaa identiteettejään aiempaa monimuotoisemmin. Olemmehan me kaikki kuitenkin enemmän kuin normatiiviset kategoriat antavat ymmärtää – olemme yksilöitä, enemmän kuin sukupuolemme summa.

LÄHTEET

- Ahlbäck, Anders 2012: Asevelvollisuuden ja mieheyden lyhyt historia. – Arto Jokinen (toim.), *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka* s. 223–230. Tampere: Tampere University Press.
- Alanen, Mirka 2012: *Kieliresurssit ja niiden väliset suhteet Pajalan ja Pykeijän kielimaisemissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201301271123> 29.4.2019.
- Bridges, Tristan 2013: A very ‘gay’ straight? Hybrid masculinities, sexual aesthetics, and the changing relationship between masculinity and homophobia. – *Gender and Society*, 28 (1) s. 58–82.
- Butler, Judith 2004: *Undoing gender*. New York: Routledge.
- Connell, R.W. 1995: *Masculinities*. California: University of California Press.
- Connell, Raewyn W. & Messerschmidt, James W. 2005: Hegemonic masculinity; rethinking the concept. – *Gender and Society*, 19 (6) s. 829–859.
- Docventures 2019: Tietoja. – www.facebook.com/Docventures/ 25.5.2019.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse & social change*. London: Polity Press.
- 1995: *Critical discourse analysis: the critical study of language*. New York: Longman.
- 1997: *Miten media puhuu*. Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- 2003: *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Foucault, Michel 2005: *Tiedon arkeologia*. Suom. Tapani Kilpeläinen. Tampere: Vastapaino.
- Goffman, Erving 1983: The interaction order. – *American Sociological Review*, 48 (1) 1–17.
- Grönros, Eija-Riitta 1982: Pitää olla, täytyy olla, tulee olla, on oltava. – *Kielikello* 2/1982. – <https://www.kielikello.fi/-/pitaa-olla-taytyy-olla-tulee-olla-on-oltava> 1.3.2019.
- Hearn, Jeff 2004: From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men. – *Feminist Theory*, 5 (1) s. 49–72.
- 2005: Miesten ja maskuliinisuuksien sukupuolistuminen tieteessä, tiedeyhteisössä ja tutkimuksessa. – Liisa Husu & Kristina Rolin (toim.), *Tiede, tieto ja sukupuoli* s. 170–199. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala, Risto 2001: Theorizing power: Weber, Parsons, Foucault and Neostucturalism. – *Social Science Information*, 40 (2) s. 241–264.
- Howson, Richard 2006: *Challenging hegemonic masculinity*. New York: Routledge.
- Husso, Marita 2016: Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettynä suhteena. – Marita Husso & Risto Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* s. 67–83. Helsinki: Gaudeamus.
- Husso, Marita & Heiskala, Risto 2016: Institutionaalinen näkökulma sukupuoleen. – Marita Husso & Risto Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* s. 54–69. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, Jouko 1999: Muuttunut ja muuttuva isyys. – Arto Jokinen (toim.), *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja* s. 169–193. Tampere: Tampere University Press.
- Huuki, Tuija 2010: *Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa*. Väitöskirja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- 2018: Pojat ja (väki)valta kolmen metodologisen lähestymistavan valossa. – Tuija Huuki, Antti Kivijärvi & Harry Lunabba (toim.), *Poikatutkimus* s. 175–196. Tampere: Vastapaino.
- Huuki, Tuija, Kivijärvi, Antti & Lunabba, Harry 2018: Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. – Tuija Huuki, Antti Kivijärvi & Harry Lunabba (toim.), *Poikatutkimus* s. 1–27. Tampere: Vastapaino.
- Huuki, Tuija & Sunnari, Vappu 2015: Standing by... standing off – troublesome compassion in the relationships of school boys. – *Gender and Education*, 27 (5) s. 555–574.
- Jokinen, Arto 1999a: Tuntuu mieheltä. – Arto Jokinen (toim.), *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja* s. 7–12. Tampere: Tampere University Press.
- 1999b: Suomalainen miestutkimus ja -liike: muutoksen mahdollisuus? – Arto Jokinen (toim.), *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja* s. 15–51. Tampere: Tampere University Press.
- 2000: *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- 2003a: Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskulaarisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 7–31. Tampere: Tampere University Press.
- 2003b: Vallan syrjässä vaan ei sivussa. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskulaarisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 238–246. Tampere: Tampere University Press.
- 2003c: Sisäsiistiä seksismiä. Slitz ja miehen kriisi. – Arto Jokinen (toim.), *Yhdestä puusta. Maskulaarisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa* s. 112–140. Tampere: Tampere University Press.
- 2010: Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 128–139. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto, Ahlbäck, Anders & Kinnarinen, Kirsi 2012: Näkymätön sukupuoli näkyväksi. – Arto Jokinen (toim.), *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka* s. 171–185. Tampere: Tampere University Press.

- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- 2016: *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija 2008: *Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- Kimmel, Michael S. 2005: *The history of men: essays in the history of American and British masculinities*. New York: State University of New York Press.
- Kivelä, Tanja 2018: *Jalkapallon maskuliininen hegemonia miesten ja naisten otteluselostuksien representaatioissa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201806183253> 19.11.2018.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2019. – <https://www.kielitoimiston sanakirja.fi/> 1.3.2019.
- Kujanpää, Johanna 2016: *Multimodaaliset resurssit viittomakielisten oppilaiden suomen kielen tunnilla: neksusanalyttinen tutkimus*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201608193830> 29.4.2019.
- Kunelius, Risto 2003: *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.
- Lane, Pia 2014: Nexus analysis. – Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (toim.), *Handbook of Pragmatics, 21st Annual Installment* s. 1–24. John Benjamins.
- Lehtonen, Mikko 1999: Maskuliinisuus, kansallisuus, identiteetti. – Arto Jokinen (toim.), *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja* s. 74–88. Tampere: Tampere University Press.
- Lehtonen, Sanna 2017: "I Just Don't Know What Went Wrong" – Neo-Sincerity and Doing Gender and Age Otherwise in a Discussion Forum for Finnish Fans of My Little Pony. – Sirpa Leppänen, Elina Westinen & Samu Kytölä (toim.), *Social Media Discourse, (Dis)identifications and Diversities* s. 287–309. New York: Routledge.
- Lunabba, Harry 2018: Laadullisen tutkimuksen näkökulma poikien koulu- ja hyvinvointikeskusteluun. – Tuija Huuki, Antti Kivijärvi & Harry Lunabba (toim.), *Poikatutkimus* s. 103–120. Tampere: Vastapaino.
- Manninen, Sari 2010: *"Iso, vahva, rohkeä – kaikenlaista"*. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Väitöskirja. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- Meyer, Michael & Wodak, Ruth 2001: *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Mille, Katherine Wylie & McIlvenny Paul 2000: Sosiaalinen sukupuoli ja suullinen vuorovaikutus: feministiset teoriat ja sosiolingvistinen tutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2* s. 257–297. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Mäntynen, Anne & Pietikäinen, Sari 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Nieminen, Jiri 2006: Maskuliinisuus ja hegemoninen politiikka – kysymyksiä kriittisen miestutkimuksen epistemologiasta. – *Naistutkimus*, 19 (1) s. 17–29.
- 2010: Hegemoninen maskuliinisuus Suomen poliittisessa järjestelmässä ja politiikan tutkimuksessa – eli Alexander Stubbin seikkailut kontrolliyhteiskunnassa. – *Politiikka*, 52 (1) s. 33–43.
- 2013a: *Hegemonisesta maskuliinisuudesta miesten moneuteen. Kriittisen miestutkimuksen mahdollistuminen valtio-opillisessa ajattelussa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu.
- 2013b: *Suomalaisten miespoliitikkojen mediajulkisuudenhallinta ja modernin maskuliinisuuden kriisi myöhäismodernissa*. Väitöskirjan viides artikkeli. Tampere: Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulu.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssitutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2* s. 191–281. Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- 2012: Kieli-ideologiat arjessa. Neksusanalyysi monikielisen inarinsaamenpuhujan kielielämäkerrasta. – *Virittäjä*, 116 (3) s. 410–440.
- Rossi, Leena-Maija 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* s. 21–38. Tampere: Vastapaino.
- Scollon, Ron & Wong Scollon, Suzie 2004: *Nexus analysis: Discourse and the emerging internet*. London: Routledge.
- Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa 2012: *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.
- Strömmer, Maiju 2017: *Mahdollisuuksien rajoissa. Neksusanalyysi suomen kielen oppimisesta siivoustyössä*. Jyväskylä Studies in Humanities 336. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tainio, Liisa 2001: *Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Takatalo, Eeva 2011: *Häälehtien nais- ja mieskuva*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011113011750> 19.11.2018.
- Uusivirta, Mari 2018a: "Tämä on iso savotta yhdelle sukupolvelle" – #Metoossa on nyt miesten vuoro, sanovat Docventuresin Riku ja Tunna. – <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/09/09/tama-on-iso-savotta-yhdelle-sukupolvelle-metoossa-on-nyt-miesten-vuoro-sanovat> 7.2.2019.

- Uusivirta, Mari 2018b: Tunteiden padot aukesivat Docventures Talk Show'ssa, katsojat ylistivät miehekästä rehellisyyttä: "Tää on varmasti aidointa mitä ikinä voi nähdä". – <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/09/19/tunteiden-padot-aukesivat-docventures-talk-showssa-katsojat-ylisivat> 17.7.2019.
- Virtanen, Aija 2017: Toimijuutta toisella kielellä. Kansainvälisten sairaanhoitajaopiskelijoiden ammatillinen suomen kielen taito ja sen kehittyminen työharjoittelussa. *Jyväskylä Studies in Humanities* 311. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Virtanen, Ira A. 2018: Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyysuhteissa. – Tuija Huuki, Antti Kivijärvi & Harry Lunabba (toim.), *Poikatutkimus* s. 239–257. Tampere: Vastapaino.
- Virtanen, Ira A. & Isotalus, Pekka 2009: Miesten tukea antava viestintä eroavalle ystävälle. – Juha Hämäläinen, Aino Kääriäinen & Pirjo Pölkki (toim.), *Ero, vanhemmuus ja tukeminen* s. 224–253. Helsinki: Hakapaino Oy.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk/> 1.3.2019.